Biblioteka
U.M.K.
Toruń
209986

Pd. Deckelmann

DEMETRII CYDONII

DE CONTEMNENDA MORTE

ORATIO

EX CODICIBUS EDIDIT

HENRICUS DECKELMANN

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
[illegible]

DEMETRII CYDONII

DE CONTEMNENDA MORTE

ORATIO

EX CODICIBUS EDIDIT

A I 2240.

8461.

HENRICUS DECKELMANN

BIBLIOTHEK DES GYMNASIUMS ZU BROMBERG

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

MCMI

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W TORUNIU

209.986
II

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI

Demetrii Cydonii*) libellum de contemnenda morte olim maxime lectitatum, cuius memoria nostris temporibus fere evanuit — nam sex editionum pauca admodum extan- exempla — inprimis dignum esse puto, qui ex bibliothecat rum tenebris ad lucem rursus promatur, non solum quod oculos denuo dictioni elegantiae Platonicae in vocibus ac locutionibus aemulae et argumentorum venustati intendere velim — est re vera „σμικρὸν ἀπειρεσίου δεῖγμα πολυγραφίης" — sed etiam quod ex codicibus ad pristinum nitorem reduci et integer fere restitui posse mihi videtur. editionum enim omnium nulla adhuc aut librorum manuscriptorum subsidiis ita munita est, ut de cuiusque lectionis fide et auctoritate iudicari possit, aut emendata et foedissimis corruptelis ita purgata est, ut iam amplius progredi liceat. neque mirum est, cum omnes fundamento nitantur maxime depravato editoresque coniectura potius quam certis rationibus ducti non multum in textu corrigendo praestiterint. etenim codicibus nemo usus est nisi Seiler in editione principe; sex autem, quae prodierunt, editiones reducendae sunt ad tres partes, quarum unam tenent editiones Seileri a. 1553 et Gesneri a. 1559, alteram Wolfii a. 1577 et Thilonis a. 1586, tertiam Kuinœlii a. 1786 et Mignei a. 1866, cum Gesner Thilo Migne editiones antecedentes tantum iteraverint. verum ne Wolfius Kuinœliusque quidem nova attulerunt praeter notulas quasdam, quas textui hic aspersit, et correcturas, quas ille a Seilero accepit, nam textum Kuinœlius ex Wolfiana, Wolfius autem ex Seileriana editione deprompsit. itaque

---

*) Haec est graeci *Δημήτριος ὁ Κυδώνη* nominis latina forma, quam recte restituit M. Treu in progr. gymn. Victor. Potisdam. a. 1899 p. 31 et 57.

iure dixeris adhuc ultra editionem principem non ita multum prolatum esse. iam vero prima illa editio expressa est ex uno codice eoque non solum depravato sed etiam lacunoso. his igitur si nova iam adicitur editio ex codicibus, quotquot excutere licuit, apparata haud inutilis fortasse videbitur. sed ut quam viam nos in edendo libello ingressi simus appareat, paulo fusius primum de editionibus tum de codicibus agamus.

Novissimam ut diximus editionem libelli Migneus in Patrol. gr. tom. CLIV p. 1169—1212 curavit, sed praeterquam quod ex cod. Paris. 1213 (qui nobis P est) nonnullis locis obscuris lucem intulit nihil de suo addidit; nam eundem textum praebet ac Kuinœlius*) in editione, quae lucem vidit Lipsiae a. 1786 sub titulo „Demetrii Cydonii opusculum de contemnenda morte graece et latine. recensuit emendavit explicavit Christianus Theophilus Kuinœl“. sed ad „emendandum“ textum non multum attulit quamquam errores nonnullos librorum impressorum eo sustulit, quod eorum discrepantias sub textu collegit ne librariorum mendis quidem praetermissis. maximam autem partem ex Wolfii editione recepit, ut ipse praefatur: „editio igitur nostra emendatum innumerisque operarum vitiis purgatum editionis tertiae (i. e. Wolfii) continet textum, interdum tamen vel ex Hieronymi Vuolfii coniectura vel e nostra immutatum, ita ut etiam lectiones editionis primae (i. e. Seileri) et secundae (i. e. Gesneri) nonnullas in ordinem revocaverimus“. multa tamen eum fugerunt. cuius rei luculenta exempla animadvertas haec: usque ad Kuinœlium eiusque pedisequum Migneum permanserunt per omnes editiones verba p. 43, 21 *δὴ ἄγνοιαν* ex Seileri incuria pro *δι’ ἄγνοιαν* orta, et p. 35, 7 cum Seiler pro tradito ὡς in marg. ὥςτ’ proposuerit, noster ὥστ’ ὡς sine ulla dubitatione expressit! sed ne sit sua laude privatus paucorum locorum fontes indicavit. ceterum praeter commentationem ex Fabricii bibliotheca Gr.**) de vita

*) cfr. Mign. l. c. p. 1169. **) ed. Harles XI p. 401.

et scriptis Demetrii commodatam primus textum in capita divisit et cum Seileri versione imprimendum curavit. ad Wolfianam igitur editionem (quam ed. 3 Kuinœlius significat), non Thilonianam Wolfio recentiorem Kuinœlius redit.

Thilonis enim editio ita cum Wolfiana congruit, ut utriusque p. 11—560, quae praeter alia Demetrium exhibent, isdem typis expressae ex Wolfiana in Thilonianam traiectae esse videantur (cfr. etiam p. 7—9 Thil. cum p. 3—7 Wolf.), quas uterque inter varia opuscula inseruit. est autem titulus Wolfii „Doctrina recte vivendi ac moriendi ad mores pie ac honeste confirmandos etiam adultis ad linguae utriusque exercitia iuvenibus potissimum conducens, cum Privilegio Caes. Maiest., Basileae Petri Pernae impensa 1577". Thiloniana vero editio ita inscripta est: „Vitae et Mortis compendium auctorum diversorum graece et latine ad morum honestatem et linguae exercitia, Basileae apud Conradum Waldkirch 1586".

Ceterum praeter textum graecum Seilerique versionem latinam continent commentationem brevem de Cydonio partim ex Volaterrano depictam, cui addidit Wolfius notitiam de codice aliquo (qui N nobis est) et anonymi adnotationes septem paginas explentes, quae in calce libri positae Kuinœlio persaepe correcturas praebuerunt. sed contextum eiusque correcturas ad ed. princ. Seileri omnibus fere locis reducere possumus.

Inter Wolfii et Seileri editiones Cydonius iterum ad lucem prodiit apud Andream Gesnerum F. anno 1559 in fasciculo, qui inscribitur: „Veterum aliquot theologorum graecorum orthodoxorum libri graeci latinitate donati, Tiguri 1559" curatus a Conrado Gesnero. Gesner vero nihil addidit de suo nisi indicem rerum et nova typothetarum menda, sed textum editionis principis ita imprimendum curavit, ut correcturas margini adscriptas omitteret.

Ad Seileri editionem igitur fere omnia redeunt. est illa editio minoris formae octavae constatque paginis 172 adnumerato titulo, qui est „Cydonii de contemnenda morte

oratio, Hermiae philosophi irrisio gentilium philosophorum [quas item comprehendit editio Gesneri] ex inclyti ac generosi D. D. Ioannis Iacobi Fuggeri splendidiss. ac ornatiss. bibliotheca desumpta: et nunc primum cum Graece tum Latine Raphaelis Seileri Augustani Geryonis c. v. filii, opera ac versione in lucem prolata Basileae per Ioannem Oporinum a. 1553". continetur textus p. 29—80 (quas infra ego quoque in margine adscripsi), versio autem subsequitur p. 92—154.

„Ταῦτ' ἀπὸ φουκκαρίης λαβὲ γράμματα βιβλιοθήκης" his verbis in praefatione codicem dicit, quem titulus significat I. I. Fuggeri quique ex Fuggeriana bibliotheca pervenit iu Monacensem, ubi nunc inter codices graecos numero 58 distinguitur. continet praeter Demetrii orationem Cabasilae Zonarae Hermiae aliorumque opuscula. scriptus est manibus diversis saeculo XVI constatque fol. 347, quorum extremis 20 Cydonii oratio traditur. in margine ipsius Seileri lectiones occurrunt, ut ex ipso codice librum imprimendum curasse videatur. valde dolendum est, quod Seiler textum marginesque ita contaminavit, ut quid librarius scripserit saepenumero vix discerni possit. quid autem valeat hic codex (M infra notatus) in constituendo textu postea videbimus.

In eadem Fuggeriana bibliotheca anno 1552 alter codex aderat, qui nunc in bibliotheca Monacensi numerum 100 prae se fert (nobis N notatur). a. 1551 Ioannes Murmureus ex urbe Nauplia ortus eum confecerat, ut subscriptio docet. est autem in ea parte, qua legitur Cydonius, saeculi XV. anonymus in editione Wolfiana p. 558 et Wolfius ipse testantur se orationem nostram in hoc codice Fuggeriano, qui p. 107—185^{b} magnam partem usque ad verba τοσαῦτα ἡμῖν εἰρήσθω (cap. 20) servat, nomine Nemesii inscriptam a. 1552 legisse; unde de Nemesii aliquo opusculo de contemnenda morte falsa, ut nunc apparet, opinio orta est. nam cum Demetrii opusculum sequatur Nemesii de providentia commentationem, error facile nasci potuit, hoc quoque, cui in codice τοῦ αὐτοῦ

λόγος etc. neglegenter ab eadem manu inscriptum est, Nemesio adscribendum esse. ceterum bibliothecarius quidam iam de auctore dubitavit, qui cum ad alterum codicem Fugg. M respiceret, margini addidit: *ἡμιτελής ἐστιν οὗτος ὁ λόγος καὶ ἐν ἑτέρῳ ἀντιγράφῳ ἐπιγέγραπται Κυδωνίου περὶ τοῦ καταφρονεῖν θάνατον.* quare editores Wolfius Kuinœliusque nimis cauti titulo ambiguo editiones ornaverunt hoc: *εἴτε Δημητρίου τοῦ Κυδωνίου εἴτε Νεμεσίου Ἐμέσης ἐπισκόπου περὶ τοῦ καταφρονεῖν τὸν θάνατον.*

ut de codicis lectionibus dicam, mutilatus Demetrii libellus ita conspirat cum antea descripto, ut eandem originem statuere debeamus. sed miram rationem secutus hic librarius omnibus fere dativis participiorum in *σι* terminantibus et formis 3. pers. sing. et plur. eodem modo exeuntibus *ν* paragogicum addidit; sed ne, ut hiatum fugeret, illum id fecisse existimes, idem contra ceterorum codicum usum elisione abstinuit p. 4, 7 *τὸ ἀγαθόν* 18, 25 et 25, 10 *τὰ ἄλλα* 14, 8 *ἀλλὰ εἰ* 23, 24 *μετὰ ἀνάγκης* 32, 2 *οὐ ἔδει* 32, 19 *ποτε ἂν* etc.

In bibliothecam Monacensem etiam tertius migravit codex eiusdem familiae, olim Augustanus, nunc sig. 392 (nobis O est), chartaceus valde mutilus, scriptus manibus diversis s. XV, quem confecit *Οὐαλεριᾶνος φορολιβίσω ὁ ἀλβίνου μόναχος.* recensionis deterioris (litt. B sign.), quamquam ad eandem stirpem redit atque supra descripti, optimus codex est, in quo grammaticus nescio quis, qui criticas huic operi applicavit curas, suo ingenio ac fortuna usus multos locos ita sanavit, ut genuinas lectiones fere assecutus sit cfr. 20, 10 *ἐγκλείουσα* pro *ἐγκείουσα* 24, 18 *ἐπείγειν* pro *ἐπείτειν* 29, 10 *συνευχομένην* pro *συνεχομένην* 21, 18 *διὰ τοῦ βίου* pro recta forma *διὰ βίου.* tamen non ex recensione optima (nobis A) eum sumpsisse sapientiam ex his lectionibus colligendum est:

3, 16 *ἀνάλογον* marg. *ἄλυπον* (*ἀνάλγητον* A)
10, 8 *λάβην* „ *βλάβην* (*λώβην* A)
39, 15 *καὶ λεύειν* „ *λέγειν* (*κλάειν* A) etc.

Deterrimus autem recensionis B codex bibliothecae olim

regiae Parisiensis est numer. 963 (signatus a me Q). erat antea cod. Medic. reg. 3362 et s. XV scriptus est. continet Libanii opera, Maximi Planudis versionem Cicer. somn. Scip. et p. 327 hanc orationem, quae ita vitiose traditur, ut vix referat eius lectiones adnotare. quod ut illustretur, haec exempla sufficiant: 1, 5 *δυσχαιραίνοιν* 2, 19 *συντηροῖν*, persaepe *τοῖς* pro *τῆς* etc.

Omnium horum codicum, si a parvis vitiis singulorum propriis recedas, tanta est conspiratio, ut frater fratris nequeat esse similior. hunc autem, non artiorem inter se cognationis gradum tenent; nam cum neque ex N ceteri exscripti sint codices, quod mutilatus extat, neque ex O, cuius rei testimonia sunt lacunae p. 29, 14—15; 22, 15—17; 23, 26—24, 1, neque ex M, quod omissa vox *πόλιν* p. 18, 29 indicat, neque ex Q — id intellegitur ex lacuna 22, 8 omisso *κακοπαθείαις* p. 23, 3, recte tradito *μὴ ζημίαν* p. 42, 6 — concludendum est omnes ad unum perditum archetypum redire. ceterum duo loci nobis aperte ostendunt, quomodo librarii recensionis B archetypum exscripserint: 2, 8 *ἀηδέστερον τὸν καὶ φωβερώτατον* et 32, 10 ὃ ὧ dico, ubi et textum et correcturas susceperunt, nam *τὸν* et ὧ ex margine in textum irrepsisse verisimile est. iudicium igitur criticum apud istos non quaeramus.

Plane diversa ab hac recensione est altera, quam littera A instruxi, cui adnumero tres codices a me signatos P V C. quorum omnium principem locum tenere censeo P. est bibliothecae Paris. cod. gr. 1213 antea Med. reg. 2965, scriptus nitide ac probe ab Ioasapho quodam saeculo quinto decimo. insunt autem in illo multa adhuc inedita, quae lucernam expectant philologorum. postremam post Nicolai Cabasilae opera partem a pag. 309 usque 428 explet Demetrii Cydonii libellus de contemnenda morte. perpaucis locis correctoris manum coarguisse mihi videor, ita p. 30, 13 correctum est *ἀναγκάζουσιν* in *ἀναγκάζωσιν*, 14, 6 *ἡμῖν* in *ὑμῖν* etc.

Secundum post illum tenet locum Vindob. theol. gr.

262 (olim 267). est codex chartaceus scriptus s. XVI constatque foliis 415. consentiunt et in ordine operum, quae exhibent*), et quod Cydonium quidem attinet in lectionibus traditis. librarii huius codicis proprietatem non omittam hanc, quod litteras β et υ saepenumero inter se mutavit. ita inveni formas 4, 8 βλανερῷ 34, 14 δουλέβῃ cfr. ind. p. 47.

Quem C dixi, codex Coislinianus 315 (olim 9) est scriptus in charta papyrea ab Honorato iussu Seguerii Cancellarii, cuius haec bibliotheca fuit, saec. XVII constatque fol. 794. fortasse ex ipso P originem ducit, certe recensioni A eum esse inserendum, ex expleta lacuna p. 11, 7—8 colligo. qua de re Elter, cum Parisiis esset, me edocuit.

Cum neque V ex P originem repetat quia P p. 19, 9 καὶ δίκαιος omisit, quae verba in omnibus ceteris codicibus leguntur, neque ut de tempore, quo codices scriptos esse viri docti putant, taceamus P ex V, quod ex lacuna V p. 17, 17—19 intellegitur statuendum est utrumque ex uno eodemque fonte profluxisse.

Praeter hos codices, quos inspeximus, etiam Florentinum biblioth. Medic. Laur. plut. 59 cod. 24 scriptum s. XV hanc orationem exhibere Bandini catal. II p. 542 refert. titulus est p. 56^b: ὅτι ἄλογον τὸ τοῦ θανάτου δέος. neque omittam cod. Parisiensem Franc. 14899 continere versionem Francogallicam sub titulo: „Traité du mépris de la mort traduit du grec de Cydonius en Français par M. Menard 1686".

His rebus praemissis nonnullos flosculos offeram, quibus cognoscas, quid collatione nostra effectum sit. simul haec tabella, qui conexus inter singulos codices sit, ostendet:

---

*) cfr. Krumbacher hist. litt. Byz.² p. 159, Elter et Radermacher Analecta Graeca, progr. Bonn. 1899 p. 7.

codices tradunt deteriores	editiones	nunc eligendum
4, 5 εὐεργεσίας τελοῦμεν B	εὐεργεσίας ὀφείλομεν vel ὁμολογοῦμεν	εὐεργέτας καλοῦμεν A
4, 9 δοκεῖ B	idem	δεῖ A
10, 24	χυθῆναι	χεθῆναι AB
11, 4 ἀλλῦλον B	ἀλλὰ φαῦλον	ἀλλ' ὕθλον A, corr. Q
11, 7—8 lacuna inter ἔχει et τῆς	quam explere student verbis: οὐδ' ἄν τις ὑπὲρ s w τίς γὰρ τῶν k	ἄν τ' ἐκεῖνοι φῶσιν ἄν τε μή, θεωρῆσαι· ἐπεὶ μηδὲ δικαστὴς ἀπὸ A
17, 15—16 καὶ τοὔδαφος ποικίλλων καὶ τοὔδαφος χρυσὸν περιτήκων B	idem s, omis. posterius τοὐδ. wk	καὶ τοὔδαφος ποικίλλων καὶ τῷ τέγει χρυσὸν περιτήκων A
29, 10—11 συνεχομένην B	idem	συνευχομένην A, ex corr. O
31, 8	μεῖναι	μείνοι codices omnes praeter N
38, 26 ἄρχειν BV	idem	ἄγχειν P
39, 15 κελεύειν (sive και λεύειν) B	καὶ λέγειν	κλάειν A
42, 6 μηδεμίαν M	μηδεμίαν βλάβην	μὴ ζημίαν AQ ζιμίαν O

Apparet ex eis, quae antea dixi, quomodo certum atque confirmatum textum recuperemus: fundamentum nobis erit recensio A ita tamen, ut semper deterioris recensionis lectiones cum illa comparemus. qua in re non inutile puto in mentem revocare rationem quandam, qua semper fere diiudicare possumus, quid auctor scripserit. pone duas diversas recensiones nobis in discrimine lectionum suppeditare, cuius altera λαμβανόμενον altera λαβόμενον praebeat uno tamen codice, qui cum adversaria recensione congruit, excepto: patet auctorem ipsum secundum hunc codicem scripsisse cfr. 35, 17 λαμβ. AN λαβ. OMQ, eligendum igitur λαμβ.

6,10 οὐδεμίαν ἂν BP	ἂν omis. V,	elig. prior lectio
7,25 ἐγκαλεῖν BP	καλεῖν V,	„ „ „
15,16 παρεσκεύασται AQ	παρασκεύασται MNO,	„ „ „

Si tamen contra hanc regulam ipse p. 9, 20—21 peccavi, ubi contra codicum AO auctoritatem *παντοδαποῦς* restitui in textum, quod MNQ exhibet, iure fecisse mihi videor, cum rarissimae formae usitatiorem substitutam esse appareat. — sin autem prorsus recensiones discrepant, cautione utendum est magnopereque deliberandum; nam quid librarios moverit, ut corrigerent, si Demetrius id quod A tradit scripsisset: 2, 8 *ἀηδέστατον καὶ φοβερώτατον* 15, 15 *ἀκριβέστερον* 29, 3 *σωφρονῶν*? in locis eiusmodi discernendis B meras librariorum lectiones tradere mihi quidem persuasum est.

Restat ut de apparatu instituendo pauca praemittam. aperta deteriorum librorum codicumque menda omisi — Kuinœliis haec curae sint — ubi tuto facturus esse mihi videbar, nisi quicquam de communicatione codicum aut de mutata verborum elocutione Byzantinorum — *ἀντίστοιχα* omitto — aut de promulgatis librorum impressorum lectionibus nos edoceant. praeter alia igitur notata invenies, ubi litterae *ε* et *α*, *υ* et *β* inter se mutatae sint, *ν* parag., omissa reduplicatio et augmentum, cum talia scire magnopere nostra intersit; nolui tamen *ι* subscr. et accentus adnotare. ceterum auctorum quos sequitur aut imitatur Demetrius, Platonis imprimis et Basilii et Palamae verba conferre studui.

Signa.

A { P = Paris. gr. 1213 s. XV
V = Vindob. theol. gr. 262 (olim 267) s. XVI }
C = Coislinian. 315 s. XVII

B { N = Monac. gr. 100 s. XV
O = Monac. gr. 392 s. XV
Q = Paris. gr. 963 s. XV
M = Monac. gr. 58 s. XVI (quem expressit s) }

e { s = edit. princeps Seileri a. 1553 et a Gesnero repetita a. 1559
„in marg. s aut corr. s“ significat ed. pr. solam (nam correcturas omis. Gesner)
w = editio Wolfii a. 1577 et repetitio Thilonis a. 1586
k = ed. Kuinœlii a. 1786 et Mignei repetitio in Patr. gr. CLIV p. 1169—1212 }

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΥΔΩΝΗ
ΛΟΓΟΣ
ΟΠΩΣ ΑΛΟΓΟΝ ΤΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΔΕΟΣ
ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΩΝ.

pag. 29 edit. princ.

I. *Τὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμόν, ὃ δὴ θάνατον εἰώθαμεν ὀνομάζειν, πάντες μὲν φρίττουσι, πάντες δὲ μισοῦσι, πάντες δὲ πάντων κακῶν χείριστον οἴονται. ἂν δέ τις αὐτοὺς ἔρηται, τί τὸ πεῖθον οὕτως αὐτὸν δυσχεραίνειν, δοκοῦσι μέν τι λέγειν καὶ πείθουσί γε ῥαδίως τοὺς αὐτοῖς ὁμοίως διακειμένους, ὥσπερ κακοὶ δειλοὺς πολέμων ἀπέχεσθαι παραινοῦντες (ῥᾶστα γὰρ ἂν οὕτω πείσαιεν τῆς τοῦ πάθους ὁμοιότητος πιθανοὺς αὐτοὺς τοῖς ἀκούουσι ποιούσης συμβούλους). ἂν δὲ πρὸς ἄνδρας ἐπιχειρῶσι κατηγορεῖν, οὐδὲν εὔλογον ὑπὲρ τῆς αὐτῶν δόξης ἔχουσι λέγειν, ψυχῆς δὲ μόνον ἄγνοιαν καὶ μαλακίαν νοσοῦντες ἐλέγχονται, ὑφ' ὧν τὰ ἀδεᾶ δεδιέναι καὶ κατεπτηχέναι τὰ μὴ βλάπτοντα πείθονται.*

---

1 Plat. Phaed. 67 D: *οὐκοῦν τοῦτό γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος*; 11 Tim. 86 B: *νόσον μὲν δὴ ψυχῆς ἄγνοιαν συγχωρητέον*; Gorg. 491 B: *διὰ μαλακίαν ψυχῆς*

Hic titulus in P est, idem sed *Κυδωνίου* pro *Κυδώνη* (corrigend. est Nessel. catal. I p. 366) V. *τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυρίου Δημητρίου τοῦ Κυδώνη λόγος* etc. O Q, *τοῦ αὐτοῦ* (sc. Nemesii cfr. praef. p. VI sq.) *λόγος, ὡς ἄλογός ἐστι θανάτου φόβος* N, *τοῦ Κυδώνη περὶ τοῦ καταφρονεῖν τὸν θάνατον* M, inde *τοῦ Κυδωνίου* etc. s, *εἴτε Δημητρίου τοῦ Κυδωνίου εἴτε Νεμεσίου ἐμέσης ἐπισκόπου περὶ* etc. wk

---

2 *ὃν δὴ* marg. add. s ‖ *φρίττουσιν* N 3 *μισοῦσιν* N 4 *εἴρηται* Qw 5 *πείπουσι* M in marg. corr. s 12 *καταπτηχέναι* N

Φέρε γὰρ ἴδωμεν, ἐκ ποίων λογισμῶν κακοῦ παντὸς ἐπέκεινα τὸν θάνατον οἴονται. οὐκοῦν τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον „τριχθὰ πάντα δέδασται“, τριχῇ συμβαίνει καὶ τοὺς
30 τὸν θά|νατον κακίζοντας διῃρῆσθαι. οἱ μὲν γὰρ προχειρότεροι, μᾶλλον δὲ ἀληθέστεροι καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἐπιστάμενοι συγκαλύπτειν ὀνείδη τὴν τῶν παντοδαπῶν ἡδονῶν ὀδύρονται στέρησιν καὶ τὸ ταύτας ἀφανίζον πάντων εἰκότως ἀηδέστερον καὶ φοβερώτατον ἥγηνται. οἱ δὲ κομψότεροι καὶ ὅσοις ἀλόγως τι ποιεῖν ἢ πάσχειν αἰσχύνη πᾶσί φασι τοῦ εἶναι καὶ τῆς οὐσίας ἔφεσιν κατὰ φύσιν ἐγκεῖσθαι· τὸ τοίνυν τὸ πᾶσιν ὀρεκτὸν ἀναιροῦν καὶ τὸ μὲν εἶναι τῶν ὄντων ἐλαῦνον ἀπώλειαν δὲ ἐπάγον καὶ τὴν ἐκ τῆς φθορᾶς ἀμορφίαν καταχέον τῶν οὕτω κάλλιστα παρὰ τῆς φύσεως εἰργασμένων τίς οὐκ ἂν φρίξειε, τίς δ᾽ οὐκ ἂν μισήσειε, τίς δ᾽ οὐκ ἂν καὶ μόνον λεγόμενον ὡς τῇ φύσει πολέμιον ἀποπέμψαιτο; οὐ τῇ φύσει δὲ μόνον, ἀλλὰ πολλῷ πρότερον καὶ θεῷ, οὐ μόνον ὡς μόνῳ τὴν τελειοτάτην ἀθανασίαν κεκληρωμένῳ, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ τῇ τούτου προαιρέσει πάντων ἐναντιώτατον, εἴπερ ἃ παράγειν ἐκεῖνος καὶ συντηρεῖν προθυμεῖται, ταῦτ᾽ ἐκεῖνο φθείρει καὶ διαλύει. ταῦτα καὶ οἱ σοφώτεροι καὶ τῇ φύσει κεχρημένοι πρὸς τὴν τοῦ δικαίου μίσους ἀπόδειξιν. οἱ δὲ λοιποὶ καὶ τρίτοι σεμνότεροί τινες ὄντες καὶ
31 εὐλαβέστεροι καί τι τῶν ἄλλων σοφώτερον ἀξιοῦντες | διανοεῖσθαι οὐχ ὧν ἔφημεν εἵνεκα τὸν θάνατον ἀξιοῦσι κακίζειν, ἀλλ᾽ ὅτι μετ᾽ ἐκεῖνον εὐθὺς ἀναγκαζόμεθα λόγον τῶν

---

3 Hom. *Ο* 189

---

2 δὴ ὁ M, in marg. τὸ s 4 διῃρῆσθαι AN, διηρεῖσθαι OQMe 8 comp. et superl. coni. ut 15, 16 ἀηδέστερον τὸν καὶ B, in marg. τε pro τὸν s τὸ w τε k ἀηδέστατον καὶ A 10—11 τὸ τοίνυν ὀρεκτὸν πᾶσιν N 13 κατέχονται N κατάχεται OQM in marg. καταχέον, quod acceperunt wk et nunc A confirmant 20 ἐκεῖνο A ἐκεῖνος Be ‖ ταῦτα καὶ οἱ σοφώτεροι καὶ AOQM in marg. γε οἱ σοβαρώτεροι, ἢ σωφρονέστεροι s, inde ταῦτά γε οἱ σωφρονέστεροι wk ταῦτα καὶ οἱ σώφρονες καὶ σοφότατοι καὶ N 23 ἀβλαβέστεροι NOMs corr. in εὐ. Q εὐλαβέστεροι wk, quod testantur A recte cfr. 40, 14 24 ἀξιοῦσιν N

βεβιωμένων ὑπέχειν καὶ τὰς ὀδυνηροτάτας καὶ ἀλγεινοτάτας δι' αἰῶνος δίκας διδόναι, ὧν οὐκ ἂν ἐλαμβάνομεν πεῖραν μὴ τοῦ θανάτου τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς διαιροῦντος καὶ πρὸς τοὺς ἐκεῖ νόμους καὶ ἐξετασμοὺς παραπέμποντος. τούτοις μὲν οὖν τοῖς λόγοις τινὲς καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἀκούοντας δεδιττόμενοι αὐτοί τε καὶ πρὸς τοὔνομα τοῦ θανάτου ταράττονται καὶ τοὺς ἄλλους πείθουσι τοῦ δέους αὐτοῖς κοινωνεῖν.

II. *Σκεπτέον* τοιγαροῦν, εἴ τι μετ' ἀληθείας λέγεται παρ' αὐτῶν καὶ εἰ καλὸν ἄνδρα φάσκοντα εἶναι τοιούτοις ἑαυτὸν λόγοις παραδιδόναι.

Τοὺς μὲν οὖν πρώτους ὡς λίαν ὄντας φιληδόνους καὶ μαλακοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἀνδρικῶν πολέμων ἀπείρους οὐ χαλεπὸν παραστήσασθαι καίτοι καὶ πολλοὺς ἔχοντας συμμάχους καὶ μετὰ πολλῶν ἡμῖν ἐπιόντας. πάντες γὰρ οἱ μετ' Ἐπικούρου στρατευόμενοι τὸν ἡδὺν καὶ ἀνάλγητον βίον ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας οἴονται πέρας καὶ χαλεπόν φασιν ἐν ἀνθρώποις εὑρεῖν τὸν ἄνευ ἡδονῆς αἱρούμενον ζῆν ἀτεχνῶς, εἰ μή τις δι' ἀναισθησίαν ἀη|δῶς ἔχοι πρὸς τὸ κοινότατον 32 ἀγαθόν. ὅμως εἰκότως ἂν αὐτοῖς λέγοιμεν· ὦ ἄνδρες, εἴ γε τοῦτο χρὴ καλεῖν ὑμᾶς οὕτως ἐκλελυμένους καὶ ἐκνενευρισμένους καὶ βλακεύοντας ἀτεχνῶς, ὡς λίαν ὑμῶν παιδικὸν τὸ ταῖς ἡδοναῖς μόνον τὴν κρίσιν ἐπιτρέπειν τοῦ ἀγαθοῦ, εἰ δέ τι καὶ μετ' ἀηδίας ὠφελεῖν δύναιτο, τοῦτο κακίζειν καὶ πάντα τρόπον φεύγειν πειρᾶσθαι ἄλλο μὲν οὐδὲν ἔχοντας ἐγκαλεῖν, ὅτι δὲ μόνον οὐ σαίνει τὴν αἴσθησιν. τί γὰρ κωλύει καὶ τοὺς ἰατροὺς τοῖς λόγοις τούτοις

---

27 et pag. sq. Basil. hom. quod Deus non est auctor malorum c. 2 (Patrol. gr. Mignei XXXI col. 333 B — ita semper Basil. a me citatum invenies in uncis): *σὺ δὲ τῷ ἰατρῷ μὲν οὐδὲν ἐγκαλεῖς τὰ μὲν τέμνοντι τὰ δὲ καίοντι τὰ δὲ παντελῶς*

---

5 *τοῖς* omis. V 7 *πείθουσιν* N 10 *φάσκονται* M corr. s ‖ *τούτοις* pro *τοιούτοις* O 16 *ἀνάλογον* marg. adscr. *ἄλυπον* O 18 *ἀτεχνῶς* post *φασιν* inseruit A 19 *διὰ* N ‖ *ἔχει* Be 21 *ἐκνευρισμενους* V 22 *βρακεύοντας* Bs in marg. recte *βλακεύοντας* s 24 *μετὰ ἀηδίας* Be 26 *ἐγκαλεῖν ἔχοντας* Me

κακίζειν, οἳ τοῖς σώμασιν οὐκ ἄλλως ἐπικουροῦσιν ἢ τῶν ἀηδῶν καὶ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ ἅπτεσθαι καὶ πάντα τρόπον χρῆσθαι τοὺς κάμνοντας ἀναγκάζοντες, οἷς τοῦ τοῦτον τὸν τρόπον ἡμᾶς λυπεῖν καὶ μισθοὺς μεγάλους τελοῦμεν καὶ εὐεργέτας αὐτοί τε καὶ οἷς τῶν ἡμετέρων μέλει καλοῦμεν; ὧν εἰ πρὸς μόνην τὴν ἡδονὴν ἔδει πάντα ἀνάγειν, τίνας ἂν ἐχθίους ὑπῆρξε καλεῖν; ἀλλ' οἶμαι τἀγαθὸν καὶ κακὸν οὐ λύπῃ καὶ ἡδονῇ, τῷ δ' ὠφελίμῳ καὶ βλαβερῷ κρίνεσθαι δεῖ. εἰ δὲ πρὸς τὴν ἡδονὴν πάντα ἀνοίσομεν, κακόν, ὅπερ ἔφην, ἐν σώματι μὲν ἰατρός, χείριστον δὲ ἐν ψυχῇ νόμοι καὶ παιδευταὶ καὶ γονεῖς καὶ ὅλως τὰ τι-
33 μιώ|τατα καὶ ὠφελιμώτατα. οὗτοι γὰρ πάντες, ἂν μὴ πείθωσι τὰ προσήκοντα παραινοῦντες, ἀηδέστατοι γίνονται τοῖς μὴ πειθομένοις ἀτιμοῦντες καὶ εἴργοντες καὶ μακρᾷ κολάσει παραδιδόντες, ὧν οὐδὲν ἂν ἡμῖν ὄφελος ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἄνεσιν προτιμῶσι. πόρνους δὲ καὶ προαγωγέας καὶ κόλακας καὶ ὅσοι τὰ αἴσχιστα αὐτοί τε ἐπιτηδεύουσι καὶ τοῖς ἄλλοις τὰς ἀπὸ τούτων ἡδονὰς προξενοῦσιν, ἐπιτηδείους ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς ἔοικε, νομιοῦμεν, ἂν τὰ τῶν ἡδονῶν κρατῇ πανταχοῦ.

III. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο καὶ κουφότητος νομιστέον κλάειν τῶν ἡδονῶν στερουμένους, ὥσπερ τὰ παιδία, ὅταν αὐτῶν οἱ παιδαγωγοὶ τοὺς ἀστραγάλους ἤ τί τῶν τῆς παιδιᾶς ἀφαιρῶνται· ἔπειτ' ἐξεταστέον καὶ τίνας τῶν ἡδονῶν ὁ θάνατος ἀφανίζων οὕτως ἐστὶ λυπηρός. οὐκοῦν καὶ τού-

---

ἐξαιροῦντι τοῦ σώματος, ἀλλὰ χρήματά που ὑποτελεὶς καὶ σωτῆρα προσαγορεύεις . . . εὐεργέτης ὁ ἰατρός, κἂν πόνους καὶ ἀλγηδόνας ἐμποιῇ τῷ σώματι cfr. p. 10, 17 sq. unum Basilii locum in duas partes dirimit 25 sq. Pl. Reip. IX 580 D sq. τριτταὶ καὶ ἡδοναί μοι φαίνονται εἶναι

---

5 εὐεργέτας . . καλοῦμεν A εὐεργεσίας . . τελοῦμεν B marg. add. ὀφείλομεν s ὁμολογοῦμεν wk 7 τὸ ἀγαθὸν N 8 τῷ δε NMe ‖ βλαυερῷ V 9 δεῖ A δοκεῖ Be 10 ὥσπερ pro ὅπερ k 12 οὕτω in marg. s ‖ πείθωσιν N 13 ἀηδέστατον OM in marg. ἀηδεστατοι s, ἀηδέστατον restituit k, τοῖς omis. OMe 16 πρωτιμῶσιν N προτιμώντων A 19 ἔοικεν P 22—23 ὅταν αὐτὰ A 23 ἀστραγγέλους N 24 ἀφαιροῦνται Be 25 ἐστὶν N

των εἰς τρεῖς μοίρας διαιρουμένων τὴν μὲν μίαν καὶ πρώτην καὶ θειοτάτην, καὶ ἣ δὴ μόνη καθαρῶς ἐστιν ἀνθρώπου καὶ καθ' ἑαυτὴν αἱρετή, λέγω δὴ τὴν περὶ ἀλήθειαν καὶ τὸν νοῦν καὶ ὅση τούτου τοῦ γένους, τοσοῦτ' ἀπέχει φθείρειν ὁ θάνατος ἤγουν τὸ τυχὸν ἐλαττοῦν. ὥστε καὶ τῶν παντελῶς ἀδυνάτων, εἰ μὴ μετὰ θάνατον, καθαρῶς τε καὶ ἀσφαλῶς ἐκείνας ἡσθῆναι τὰς ἡδονάς. | 34 καὶ τοῦτ' ἄπιστον μὲν ἴσως δόξει τοῖς ὡς ἔτυχε ζῶσι, παντὸς δὲ μᾶλλόν ἐστιν ἀληθὲς τοῖς οὐκ ἀβασανίστως περὶ τῶν πραγμάτων ψηφιζομένοις, καὶ παρ' ἡμῶν δέ τις οὐδὲν ἧττον ἔσται τῇ δόξῃ ταύτῃ συνηγορία, ὅταν αὐτὴν ἐξετάζωμεν.

Λείπεται δὴ τὴν ζημίαν εἶναι τοῖς ἀποθνήσκουσιν εἰς τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς. ἀλλὰ κἂν ταύταις πολὺ τὸ διάφορον. αἱ μὲν γὰρ φύσεως τέ εἰσιν ἔργον καὶ παρὰ θεοῦ συγκεχώρηνται ἢ τὰ κατὰ μέρος δι' αὐτῶν συντηροῦντος ἢ τοῖς κοινοῖς εἴδεσι μηχανωμένου τὸ διαρκές τε καὶ μόνιμον καὶ τῇ διαδοχῇ τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ ἐπισκευαστὴν ἀθανασίαν ἐπινοήσαντος ὡς μέχρι πολλοῦ τοῦ συνθέτου μένειν οὐ δυναμένου. αὗται δέ εἰσιν, ὅσαι τῇ γενέσει λυσιτε-

---

3—4 cf. Phil. 22 A: ἡδονῆς λέγεις καὶ νοῦ καὶ φρονήσεως 6 cf. Phaed. 66 E: ἢ οὐδαμοῦ ἔστιν κτήσασθαι τὸ εἰδέναι ἢ τελευτήσασιν 17 Basil. hom. III in hexaemeron (XXIX 65 C): τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ, idem libr. de virgin. c. 55 (XXX 780 A): μηχανησάμενος τοῖς δὲ θνητοῖς γενομένοις τὴν διαδοχὴν τοῦ γένους ἐπισκευαστὴν (vulgo ἐπισκευάσας τὴν), ὡς εἴρηταί που, ἀθανασίαν εὑράμενος (sec. Plat. Polit. 270 A). locutionis ἀθανασίαν ἐπισκευαστὴν alia exempla leguntur apud Themist. orat. XXXII, Clem. Alex. Strom. II p. 503 P ubi idem mendum recurrit ut apud Basil.; ex Ioann. Philop. de aeternitate mundi libro exempla collegit Hugo Rabe in indice 19 cf. Nemes. de nat. hom. c. 18, 101 (ed. Chr. Fr. Matthaei, Halae Magdeb. 1802): αὗται γὰρ εἰς μὲν τὴν διαμονὴν τοῦ παντὸς γένους συντελοῦσι . . εἰς διαδοχὴν

---

2 δὴ omis. Me 4 τούτου γένους Me || τοσούτου marg. τοσοῦτον s inde wk 7 τοῦτο N 8 ζῶσιν N 10 inter τις et οὐδὲν inser. περὶ αὐτὸ N 12 δὲ pro δὴ Me 13 καὶ pro κἂν wk || πολὺ δὲ M marg. τὸ sw τόδε k 15 δι' αὐτῶν omis. V 16 διαρκές τε καὶ omis. N 18 τοῦ πολλοῦ Me

λοῦσιν ἐπὶ τὴν διαδοχὴν τὰ ζῶα ταῖς ἡδοναῖς προκαλούμεναι, καὶ ὅσαι τὴν ὄρεξιν θήγουσαι πρὸς τὴν τροφὴν κινεῖ τὰ δυνάμενα τρέφεσθαι καὶ ταύτῃ τὸ καθ' ἡμέραν ἀπορρέον τῆς οὐσίας ἀναπληροῦσι καὶ βοηθοῦσι πρὸς τὸ ζῆν, ἕως ἔξεστιν. οὐδεὶς γὰρ οὔτ' ἂν ἐπὶ τράπεζαν ἦλθεν οὔτε γενέσεως ἥψατο μέλλων ἀηδῶς ἐπ' αὐτὰ βαδιεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως κέντρον ἔνδοθεν ὠθοῦν οὐ συγχωρεῖ παρα- 35 μελεῖσθαι τὸν τῆς γενέσεως δρόμον. αὗται μὲν οὖν, | ὅπερ ἔφην, αἱ ἡδοναὶ θεὸν καὶ φύσιν ἔχουσαι νομοθέτην οὐδεμίαν ἂν εἰκότως ἐπιδέχοιντο μέμψιν, εἰ μόνον ὑπὸ τοῦ λόγου ῥυθμίζοιντο καὶ μὴ δι' ἀταξίαν τὸν παρ' ἐκείνου χαλινὸν ἀποπτύουσαι κρημνίζοιεν τὸν ἡνίοχον εἰς τὰ τῶν ἀλόγων ἤθη καὶ τὸν βίον αὐτῶν κατασύρουσαι.

IV. Ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐν ἡμῖν ἡδονῶν γένος ἀνίσχει, οὗ μήτε θεὸν μήτε φύσιν ἐστὶν αἰτιᾶσθαι, αὐτόματον δὲ φυόμενον ἐν ἡμῖν, ὥσπερ τὸ τῶν Σπαρτῶν ὁ μῦθός φησι, καὶ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας γεωργούμενον ἀμαθίας ἢ ῥαθυμίας οὐχ ὡς ἐχρῆν χρωμένων τῇ φύσει, καὶ κατὰ λόγον ἐνδυνα-

---

1 Demetrius Cyd. de proc. spir. s. (Patrol. gr. Mign. CLIV 1085 D): *εἰ μὴ τὰ ζῶα ἡδοναὶ προεκαλοῦντο* 4 Greg. Palam. Prosop. (Mign. CL 1363 B): *τὸ ἀπορρέον . . ἀναπληροῖ τῇ διαδοχῇ* fortasse ex Themist. orat. XXXII 360: *ταῦτα πρὸς . . ἀπορροὴν* (= Plat. Conv. 207 D) 6 sq. Greg. Palam. l. c. p. 1351 A: *τῆς φύσεως διαμηχανωμένης τὸ σώζεσθαι τὸ γένος ἡμῶν καὶ παρακιρνώσης ἡδονὴν τῇ τε τροφῇ καὶ τῇ ἐξ ἐπιγονῆς διαδοχῇ, ὅπως δι' αὐτῆς . . . ἑλκόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐπί τε τροφὴν καὶ θεμιτὴν κοίτην γυναικὸς καὶ συνίσταται ζῶν καὶ θνήσκων οὐκ ἐξαπόλλυται.* cfr. 12, 11 12 Basil. de leg. libr. gentil. c. 7 (XXXI 584 C): *χαλινὸν ἡδονῆς ἀνέντας . . . τὸν νοῦν ὥσπερ ἡνίοχον ὑπὸ δυσηνίων ἵππων . . . παρασυρόμενον ἄγεσθαι* (sec. Plat. Phaedr. 246) cfr. Theodoret. orat. V de prov. 371 A: *τὸν ἡνίοχον κατασύρεις*, VI 379 C, 380 B

---

1 *ταῖς ἡδοναῖς* est vitium auctoris, nam *ὅσαι* ad *ἡδοναί* referendum, *cfr. adn. ad vers. 1* 2 *κινεῖ* codices et e, de quo desperavi; expectatur plur. num. 4 *ἀναπληροῦσιν* N 10 *ἂν* omis. V ‖ *ἀπὸ* pro *ὑπὸ* N 11 *περὶ ἐκείνου* N 14 *ὑμῖν* edit. Gesneri 16 *φησι* omis. NOQ et praeterea artic. *ὁ* M, tum marg. add. *γένος* s, inde *τὸ τῶν Σπαρτῶν γένος* e

στεῦσαν καὶ ὅσον θεῖον ἐν ἡμῖν καὶ φιλόσοφον τῆς διανοίας ἐξοστρακίσαν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀκρόπολιν, ὥσπερ τις τύραννος ἄγριος, κατασχὸν τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἐν αὐτῷ πολιτείαν φυγῆς καὶ στάσεως καὶ ἀταξίας ἐμπίπλησιν οὐκ ἔτι συγχωροῦν ἄνθρωπον εἶναι τὸν τυραννούμενον, ἀλλά τι θηρίον πολύμορφον καὶ ἀλλόκοτον, μέχρις ἂν καὶ θεῷ καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς χρωμένοις ἄχρηστον ἀποδείξῃ τὸν ἅπαξ ἁλόντα τῆς τῶν ἡδονῶν φιλίας, ἀποδόμενον μὲν τὴν ἐλευθερίαν, διὰ βίου δ' αὐταῖς δουλεύειν ὁμολογήσαντα.

Τὰς μὲν οὖν προτέρας τῶν ἡδονῶν τούτων ἀναγκαίας οἱ σωφρονοῦντές φασι, μάλιστα μὲν | [36] τὰς τῶν σιτίων καὶ ποτῶν καὶ ὅσαις τὸ σῶμα τρεφόμενον τούτων ἄνευ ἀδυνατεῖ συνεστάναι· ἀλλὰ καὶ τὰς περὶ τὴν μίξιν ὡς λυσιτελούσας τῷ γένει καὶ δι' ἐκείνων μόνων τοῦ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τυγχάνουσαν τῆς ἀνάγκης ταύτης μετέδοσαν, ὅπερ ἡ τροφὴ τῷ καθ' ἕκαστον, τοῦτο καὶ ταύτας οἰόμενοι γίνεσθαι τῷ παντί, τὰς δὲ λοιπὰς αἰσχρὰς καὶ ἀκαθάρτους καὶ θηριώδεις. καὶ τί γὰρ οὐ τῶν αἰσχίστων πάντες καλοῦσιν, ἐφ' αἷς καὶ τοὺς ἁλόντας οἱ νόμοι κολάζουσιν καὶ τοῖς αὐτῶν ἡττωμένοις αἰσχύνη καὶ ὀνείδη παρὰ πάντων ἀκολουθεῖ;

Ποτέρας τοίνυν τῶν ἡδονῶν ἀναιροῦντα τὸν θάνατον πάντες αὐτὸν πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις δυσχερῶν χαλεπώτατον οἴονται; ἆρ' οὖν τῶν ὕστερον ἕνεκα τῷ θανάτῳ δίκαιον ἐγκαλεῖν; καὶ πῶς τόν γε τοσαύτης φθορᾶς ἀπαλλάτ-

---

1 Plat. Reip. 581 B: *φιλόσοφον καλοῦντες* (sc. *λόγον*) 2 Reip. VIII 560 B: *τὴν τοῦ νέου τῆς ψυχῆς ἀκρόπολιν . . αἱ ἐπιθυμίαι . . . κατέσχον* 5 Bas. hom. adv. iratos c. 1 (XXXI 353 C): *ἀποθηριοῖ παντελῶς τὸν ἄνθρωπον καὶ οὐδὲ ἄνθρωπον εἶναι συγχωρεῖ.* ceterum usum vocis *θηρίον* ad affectus pravos translatae A. Jahnius in Animadv. in S. Basil. M. I p. 162 et in S. Methodii Plat. p. 58 n. 351 illustravit 14 Phaed. 78 C: *ἀεὶ καὶ ὡσαύτως* 18 Reip. IX 591 C *τῇ θηριώδει . . ἡδονῇ*

---

12 *ἀδύνατον* N 13 *τὰς λυσιτελοῦσαι* B *τὰς λυσιτελούσας* s in marg. extat *ταῖς λυσιτελούσαις*, inde wk ‖ *περὶ τῶν κατὰ* N 19—20 *κολάζουσι* QMe ‖ *αὐτοῖς* pro *αὐτῶν* V 23 *δυσχεραίων* N 25 *καλεῖν* V

τοντα τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ τῇ λογικῇ συναγωνιζόμενον φύσει καὶ ταύτην οὐκ ἐῶντα τῇ τῶν ἀλόγων ὁμοιότητι καθυβρίζεσθαι; τί γὰρ αἴσχιον ἢ ἀλογώτερον ἀνθρώπου πρὸς μόνην τὴν ἡδονὴν νενευκότος, τῶν δὲ καλῶν καὶ τιμίων παντελῶς ἐπιλαθομένου; ὅν γε οὐδ' ἄνθρωπον χρὴ καλεῖν τοῦ λοιποῦ, ἀλλά τι θηρίον ἀλλόκοτον, οἷα τὰ ἐκ
37 τῶν μύθων μέχρις ὄψεως | μόνον ἀνθρωπείαν φύσιν ὑποκρινόμενον. ἢ γὰρ ἄνθρωπον δίκαιον ὀνομάζειν τὸν ὅ,τι μὲν φάγεται καὶ πίεται μόνον φροντίζοντα, ὅ,τι δὲ λογιεῖται καὶ εἴσεται παντελῶς ἀμελοῦντα; τοῦτον τοῖς χοίροις δικαιότερον παρεικάζειν, οὓς τῇ τῆς τροφῆς ἀφθονίᾳ πιαίνοντες θύομεν, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν χοίρων ἀχρηστοτέρους τούτους ὑποληπτέον. τῶν μὲν γὰρ ἔστι πολλάκις τῆς πολυσαρκίας ἀπονάσθαι, ἀνδρὸς δὲ ἑαυτὸν κατασαρκοῦντος οὐδὲν ὄφελος, πλὴν εἴ τις τοὺς ἄλλους σωφρονίζεσθαι λέγοι ἐν αὐτῷ τὴν τῆς τρυφῆς ἀσχημοσύνην διδασκομένους· ὥσπερ φασὶ καὶ Λακεδαιμονίους τῇ τῶν Εἱλώτων μέθῃ τοῖς παισὶν ὑποδεικνύναι τὸ τῆς νήψεως ἀγαθόν. τί δ' ἂν εἴποι τις τὸ τῆς ματαιοπονίας ταύτης ἀπέραντον καὶ τὸ καθ' ἡμέραν εἰς τὸν τετρημένον ἀναγκάζεσθαι πίθον ἀντλεῖν, ὅ,τι τινάς φησιν ὁ μῦθος κατακριθῆναι οὐκ οἶδ' ὅ,τι περὶ τοὺς ἑαυτῶν θεοὺς ἁμαρτόντας; ἔτι τοίνυν τῷ θανάτῳ μεμπτέον

---

17 cf. Plutarch. adv. Stoic. p. 1063 E: *οἱ μὲν γὰρ ἐν Σπάρτῃ τῶν φιλιτίων ἐπιμελούμενοι . . Εἵλωτας μεθύοντας ἐπιδείκνυνται τοῖς νέοις, ὁποῖόν ἐστι τὸ μεθύειν, ὅπως σωφρονῶσιν*
19 sq. Greg. Palam. Prosopop. (Migne CL 1355 D): (*ψυχὴ* disserit) *ἀδελφὰ κατακριθεῖσα ταῖς μυθικαῖς Δαναΐσιν εἰς ἀπέραντον ἐπαντλεῖν σοι* (sc. *τῷ σώματι*) *ὡς ἐκεῖναι τῷ τετρημένῳ πίθῳ* (sec. Plat. Gorg. 493 B). cfr. p. 48 optimae Prosop. editionis ab A. Jahnio curatae, qui plura huius proverbi exempla collegit. adde Xen. Oecon. 7, 40 Bas. de leg. libr. gent. c. 7 (XXXI 581 B). ceterum fusius de hoc agitur in Paroemiograph. gr. corp. Gotting. I 343 sq., 347, II 161

---

5 *οὐδὲ* N 6 *τι* omis. Me 8 *ῇ* Me *πῇ* in marg. s 11 *περεικάζειν* M 15 ante *λέγοι* inseruit *βουλόμενος* s, inde wk inepte recep. 16 *ἑαυτῷ* M in marg. *αὐτῷ* s inde e ‖ *τροφῆς* NO ‖ *αἰσχύνην* Be 17 *μέθει* B ‖ *παισὶ* N 20 *ὅτινας* NOQ 22 *ἁμαρτάνοντας* O

φαγὸν ἄνθρωπον ἀναιροῦντι καὶ τοιαύτης ἀχρηστίας τὸν βίον ἐλευθεροῦντι, ὅν γε καὶ δοκοῦντα ζῆν εὐλογώτερον ἄν τις εἴποι πάλαι τεθνάναι οὕτω πρὸς τὸν λογικὸν βίον ἀκίνητον ὄντα καὶ τῇ συνεχεῖ μέθῃ πρὸς πάντα ἀναισθητοῦντα; | ἀλλ' εἰ μηδενὸς ἄλλου, τούτου γε ἕνεκα τὸν θάνατον ἐχρῆν εὐεργέτην καλεῖν ἐκποδὼν ποιούμενον, οὓς τὴν ἀρχὴν ἔδει μηδὲ γενέσθαι. οἶμαι δὲ μηδ' ἂν αὐτοὺς ἐκείνους, εἴ γε ἐκνήψαιεν, ὑπὲρ ἑαυτῶν κακίσαι τὸν θάνατον μηδ' ὡς ἀδικοῦνται φάναι μὴ συγχωρούμενοι τοιαύτην ἀκαθαρσίαν ἀσκεῖν. 38

V. Τί δ' ἂν εἴποις τὰς ἄλλας τὰς ὥσπερ ἀπὸ μητρός τινος τῆς τρυφῆς τικτομένας κακίας — πᾶσι γὰρ σχεδὸν τοῖς αἰσχροῖς παρὰ ταύτης αἱ ἀφορμαί — καὶ τὸ τοὺς παγέντας ἡμῖν ὑπὸ τῆς φύσεως ὅρους ὑπερβαίνοντας τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν τῶν ἀκαθάρτων ἡδονῶν ἐμπίπτειν κρημνόν, ὧν τοῖς κατηγοροῦσιν οἶμαι καὶ μόνην τὴν μνήμην αἰσχύνην ἂν ἐνεγκεῖν; δυσχερανοῦμεν οὖν, εἰ μὴ καὶ ἀθάνατος ὁ μοιχός, καὶ τῷ παιδεραστῇ συνευξόμεθα τὴν νόσον εἰς ἀπέραντον παρατείνεσθαι, ἢ καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν χρημάτων ἐπιβουλὰς καὶ φιλονεικίας καὶ φθόνους καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς παντοδαποῦς πλεονεξίας πολέμους, οὓς φανερὸν τῶν ἡδονῶν εἵνεκα τοὺς ἀνθρώπους αἱρεῖσθαι, ἀϊδίους εἶναι θελήσομεν, ὥσπερ τοῦ βίου μηδὲν ὄφελος ὄν, ἂν μὴ συνεχῶς μεγάλα κακὰ τὰ μὲν ποιῶμεν, τὰ δὲ πάσχωμεν καὶ τῇ πολυμόρφῳ κακίᾳ τὰ

---

7 cfr. Theogn. 425   15 Basil. de virginitate c. 40 (XXX 749 B): εἰς βάθος κακῶν ἐμπεσεῖν, cfr. 27, 16. Pl. Phil. 52 C: τὰς . . ἀκαθάρτους ὀρθῶς ἂν λεχθείσας cfr. 43, 21

---

1 codd. φάγον, sed cfr. Winer. Gr. p. 41 Lipsii gramm. Unters. p. 28   4 μέθει B ut 8, 17   5 μηδὲν ἄλλου B in marg. δι' ἄλλο s μηδενὸς recte wk   6 ἐκ πολλῶν M in marg. corr. s ἐκποδῶν ex corr. O   7—8 ἐκείνους omis. N ‖ ἐκνήψαι M   9 μηδὲ ὡς OMe   12 τροφῆς N   16 κατηγοροῦσι N   18 παιδαραστῇ superscr. ε Q   20—21 παντυδαποῦς NQM recte cfr. etym. magn. p. 204, 23 et Bast. ad Greg. de dialect. p. 891 (ed. Schaefer.), in marg. παντοδαπῆς s, quam formam correct. probav. wk, παντοδαπῆς AO   23 μηδενὸς B in marg. μηδὲν s, inde wk

39 ἡμέτερ᾽ αὐτῶν ἐπιτρέψωμεν; | ἀλλὰ τοῦτο τί ποτ᾽ ἐστὶν ἕτερον ἢ τὸ μὲν κακὸν συμβουλεύειν, τὸ δὲ ἀγαθὸν φυγῆς καὶ ἀτιμίας τιμήσασθαι; ἢ τοίνυν ἀνέδην οὑτωσὶ τὴν ἡδονὴν εἶναι φατέον τἀνθρώπινον ἀγαθόν, ἀρετὴν δὲ καὶ σοφίαν καὶ ἐπιστήμην λόγου χάριν καὶ εὐπρεπείας μόνον εὑρῆσθαι καὶ τότε καὶ τῷ θανάτῳ μεμπτέον τὰ κάλλιστα καὶ τιμιώτατα ἡμῶν ἀφαιροῦντι, ἢ νομίζοντας τῶν ἡδονῶν τὰς μὲν τῇ ψυχῇ λώβην ἄντικρυς εἶναι καὶ τῇ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων πολιτείᾳ παντελῶς ἐναντιωτάτας, τὰς δὲ καὶ αὐτὰς οὐδὲν ἧττον βλάπτειν δυναμένας, ἂν τὸ παρὰ τοῦ λόγου μέτρον μὴ καταδέχωνται, οὐδὲ τὸν θάνατον παντελῶς ἀτιμαστέον οὐδ᾽ ὥς τι τῶν βλαβερῶν φευκτέον, ἀλλ᾽ ἡγητέον εἶναί τινα καὶ τούτου τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλειαν τοῦ μὲν ἀρίστου ὄντος, εἴ τις τὸν βίον ἀναμάρτητον καὶ μετ᾽ ἀρετῆς διεξίοι, οὐ μὴν οὐδὲ τῷ τὸν ἀνίατα νοσοῦντα ταῖς προσηκούσαις ὑπάγεσθαι δίκαις ἀχρήστου παντάπασι γινομένου· πρὸς ὅπερ ὁ θάνατος τῷ τοῦ παντὸς ἡγεμόνι καὶ δημιουργῷ πλεῖστον συμβάλλεται τῇ ἑαυτοῦ δικαιοσύνῃ τὴν τῶν ἀνθρώπων κακίαν κολάζοντι καὶ οὐκ ἐῶντι πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως φέρεσθαι τὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ γινόμενον κόσμον, ἀλλὰ τῇ περιουσίᾳ τῆς ἀγαθότητος καὶ τὴν ἡμετέραν κακίαν εἰς
40 τάξιν | καθιστῶντι τῇ τιμωρίᾳ, ὥσπερ ἰατρὸς τομαῖς καὶ καυτῆρσιν οὐκ ἐῶν ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα τὸ πονηρὸν ῥεῦμα χεθῆναι. τοῦ αὐτοῦ τοίνυν ἀνδρὸς τό τε δίκαιον καὶ τὴν

---

3 cfr. Gorg. 494E: φῇ ἀνέδην οὕτω 17. 22—24 Bas. hom. quod Deus non est auctor malorum c. 3 (XXXI 333B): ὡς οὖν εὐεργέτης ὁ ἰατρὸς... οὕτως ἀγαθὸς ὁ θεός... ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέρει τὴν νόσον ἵστησι, πρὶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα τὸ πάθος διαχυθῆναι 20. 22 Plat. Tim. 30A: ὁ θεὸς.. πᾶν κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν

---

1 ἡμέτερα B 3 ἀνέδην superscr. αι P ἀναίδην VBe 6 εὑρ. ex coni. scripsi, εἰρῆσθαι ABe 7 ἡμῖν V 8 pro λώβην praebet λάβην correctum in βλάβην O 10 νλάπτειν V 12 οὔδὲ O φευτέον B quod in M a Seilero correctum est 15 τῷ ex coni. scripsi, τοῦ τὸν PO τοῦτον VNQM, in marg. τὸ τὸν s, inde wk 16 παντάπασιν N 17 ἀθάνατος M in marg. ὁ θάνατος s 20 γενόμενον e profectum ex marg. s 24 χυθῆναι Seiler in M intulit, itaque in omnibus editionibus legitur

δίκην κακίζειν καὶ τοῦ θανάτου κατηγορεῖν ὁρίζοντος τὸ κακόν. εἰ δὲ οἱ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύοντες καὶ ταύτης οὐκ ἄνευ τῆς δουλείας ἑλόμενοι ζῆν τοὺς λόγους μὴ ἀποδέχοιντο, ἀλλ' ὕθλον ἡγοῖντο πᾶν, ὃ μὴ ταύτας αὐτοῖς προξενεῖ, οὐδὲν ἡ τούτων κρίσις τό γε ἀληθὲς παραβλάψει. οὐ γὰρ τὴν ἐκείνων γνώμην κυροῦν νῦν ἡμῖν πρόκειται, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν, ὅπως ἐφ' ἑαυτῆς ἔχει, ἄν τ' ἐκεῖνοι φῶσιν ἄν τε μή, θεωρῆσαι· ἐπεὶ μηδὲ δικαστὴς ἀπὸ τῆς τῶν κρινομένων γνώμης τὴν ψῆφον ἕλοιτ' ἂν ἐνεγκεῖν οὐδὲ μετ' αὐτῶν ὑπὲρ τῆς δίκης ἥντινα δεῖ τούτοις δοῦναι σκοπεῖ, ἀλλ' ἀρκεῖ τούτῳ τὴν ἀπόφασιν νόμιμον εἶναι. μὴ τοίνυν μηδ' ἡμεῖς ὥσπερ ἐν ταῖς δίκαις τοῖς τῶν φιληδόνων προσέχωμεν ὀδυρμοῖς, ὥσπερ γυναῖκας ἢ παιδία, τὰς ἑαυτῶν ὀρέξεις ἀναβιβαζομένων καὶ ταύτῃ διάστροφον τὴν ψῆφον ἐξαιτουμένων περὶ αὐτῶν ἐνεχθῆναι, ἀλλ' ἕως ἂν ἢ τὰς εἰρημένας ἡδονὰς ἀγαθὸν ἢ τὸ τὰ φαῦλα κωλύον κακὸν εἶναι δεῖξαι μὴ δύνωνται, οὐδὲν ἧττον ἡμῖν ταῖς προτέραις ψήφοις ἐμμενετέον, αἳ τοῖς οὕτω ζῆν ᾑρημένοις ἀγαθὸν τὸν θάνατον ἀπεδείκνυσαν.

41

VI. Διὰ δὲ τὰς περὶ τὴν γένεσιν ἡδονὰς οὐκ ἐπονειδίστους οὔσας, εἴ τις κακῶς τὸν θάνατον λέγοι ὡς ἄρδην καὶ αὐτὰς ἀναιροῦντα, τὸ μὲν ὡς οὐ χρὴ κατηγορεῖν ἐκείνων φημὶ καὶ αὐτός. φύσει τε γὰρ ἡμῖν ἔγκεινται παρὰ τοῦ δημιουργοῦ καὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τῆς ἀιδιότητος αἴτιαι γίνονται. ὥστε καὶ τοὺς σωφρόνως καὶ μετρίως αὐταῖς

---

2 Plat. Phaedr. 238E: *δουλεύοντι . . . ἡδονῇ*, cfr. 7, 9
20 sq. cfr. 6, 10

---

4 *ἀλλ' ὗθλον* A et ex corr. Q, egregie, ceteri codices *ἀλλύλον*, coniecturam s *ἀλλὰ φαῦλον* omnes edit. probant
7 sq. sic A (etiam C); lacuna inter *ἔχει* et *τῆς* B, quam explere student verbis *οὐδ' ὁ δικαστὴς μετὰ* in marg. O *οὐδ' ἄν τις ὑπὲρ* sw *τίς γὰρ τῶν* k 9—10 *κατ' αὐτῶν* et 10 *τούτους* et *σκοπειν* e ex Seileri coniectura, *ἀρκείτω τὸ την* wk 13 *τὰ* pro *τὰς* sw 14 *διάφροστον* B in marg. *διάφορον* s *διάστροφον* recte in textum repos. wk 18 *εἰρημένοις* B in marg. corr. s 22 *οὐκ ἐκείνων χρὴ* N

κεχρημένους οὐδεὶς πώποτ' ἐπιτιμήσεως ἀξίους ἡγήσατο οὐδ' ἀπεφήνατο δεῖν αὐτοὺς τῷ θανάτῳ διὰ τὴν ὕβριν ὥσπερ τινὶ κολαστῇ παραδίδοσθαι. πλὴν ὥσπερ οὐκ ἀγαθὸν αὐτοῖς εἴποιμ' ἂν εἶναι τὸν θάνατον οὐδενὸς ὄντος, ὃ παραβαίνοντες εἰκότως ἂν ὑπ' αὐτοῦ βελτίους γένοιντο κολαζόμενοι, οὕτως οὐδὲ ζημίας αὐτοῖς αἴτιον τοῦτον εἶναί φημι τῇ τελευτῇ τὰς ἐφειμένας ἐκείνας ἡδονὰς ἀναιροῦντα. αὗται γὰρ τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ὡς ἴδιον αὐτῶν ἀγαθὸν οὐδ' αὐτῶν εἵνεκα παρὰ τῆς φύσεως τούτοις ἐγκατῳκίσθησαν, ἵν' ἀεὶ τούτων ὥσπερ τέλους ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαύοιεν, ἀλλὰ τῶν γενησομένων προνοουμένη ταύτας ἐν τοῖς γονεῦσιν ἐμηχανήσατο, ἵνα ῥᾷον τοῖς ἀνθρώποις τὰ περὶ τὴν διαδοχὴν τῶν τέκνων ἀνύηται τῆς ἡδονῆς λήθην ἐμποιούσης τῶν παρεπομένων δυσχερῶν τῇ γενέσει· ὥσπερ καὶ τοὺς ἰατροὺς ὁρῶμεν ἐνίοτε σοφιζομένους τοὺς κάμνοντας καὶ | 42 γλυκέα τινὰ τοῖς ἀηδεστάτοις παραμιγνύντας, ἵνα τῇ περὶ τὰ ἡδέα λιχνείᾳ ῥᾷον καὶ τὰ θεραπεύοντα δέξωνται· ὁρῶμεν δὲ καὶ τοὺς ὑπιόντας τὰ ἄχθη ᾄδοντας, ὅταν πιέζωνται, καὶ ταῖς ᾠδαῖς κουφότερον ἑαυτοῖς οἰομένους τὸ φορτίον ποιεῖν. εἰ τοίνυν ἑτέρων εἵνεκα καὶ μέχρι τινὸς τοῖς ἀνθρώποις τὸ γένος τοῦτο τῶν ἡδονῶν συγκεχώρηται, δῆλον ὡς τῆς λειτουργίας παυσαμένης οὐδὲν οὐδ' αὐτοὶ ζημιώσονται ἐν τοῖς οἰκείοις ἀγαθοῖς καταλιμπανόμενοι, ὥσπερ οὐδὲ τοὺς ἀχθοφοροῦντας ἐκείνους εἴποι τις ἂν ζημιοῦσθαι τοῦ τε ἄχθους ἅμα καὶ τῆς ᾠδῆς ἀπαλλαττομένους. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ χάριτας ἂν εἶεν δίκαιοι τούτου γε ἕνεκα ὁμολογεῖν τῷ θανάτῳ οὐκ ἐῶντι τούτους ὑπὲρ ἄλλων κόπτεσθαι εἴδωλον ἡδονῆς αὐτοὺς καρπουμένους, ἀλλ' ἱστάντι τὴν ἀπάτην καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπι-

---

3 Plat. Leg. IX 863 A: κολαστὴν τῶν ἁμαρτημάτων θάνατον... 12 cfr. p. 5 et 6 27 Reip. IX 587 D et 586 B: εἰδώλοις τῆς ἀληθοῦς ἡδονῆς 587 A: τὰς ἡδονὰς τὰς ἀληθεστάτας καρποῦσθαι. Reip. VIII 548 B: ἡδονὰς καρπούμενοι

---

1 πώποτε O ‖ οὐδὲ O 2 ὕυριν V 4 οὐδὲν NOM, in marg. corr. s 8 ουδὲ N 9 ἵν' ἀεὶ AOQ ἵνα ἀεὶ N ἵνα ει M ἵνα εἰ s ἵνα δὴ wk 13 ἀνίηται s 16 λιχνίᾳ Bs 17 δέξονται B corr. s 21 λειτουργείας B

στρέφοντι τοὺς ἀνθρώπους. ὃ καὶ Σοφοκλέα τὸν ποιητὴν λέγεται πρὸς τὸν Κέφαλον ἀποκρίνασθαι ἐρόμενον ὥς δή τι καλόν, εἰ οἷός τε ἐστὶν ἐν γήρᾳ μίγνυσθαι γυναικί· εὐφήμει, εἶπεν ἐκεῖνος, νοῦν ἔχων, ὦ ἄνθρωπε, πάλαι γὰρ τούτων ὥσπερ ἀγρίων ἀπήλλαγμαι δεσποτῶν, τὰς ἡδονὰς τοῦτο λέγων, ὑφ' ὧν τὸ τῶν ἀνθρώπων κηλούμενον γένος ὥσπερ κακῷ δεσπότῃ χαίρει παραμένον αὐταῖς.

VII. Τοὺς μὲν οὖν διὰ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς, εἴ τινες | ἂν εἶεν αὗται, τὸν θάνατον φρίττοντας καὶ κακῶν 43 ἔσχατον οἰομένους αὐτὸν τοῖς ἀνθρώποις, τῶν παιγνίων τούτων μᾶλλον δὲ τῆς περὶ ταύτας μανίας καὶ ἀσχημοσύνης αὐτοὺς ἀπαλλάττοντα, οἶμαι τοῖς ὀλίγοις τούτοις σωφρονισθέντας καὶ τὴν παιδικὴν ἀπορρίψαντας ἔννοιαν τὴν σώφρονα καὶ ἀνδρικὴν ἀντιλήψεσθαι καὶ μὴ πρὸς τὸ χρεὼν ἀηδῶς τῶν γε ἡδονῶν ἕνεκα διακεῖσθαι.

Τοῖς δὲ διὰ τὴν τοῦ εἶναι κοινοτάτην ἐπιθυμίαν καὶ τὸ φύσει πᾶσιν ἐγκεῖσθαι τῆς ζωῆς ταύτης ἔφεσιν τὴν τελευτὴν δυσχεραίνουσιν ὡς ἂν τῶν ἐν ἡμῖν τὸ ἄριστον καὶ θειότατον ἀναιροῦσαν, ὃ πᾶσι τοῖς ὁπωσοῦν οὖσι καὶ τὴν φύσιν ὁρῶμεν φιλονεικοῦσαν τηρεῖν, ἐκεῖνο ἄν τις εἴποι καὶ ἴσως κατὰ καιρόν· τοῦ μὲν μὴ πρὸς τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν

3 sq. Plat. Reip. I 329 A sq. (Cephalus): καὶ Σοφοκλεῖ ποτε τῷ ποιητῇ παρεγενόμην ἐρωτωμένῳ ὑπό τινος· πῶς, ἔφη, ὦ Σοφόκλεις, ἔχεις πρὸς τἀφροδίσια; ἔτι οἷός τ' εἶ γυναικὶ συγγίγνεσθαι; καὶ ὅς· εὐφήμει, ἔφη, ὦ ἄνθρωπε· ἀσμενέστατα μέντοι αὐτὸ ἀπέφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών . . . . . δεσποτῶν ἀπηλλάχθαι. idem dictum praeter alios laudant Athen. Deipn. XXII c. 2 p. 510 et Cic. Cat. mai. 14 6 ὑφ' ἡδονῆς . . . κηλούμενοι γὰρ . . παρὰ ταύτῃ μένουσι Dio Chrys. orat. XVI 1 (pag. 241 ed. de Arnim), cfr. Plat. Reip. III 413 C: ὑφ' ἡδονῆς κηληθέντες

3 οἷον NQM, in marg. οἷός τε s, inde wk ‖ εὐφήμι codices εὐφήμει e ex corr. s 6 καλούμενον NM, corr. s et O, inde wk 7 παραμένων A 9 κακὸν Be 11 ταῦτα Be 12 ὀλίγοις om. Be 14 καὶ ἀνδρικὴν post παιδικὴν (13) inseruit N 21 τοῦ μὲν omnes codices recte, cum gen. pendeat ab χάρις (14, 6) et verbis ταύτης τοίνυν τῆς γνώμης suscipiatur. δεῖ μὲν et post βλαβερὰ (14, 5 distinguunt e secundum coniecturam s

ἐκεῖθεν ἀπάτην ὁρῶσι περὶ τῶν πραγμάτων ψηφίζεσθαι, ἀλλὰ τὸ θεῖον καὶ κατὰ φύσιν ἀγαθὸν τῶν ἐν ἡμῖν ἀγαθῶν ποιεῖσθαι τεκμήριον καὶ τὰ μὲν ἐκείνῳ συμβαίνοντα καὶ ἡμῖν νομίζειν λυσιτελεῖν, ὅσα δ' ἐκείνῳ μάχεται, ταῦτα τῆς τοῦ κακοῦ μοίρας οἴεσθαι καὶ προσέθ' ἡμῖν βλαβερά, ταύτης τοίνυν τῆς γνώμης πολλὴ χάρις ἡμῖν· ἀτεχνῶς γὰρ ἡ δόξα σωφρονούντων ἀνδρῶν καὶ πρὸς ὃ δεῖ πάντα ἀναφερόντων.
44 ἀλλ' εἰ μὲν ἢ ψυχῆς ἄνευ | ἐζῶμεν καὶ σῶμα μόνον ἦν τοῦθ' ὅπερ ἐσμέν, οὗ φθειρομένου οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἂν ἦν, ὃ πρότερον ἦμεν, οὐδέ τις ἡμῶν μετέπειτ' ἐλπὶς ἢ λόγος ἐλείπετο, ἢ καὶ ψυχῇ χρώμενοι πρὸς τὸ ζῆν οὐκ ἄφθαρτον παρὰ τοῦ δημιουργοῦ ταύτην εἴχομεν καὶ δυναμένην καθ' αὑτὴν παραμένειν, ἀλλ' οἵαν μόνον καὶ συνεῖναι τῷ σώματι καὶ οἰχομένου συνδιαλύεσθαι, οὐκ ἂν παντάπασιν ἄλογον ἦν δεδιέναι ἐν τῷ παντὶ μέλλοντας κινδυνεύειν καὶ τοῦ ὄντος ὥσπερ σχεδίας τινὸς ἀποπίπτοντας ἐπὶ τὸ τοῦ μὴ ὄντος πέλαγος καὶ τὸ χάος ἐξολισθαίνειν. νῦν δὲ τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι καὶ ψυχὴν ἔχομεν καὶ τῆς τῶν ἀλόγων κρείττω πολλῷ ἅτε λόγῳ κυβερνωμένην, δι' ὃν καὶ κρατεῖν τοῦ σώματος δύναται καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν τὰ τούτου διατιθέναι, καὶ προσέτ' ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρον, καὶ εἶναι καὶ μένειν ἐφ' ἑαυτῆς μέχρι παντὸς δυναμένην, οὐδεμίαν οἰχομένου τοῦ σώματος αὐτὴν ὑπομένουσαν βλάβην; τοιαύτης τοίνυν αὐτῇ τῆς φύσεως οὔσης πῶς οὐκ εὔηθες ὑπὲρ αὐτῆς δεδιέναι, μὴ λάθῃ συνδιαφθαρεῖσα τῷ σώματι καὶ θάνατον τὸ ἀθάνατον ὑπομείνῃ καὶ μηδαμοῦ τὸ ἄφθαρτον ᾖ;

---

16 cf. Phaed. 85D: *ἐπὶ τούτου ὀχούμενον ὥσπερ ἐπὶ σχεδίας κινδυνεύοντα διαπλεῦσαι τὸν βίον*   21 Plat. Phaed. 95C: *τὴν ψυχὴν ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀθάνατον οὖσαν*

---

1 *ὁρῶντας* in marg. s inde wk   2 *ἀγαθὸν* pro *ἀγαθῶν* NMs corr. O   4 *λυσιτελεῖν νομίζειν* Me ‖ *δὲ ἐκείνῳ* NMe   6 *ὑμῖν* in ras. P   8 *ἀλλὰ* N ‖ *ἐζῶμεν τὸ σῶμα* B in marg. *καὶ* s, in textu *καὶ τὸ* wk   10 *ἡμῖν* e ex coniectura s   13 *μόνον συνεῖναι* (omisso *καὶ*) Be   15 *μέλλοντας* omis. O   16 *ὡς* Be   19 *κυυερνωμένην* V   25 *διαφθαρεῖσα* Bk, *συνδιαφθαρεῖσα* recte marg. adscr. s, inde wk, cf. p. 27, 22

VIII. Ὅτι δὲ τὰ περὶ αὐτῆς λεγόμενα ἀληθῆ καὶ τῆς αἰωνίου καὶ μενούσης φύσεώς | 45 ἐστιν ἡ ψυχὴ καὶ διὰ ταύτην τῶν ἐν κόσμῳ ζώων ἄνθρωπος θειότατόν τε καὶ μονιμώτατον, γνοίη τις ἂν ὧδὶ ὀλίγοις τεκμηρίοις πρὸς τὸν λόγον χρησάμενος.

Φαμὲν τὸν ἄνθρωπον ζῷον εἶναι καὶ ζῆν. τοῦ μὲν οὖν ζῆν σημεῖον τὸ μὴ παρ᾽ ἄλλων ἔξωθεν ὠθούμενον ἢ ἐπειγόμενον μεταβαίνειν, ἀλλ᾽ ἔνδοθεν εἶναι τούτῳ τὴν κίνησιν, ἐφ᾽ ὅ,τι ὁρμήσειε. πάντες γὰρ τὰ τοῦτον τὸν τρόπον κινούμενα ζῆν ἀποφαίνονται, τούτου δ᾽ οὐκ ἄλλο τι πλὴν τῆς ψυχῆς αἴτιον τῷ σώματι γίνεται˙ ψυχῆς γὰρ παρουσίᾳ πάντα τὰ κινούμενα καὶ ζῶντα κινεῖται καὶ ζῇ. καὶ μὴν τὸ ἅπτεσθαι καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν τοῦ καὶ ζῷον εἶναι φανερὸς ἔλεγχος γίνεται˙ αἰσθήσει γὰρ τὰ ζῷα πάντες ὁρίζονται, καὶ ὅσον μᾶλλον τὸ κατ᾽ αὐτὴν πλεονάζει ἢ βέλτιον καὶ ἀκριβέστατον πρὸς αὐτὴν παρεσκεύασται, τοσοῦτον ἐν τῇ τῶν ζώων τάξει καὶ τελειοτέρας χώρας τυγχάνει. ἄνθρωπος δὲ πάσαις μὲν αἰσθήσεσι χρῆται˙ ὧν δ᾽ ἕνεκα αἴσθησις μεμηχάνηται, πάντων ἀντιλαμβάνεται, ὥστε τούτων γε ἕνεκα τῶν λοιπῶν ζώων μηδενὸς ἐλαττοῦσθαι. ἡ δ᾽ ὑπεροχή, ὅτι καὶ λόγον ἡ φύσις αὐτῷ μόνῳ δέδωκε τῶν αἰσθήσεων ἡγεμόνα, οὐ ταύταις δὲ μόνον ἐκδοῦσα τὸν ἄνθρωπον καὶ ὡς ἂν αὗται τοῦτον ἄγοιεν ἄγεσθαι συγχωρήσασα, | 46 ἀλλὰ καὶ τῷ τοῦ λόγου κάλλει κοσμήσασα καὶ τοῦτον αὐτοῦ τῷ βίῳ ὥσπερ τινὰ νομέα καὶ διδάσκαλον ἐπιστήσασα

---

7 Plat. Phaedr. 245 E: πᾶν γὰρ σῶμα, ᾧ μὲν ἔξωθεν τὸ κινεῖσθαι, ἄψυχον . . . . . ᾧ δὲ ἔνδοθεν αὐτῷ ἐξ αὑτοῦ ἔμψυχον
11 Leg. 896 A: ψυχὴ . . . ἀρχὴ κινήσεως Phaedr. 245 C: μόνον δὴ τὸ αὑτὸ κινοῦν . . . καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσα κινεῖται, τοῦτο πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως κτλ. 22 Leg. XII 963 A: νοῦν . . ἡγεμόνα Gorg. 527 E: ὥσπερ οὖν ἡγεμόνι τῷ λόγῳ χρησώμεθα

---

1 ἀληθῆ omis. B, post δὲ inseruit s, inde wk 2 φύσεως omis. V 3 inter ἄνθρωπος et θειότατον inser. μόνον A 4 παρὰ pro πρὸς k 7 παρὰ ἄλλων NMe 8 καταβαίνειν N μεταναίνειν V
15 πλεονάζειν N 16 ἀκριβέστερον A ‖ παρεσκεύασται AQ, παρασκεύασται NOMe 18 ὧν δὲ NMe 22 δὲ post ταύταις omis. V 23 verba a καὶ usque ἀλλὰ καὶ (24) omis. N

καὶ τούτῳ τῶν συννόμων αὐτὸν διαστήσασα καὶ ὥσπερ τι σύμβολον τοῦ γένους αὐτὸν ἀφορίσασα· δι' ὃν μόνον τῶν ζώων ἄνθρωπος θεόν τε οἶδε καὶ σέβει ἱερά τε τούτῳ ἱδρύεται καὶ θύει καὶ εὔχεται καὶ παρ' αὐτοῦ τἀγαθὰ ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις αἰτεῖ. καὶ ἀλήθειαν δὲ μόνος τῶν ἐπὶ γῆς οὗτος ἐπίσταται καὶ περὶ αὐτὴν πραγματεύεται καὶ ἀρετὴν ἀσκεῖ καὶ νόμους τέθεικε καὶ πολιτείας κατεστήσατο, ἀγαθοῖς τε ἔργοις ἀμοιβὰς καὶ πονηροῖς μέτρα κολάσεως ὥρισε, τέχνας τε ἐξεῦρεν οὐ πρὸς χρείαν μᾶλλον ἢ φιλοτιμίαν ἐξησκημένας καὶ ταύτας φέρων εἰς τὸ κοινὸν κατέθετο διὰ πάντων πρὸς τὸ θεῖον ἀποβλέπων παράδειγμα, πρὸς ὃ καὶ δεδημιούργηται καὶ πρὸς ἐκεῖνο τὰ ἑαυτοῦ πάντα ἁρμόζων. ὧν οὐδενὸς τὰ λοιπὰ ζῷα μετέχει, ὅτι μηδὲ λόγου μετέχει, ᾧ ταῦτα καὶ εὑρίσκεται καὶ τελειοῦται καὶ λυσιτελεῖ τοῖς χρωμένοις. ταῦτα γὰρ πρὸς τὴν χρείαν μόνον ὁρᾷ καὶ ὅσον πρός τε τροφὴν αὐτοῖς καὶ γένεσιν συντελεῖ, οὐδὲν δὲ περαιτέρω περιεργάζεται· κἂν τούτοις δὲ τῆς ἀνάγκης γινόμενα μόνης
47 φιλοτιμίαν | οὐδεμίαν εἰσφέρεται ὥσπερ τακτούς τινας τῆς φύσεως ὅρους οὐχ ὑπερβαίνειν τολμῶντα, ὥστ' ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ὁμογενῶν τὰ αὐτὰ ἂν ἴδῃς καὶ οἰκιῶν σχήματα καὶ τροφῶν νόμιμα καὶ ὕπνων ἐπιτηδεύματα καὶ θεραπείας ἐκγόνων καὶ πρὸς ἀποφυγὰς ἢ καὶ μάχας περιεργίας.

IX. *Τούτων γὰρ πάντων εἷς πᾶσι παρὰ τῆς φύσεως* ἐπίκειται νόμος, ὃν οὐκ ἔστιν αὐτοῖς παρελθεῖν ὡς ἂν φύσει

---

3 Protag. 322 A: ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν ζώων μόνον θεοὺς ἐνόμισεν καὶ ἐπεχείρει βωμούς τε ἱδρύεσθαι 7 Axioch. 370 B: λόγους περὶ τῆς ἀθανασίας . . . καταστήσασθαι δὲ πολιτείας 11 Tim. 31 A: εἴπερ κατὰ τὸ παράδειγμα (sc. θεὸν) δεδημιουργημένος ἔσται

---

1 verba inter καὶ et ὥσπερ omis. N ‖ διασθήσασα, δι' ὅν, (quae intersunt, omis.) Q 1—2 τινα σύμβουλον ex marg. s in wk transiit 3 τε post θεὸν omis. V ‖ εἶδε Bsw 5 τε omis. Be 5—6 ἐπὶ τῆς γῆς Be 7 τέθηκε Bsw 12 καὶ omis. V ‖ οὐδὲν Be 16 περαίτερον N περαιτέρων O παραιτέρω A 17 fortasse scr. γενόμενα ‖ καὶ τούτοις δὲ OM, in marg. ταῦτα, ἢ ταύτης s καὶ ταύτης τῆς wk 19 ὥστε N 23 πᾶσιν N

μόνῃ καὶ τῇ κατ᾽ αἴσθησιν ζωῇ περικλειμένοις. ἄνθρωπον δὲ ὁ λόγος τοῖς ἀραχνίοις τούτοις ἐνδεδεμένον οὐκ ἠνέσχετο ζῆν, τούτων δὲ λύσας ἐλεύθερον αὐτῷ δέδωκε βίον οὐ μόνον δεσπότου παντὸς ἀπαλλάξας, ἀλλὰ κἀν τοῖς ἔργοις πᾶσαν ἀφελόμενος τὴν ἀνάγκην καὶ τῇ τῆς φύσεως οὐ περιγράψας στενοχωρίᾳ, οὐ πρὸς τὸ εἶναι μόνον τὰ αὐτοῦ τάττειν ἐάσας, ἀλλὰ πολλῷ πλέον καὶ τοῦ εὖ εἶναι διδάξας λόγον ποιεῖσθαι. ὅθεν οὐχ ὑετῶν μόνον καὶ πνίγους ἀλεξητήριον τὴν οἰκίαν ἀνίστησιν οὐδ᾽ ἐφ᾽ ἑνὸς σχήματος ταύτην ἱδρύεται οὐδ᾽ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ταύτην συμπήγνυσιν, ὅπερ ἡ τῶν ζῴων πάσχει πενία· ἀλλὰ πάσας μὲν οἰκιῶν ἰδέας ἐπινοεῖ, πάσαις δὲ ἀναλογίαις συνδεῖ καὶ τὴν ὕλην οὐκ αὐτόθεν μόνον πορίζεται, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερορίαν λιθοτομεῖ Θετταλῇ ἢ πορφυρίτιδι λίθῳ τοὺς τοίχους ἀμφιεννὺς | καὶ 48 *τοῖς τῶν λειμώνων ἄνθεσι τούτους γράφων καὶ τοὔδαφος ποικίλλων καὶ τῷ τέγει χρυσὸν περιτήκων καὶ ὅλως τῆς μὲν χρείας καταφρονῶν, πρὸς πολυτέλειαν δὲ μόνον ὁρῶν. τὸ δ᾽ αὐτὸ μηχανᾶται καὶ περὶ τὴν ἀμπεχόνην οὐ πρὸς τὰς τῶν ὡρῶν μόνον ὑπερβολὰς τοῖς ἱματίοις φραττόμενος — ὀλίγης γὰρ ἂν ἔδει πρὸς τοῦτο φροντίδος, νῦν δ᾽ ἐκεῖνο μὲν τῇ φύσει καὶ τοῖς ζῴοις ἀπέρριψεν, ὁ δὲ λόγος πολλὴν κἀν τοῖς ἱματίοις ἐξεῦρεν αὐτῷ τὴν ἁβρότητα, καὶ γὰρ καὶ ὕλης διαφορὰν ἐζήτησε καὶ ἄνθος ἐξεῦρε καὶ χρυσὸν συνύφηνε καὶ*

---

12. 19. 22. pag. sq. 8 Greg. Palam. Pros. Mign. CL 1351 B: *οὐδὲ περιβλήματα τὰ πρὸς θάλπος καὶ ψῦχος συμμέτρως ἔχοντα μόνον ἐπιζητεῖ, ἀλλὰ τὰ ἐξ ὕλης οὐκ εὐπορίστου καὶ τέχνῃ περιττῇ . . ἐκπεπονημένα καὶ ἁβρότερον . . .*

---

1 *περικλειμένοις* NMQ, *περικειμένοις* O, *περικλειομένοις* A me iudice falso, cfr. *ἐνδεδεμένον* (2) 4 *ἀλλὰ καὶ* N 9 *οὐδὲ* O 13 *καὶ* omis. Be 15 *ἄνθεσιν τους γράφων* M in marg. *ζωγραφῶν* s, inde wk 16 sic A, *καὶ τοὔδαφος ποι κίλων καὶ τοὔδαφος χρυσὸν περιτήκων* Bs, posterius *τοὔδαφος* omis. wk 17 omis. *δὲ* et quae intersunt inter *ὁρῶν* et *μόνον* (19) V 18 *ἀμπελόνην* in textu, sed in marg. corr. s 19 *ὀρῶν* mendose s ‖ *μεταβολὰς* coni. k 23 *ἐζήτησεν* N, *συνύφηνε* recte A, *συνέφηνε* Be

BIBLIOTEKA W TORUNIU UNIWERSYTECKA

παντοδαπῶν ζώων τε καὶ φυτῶν ἰδέας ἐν τούτοις διέγραψεν καὶ ἱματίων ἰδέας ἄλλας ἄλλοις ἀπένειμεν, ὡς ἂν ἕκαστος γένους ἢ ἀξίας ἢ ἡλικίας ἔχων τυγχάνῃ· τὴν δ' αὐτὴν ἂν ἴδοι τις πολυτέλειαν ἐπί τε στρώσεων καὶ ὑποδέσεων καὶ ὀχημάτων καὶ σκευῶν καὶ τῆς ἄλλης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ βίῳ κατασκευῆς, ὡς ἐν οὐδενὶ τῶν αὐτοῦ πραγμάτων ἄνθρωπος τοῖς αὐτοῖς, οἷς καὶ οἱ ἕτεροι, χαίρει, ἀλλὰ πᾶσι περιττήν τινα ἐξαλλαγὴν καὶ φιλοτιμίαν ἐπινοεῖ ἀπεναντίας τῇ τῶν λοιπῶν ζώων φύσει, ἃ μικρὰ μὲν ἐργάζεται, μικροῖς δὲ ἀρκεῖται, ἕνα δὲ βίου πόρον παρὰ τῆς φύσεως ἐδιδάχθη.

49 X. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἴποι τις ἂν καὶ ἀνάγκης ἔχειν τι | παραμεμιγμένον· δεῖν γὰρ τοῖς μέλλουσι βιώσεσθαι καὶ τροφῆς καὶ οἰκίας καὶ ἱματίων, ὧν ἡ φύσις φροντίδα καὶ τῶν ζώων ἐνίοις ἐνέθηκεν, εἰ καὶ τὴν τούτων κτῆσιν ἀνθρώποις πολυτελεστέραν καὶ διαρκεστέραν ἐμηχανήσατο. ἀλλ' ὑπὸ ποίας τῆς κατὰ τὸ ζῆν ἀνάγκης ἀνθρώπῳ φιλοσοφίας ἐμέλησε; τί δὲ πρὸς τὰ ἄλφιτα ἀριθμητικὴ καὶ λογιστικὴ καὶ γεωμετρία; ἢ τί χεῖρον ἂν ἔσχεν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ὁ βίος, εἰ μηδεμία ῥητορικῆς ἢ διαλεκτικῆς ἄσκησις ἦν; ἢ τί πρὸς ψύχους ἢ καύματος ἀπαλλαγὴν τὸ πρὸς κάλλος λέγειν συμβάλλεται; ἃ μετὰ τὸν ἀναγκαῖον πορισμὸν τοῖς ἀνθρώποις ἐξευρεθέντα δείκνυσι φανερῶς, ὡς οὐ τῆς σωματικῆς μόνον ἀνάγκης ἢ ἡδονῆς, ἀλλά τινος περαιτέρω καὶ μείζονος ἄνθρωπος στοχάζεσθαι πέφυκεν. ὃ δὲ μάλιστα τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς τἆλλα κράτος ἐνδείκνυται, ἡ τῶν ὑποδεεστέρων ἐστὶ πρόνοια καὶ τὸ τῆς τῶν ὁμογενῶν ὠφελείας λόγον ποιεῖσθαι. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἀρκεῖ, ἂν αὐτὰ μὴ πεινᾷ μηδὲ ῥιγοῖ μηδὲ πρὸς τὴν γονὴν ἀσθενῇ, τῶν δὲ ὁμοίων οὐδεμία τούτοις φροντίς. οὔκουν πόλιν ἂν εὕροις

---

1 διέγραψε deleto ν M, ex quo e 3 τυγχάνοι superscripto η P 4 ἴδοι τις A ἴδοις Be 6 γραμμάτων pro πραγμάτων M, quod recte corr. s 9 μεν omis. V 12 παραμιγμένον VQ ‖ δεῖ Be 17 ἐμέλησεν N 22 δείκνυσιν N 23 παραιτέρω N 25 τὰ ἄλλα N 26 τῶν omis. B, recte add. s 28 ἀσθενῆς B, ἀσθενοίη in marg. s, ἀσθενῇ recte wk 29 πόλιν omis. M, itaque πολιτείας post εὕροις inseri volunt sw, πόλεις k

λεόντων ἢ ἐλεφάντων ἤ τινος ἄλλου τῶν ζώων, μόνων δὲ
ἀνθρώπων αἱ πόλεις ἔργα, ἐν αἷς τὰ τῆς | σοφίας εὑρήματα 50
καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους εὐεργεσίας φέροντες κατατίθενται,
κἀν ταύταις οἱ μὲν ἐπιτάττουσιν οἱ δὲ ὑπακούουσι. καὶ
παρὰ μὲν τῶν ἀρχομένων τιμαὶ καὶ φόροι τοῖς ἄρχουσιν
ἀρετῆς ἆθλα ταῦτα καὶ τῆς εἰς τοὺς ἐλάττους προνοίας,
παρὰ δὲ τῶν ἀρχόντων διηνεκὴς τῶν ὑπὸ χεῖρα φροντὶς
καὶ πρόνοια συνεχής, ἣν τοσαύτην δείκνυνται, ὥσθ' ὅ γε
καλὸς καὶ δίκαιος ἄρχων ἰδίοις κινδύνοις σωτηρίαν τοῖς
ἄλλοις πορίζει καὶ πολλοὶ ταῖς πατρίσιν ἀμύνοντες ἔπεσον,
ὃ τῆς τῶν ἀλόγων φύσεως πορρωτάτω. ὑπὲρ γὰρ αὑτῶν
μόνον ἢ καὶ τέκνων μόλις ἴδοι τις ἂν ἀμυνόμενα, ἀνθρώ-
πων δὲ μόνων ἡ τῶν ἐλαττόνων πρόνοια παρώνυμός τις
οὖσα λόγου καὶ νοῦ. καίτοι τί τις ἂν εἴποι τούτου καθαρώ-
τερον δεῖγμα τῆς τε ἀνθρωπίνης τελειότητος καὶ τῆς τῶν
ἀλόγων ἐνδείας; τὰ μὲν γὰρ σφίσιν αὐτοῖς μόνον καὶ τοῦτο
πεφεισμένως ἀρκεῖ, ἐν δὲ τοῖς ἀνθρώποις τὸ παρὰ τοῦ
λόγου τέλειον καὶ τῶν ἄλλων ἐπιλαμβάνεται καὶ τοὺς δεο-
μένους πληροῖ. καὶ ἴδοις ἂν ἕνα ἄνθρωπον οὐ τῶν ἄλλων
ζώων μόνον ἀγέλας πεποιημένον ὑφ' ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ πολ-
λῶν μὲν πόλεων πολλῶν δὲ ἐθνῶν πολλῆς δὲ γῆς ἄρχοντα·
τινὲς δὲ καὶ τῆς οἰκουμένης πάσης ἡγήσαντο οὐκ ἀμυδρὸν
σύμβολον | δείξαντες ἐν αὑτοῖς τῆς θείας ἀξίας. ὃ δ' ἄν 51
τις θαυμάσειεν, ὅτι καὶ ἀλόγων ζώων καὶ ἀνθρώπων εἷς
ἄνθρωπος ἄρχειν ἐπιχειρῶν αὐτὸς τὸν ζυγὸν τοῦτον ἀπο-
διδράσκει καὶ πάντα μᾶλλον αἱρεῖται πάσχειν ἢ δουλεύειν

---

1 μόνα B, coniectura μόνων Seileri, quam accep. wk confirmatur A 3 ἄλλους pro ἀλλήλους N 4 ἐπιτάττουσι O || ὑπακούουσιν N 8 συνεχεῖς Bs 9 καὶ δίκαιος omis. P superscr. V 10 ταῖς omis. Me 11 ἄλλων ζώων pro ἀλόγων A 14 καινοῦ NQM corr. s || καίτοι τίς ἂν NOQ καίτοι τί ἂν ex corr. M, τις post ἂν inser. s, inde τί ἂν τις wk 18 τῶν ἀνθρώπων pro τῶν ἄλλων V || ἀντιλαμβάνεται in marg. s, in textu w 21 πολλοῖς B corr. s 22 τοῖς pro τῆς B || ἀμυδρῶν B corr. O et s 23 ἑαυτοῖς sine ἐν M, marg. add. ἐν αὐτοῖς s, confirm. nunc ANOQ, ἐν ἑαυτοῖς wk

ἑτέρῳ, ὡς ἂν ἄνωθεν αὐτῷ τῇ μὲν ἐλευθερίᾳ τῆς φύσεως συγκεκληρωμένης, τῷ δὲ δουλεύειν ἀπηχθημένης.

XI. Οὕτω δὴ παντοδαπὸν ἀνθρώπου ψυχὴ καὶ ἐλεύθερον καὶ νῦν μὲν τοῦτο νῦν δὲ ἐκεῖνο ποιεῖν αἱρουμένη καὶ ποτὲ μὲν οὕτω ποτὲ δὲ ἐναντίως καὶ ἀεὶ πρὸς τὸ δοκοῦν τὰς πράξεις ἁρμοζομένη. τοῦτο δ' αὐτῇ παρὰ τῆς εὐπορίας τοῦ λόγου, ὃ μόνον ἐλεύθερον καὶ τῶν ἐναντίων καὶ ποιητικὸν καὶ εὑρετικόν. ἡ δὲ φύσις πτωχή τις οὖσα καὶ ἄπορος πρὸς ἓν μόνον αὐτή τε ὥρισται καὶ τὰ ταύτῃ δουλεύοντα ζῷα ἐνδεᾶ καὶ δοῦλα καθίστησι μικροῖς ἐγκλείουσα νόμοις. ἄνθρωπος δὲ οὕτω πρὸς τὸ ἄρχειν ἄνωθεν παρὰ θεοῦ παρεσκεύασται, ὥστε οὐ μόνον τῶν ἄλλων ἡγεῖσθαι βούλεται, ἀλλὰ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀρχὴν ἐπιδείκνυται ταύτην καὶ τοῦθ' ὅταν τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τηρῇ. ὥστε τούς γε σώφρονας καὶ φρονίμους ἐγκρατεῖς ἑαυτῶν καὶ ἄρχοντας ἑαυτῶν ἀξιοῦμεν καλεῖν. καὶ οὗτοι μάλιστα αὐτοί τε εὐδαίμονες καὶ
52 τοῖς | ἀρχομένοις εὐδαιμονίας εἰσὶν αἴτιοι, οἳ ἂν μάλιστα ὥσπερ ὄχλου τῆς ἐν αὐτοῖς ἀλογίας ἄρχειν ἐπίστωνται. καὶ πρὸ ταύτης τῆς ἀρχῆς οὔ φασιν οἱ νοῦν ἔχοντες θεμιτὸν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ τὸ δημόσιον παριέναι, ὡς οὐδὲν πράξουσιν ἄξιον λόγου, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις καὶ ἑαυτοὺς προσδιαφθεροῦσι.

---

14 Gorg. 491 D: πῶς ἑαυτοῦ ἄρχοντα λέγεις; . . . σώφρονα ὄντα καὶ ἐγκρατῆ αὐτὸν ἑαυτοῦ τῶν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἄρχοντα τῶν ἐν ἑαυτῷ

---

1 ἡ μὲν B, sed corr. O et s 2 ἀπηχθημένη B, corr. O et s 3 δὴ coni. s, in textum recepit w, δὲ Bk, omisit A 5 μὴν pro μὲν corr. s 6 τοῦτο δ' ἂν αὐτῇ N ‖ ἀπορίας M corr. s 9 αὐτῇ τε NOMe 10 καθίστησιν NOMe ‖ ἐγκείουσα B, corr. O, ἐγκλείουσα ἢ οἰκειοῦσα in marg. s, inde ἐγκλείουσα wk 11 παρὰ τοῦ θεοῦ Be 12 παρασκεύασται V παρασκεύασθαι QM, corr. O, παρεσκεύασθαι N 12—13 βούλεσθαι et ἐπιδείκνυσθαι in marg. sw 14 αὐτοῦ V ‖ τηρεῖ Msw 15 inter ἄρχοντας et ἑαυτῶν inser. καὶ Ms 17 εἰσὶ O 18 τοῖς pro τῆς B, ἀνθρώποις abbrev. pro αὐτοῖς M, inde inepte sk, ἑαυτοῖς w 20 περιέναι N corr. M 21 ἄξιον λόγον B in marg. λόγου s

Τούτου δὲ πάντη τὸ τῶν ζώων γένος κεχώρισται καὶ οὐδὲν ἂν εὕροι τις ἐκείνων ταῖς ἰδίαις ἐπιθυμίαις μαχόμενον, ἀλλὰ ταῖς παρὰ τῆς φύσεως ὁρμαῖς ἀκωλύτως ἑπόμενον. οὔκουν ἡ μὲν φύσις τροφῆς ὑπομιμνήσκει τὰ δὲ προκρίνει λιμόν, οὐδ' ἐπὶ ποτὸν ἄγει τὰ δ' αἱρεῖται δίψαν. τοῖς δὲ τῆς μίξεως καιροῖς καὶ νομεῦσι καὶ ἀλλήλοις ἀφόρητα γίνεται καὶ τὸν πρὸς τὴν γένεσιν οἶστρον οὐδὲν οὕτως ἰσχυρὸν ὥστε κολάσαι. αἴτιον δὲ τὸ τὴν φύσιν ἐν αὐτοῖς χωριζομένην τοῦ λόγου μὴ ἔχειν τὸν οἷς ὁρμᾷ πράττειν ἐπιτιμήσοντα καὶ διὰ τοῦτ' ἐκ παντὸς τὰ ἑαυτῆς ἤθη θέλειν ἀποπιμπλάναι. ἀλλ' ἐν ἀνθρώποις πολὺς πρὸς τοὺς τῆς φύσεως νόμους ὁ πόλεμος καὶ τούτου πᾶς τις ἑαυτῷ προσέχων ἐν ἑαυτῷ καθ' ἡμέραν πειρᾶται. πόσοι πλησμονῆς ἐπιθυμίᾳ λιμὸν ἀντεξάγουσιν ἢ ἰατροῖς πειθόμενοι ἢ σαρκὶ νομοθετοῦντες ἢ ἄλλων εἵνεκα τὴν τοῦ σώματος | 53 *παραιτούμενοι θεραπείαν, τὴν δὲ τῆς μίξεως ὄρεξιν, ἣν δὴ τυραννικώτατον νόμον πᾶσι τοῖς ζώοις ἡ φύσις ἐπήνεγκεν, οὕτω τινὲς ἐβδελύξαντο, ὡς καὶ γυναικείας ὄψεως διὰ βίου παντελῶς ἀποσχέσθαι.*

XII. *Τοῦτο δ' αὐτοῦ τις αἰσθάνεται ποιοῦντος καὶ πρὸς θυμόν. οὗτος μὲν γὰρ τὸν ἠδικημένον κατὰ τῶν ἠδικη-*

---

4 Phaed. 94 B 7 cfr. Basil. de virg. c. 3 (XXX 676 C): *τὸν τῆς μίξεως οἶστρον* 15 Phaed. 66 D: *τῇ τούτου* (sc. *τοῦ σώματος*) *θεραπείᾳ* 18 cfr. Bas. serm. de contubernalibus c. 2 (XXX 816 C): *τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς ζωῆς διέτριβον . . τοῦ ὁρᾶν γυναῖκα ἀπαλλαττόμενοι* 21 sq. Basil. serm. de leg. libr. gent. c. 4 (XXXI 576 C): *τῇ τραγῳδίᾳ γὰρ οὐ πιστευτέον „ἁπλῶς" λεγούσῃ „ἐπ' ἐχθροὺς θυμὸς ὁπλίζει χέρα"* (= Eur. Rhes. 84 sed *μῦθος* pro *θυμὸς*)

---

1 *τοῦτο* M, in marg. *τούτῳ παντὸς τούτων* s, in text. *τούτῳ δὲ παντὸς* w *τούτῳ δὲ πάντη* k ‖ *γένους* in marg. s, *τοῦ γένους* w 5 *ἢ δ' ἐπὶ* et *τόδ' αἱρεῖται διψᾶν* A 6 *ἀλλόγοις* Q 8 *κωλῦσαι* pro *κολάσαι* in marg. sw 10 *τοῦτο* Me ‖ *ἔθη* e 12 *τοῦ τούτου* Bs 14 *λιμὸν* Me, *λοιμὸν* NOQ, *λιμνὸν* A ‖ *ὁ* ante *ἰατροῖς* pro *ἢ* B, corr. s 17 *πᾶσιν* N ‖ *τοῖς* omis. A 18 *ἐβδελύξαντο* V ‖ *διὰ τοῦ* B in marg. *βίου* O, *τοῦτο* s, inde wk 21 *μὲν* omis. Be ‖ *ὁδικημένον* B, sed corr. O, *ἀδικημένον* sw

κότων ὁπλίζει καὶ χεῖρα καὶ ξίφος ἐπενεγκεῖν αὐτῷ παραινεῖ, ἔνδοθεν δέ τινος ἐπιτιμῶντος ὁ κεκινημένος αἰσθάνεται καὶ διδάσκοντος, ὡς ἐφεκτέον μὲν τὴν ὀργὴν ἀμύνης δὲ ἀφεκτέον, καὶ φυλακτέον μὲν τὰς τῶν λεόντων καὶ ἄρκτων καὶ συῶν ὁμοιώσεις, ἀναχωρητέον δὲ ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τοῦ λόγου μέτρον καὶ τὴν εὐσχημοσύνην. καὶ τοσοῦτον αὕτη πολλάκις ἡ ἐπιτίμησις ἴσχυσεν, ὥστε τὸν θυμὸν σβέσασα ἔπεισε τὸν ἐλαττωθέντα τὰ τῶν φιλούντων πρὸς τὸν πλεονεκτεῖν βουλόμενον ἐπιδείξασθαι. καὶ ἔστιν ὥσπερ εἰκάσαι τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον πόλει παρόμοια, ἐν ᾧ λόγος καὶ φύσις, ὥσπερ ἐκεῖ ἄρχων καὶ ἰδιῶται, καὶ βασιλεύει μὲν ὁ λόγος, ἄγεται δὲ ἡ φύσις. καὶ νόμος οὗτος παρὰ θεοῦ τοῖς μέλλουσιν εὐδαιμόνως βιώσεσθαι μηδενὶ παρὰ τὸ τῷ λόγῳ δοκοῦν ἐν πᾶσιν ἐπιχειρεῖν. οὐδεὶς οὖν, ὅστις οὐκ ἐν
54 ἑαυτῷ τῆς διαφορᾶς ταύτης πειρᾶται, ὡς ἄλλο μὲν ἐν ἡμῖν | ὁ λόγος, ἄλλο δὲ ἡ τοῦ σώματος φύσις, καὶ τὸ μὲν οἷον ἐν ἡμῖν νομοτεθεῖν τε καὶ ἄγειν, τὸ δὲ οἷον ὑπείκειν καὶ ἄγεσθαι· ὅπερ ἑπόμενον μέν, πρὸς ἅπερ ἐκεῖνο σκοπεῖ, τῆς παρ᾽ αὐτοῦ τυγχάνει προνοίας, ὥσπερ τῶν ἡμιόνων αἱ πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν ἡμῖν καὶ τὰ ἄχθη λυσιτελοῦσαι. ἂν δ᾽ ἀντιλέγῃ καὶ τοῖς παρ᾽ ἑαυτοῦ τὰ παρ᾽ ἐκείνου συγχέῃ, ἐνταῦθα δείκνυται καθαρῶς ἡ τοῦ λόγου πρὸς τὸ σῶμα καὶ

10 Plat. Reip. IV 441 C: τὰ αὐτὰ μὲν ἐν πόλει τὰ αὐτὰ δ᾽ ἐν ἑνὸς ἑκάστου τῇ ψυχῇ γένη ἐνεῖναι E: τῷ μὲν λογιστικῷ ἄρχειν προσήκει, τῷ δε θυμοειδεῖ ὑπηκόῳ εἶναι Reip. IX 591 E: ἀποβλέπων πρὸς την ἐν αὐτῷ πολιτείαν 11—12 Phaed. 80 A: ψυχὴ καὶ σῶμα. τῷ μὲν δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι τῇ δε ἄρχειν καὶ δεσπόζειν etc. cfr. v. 16—18 22 cf. p. 23, 10 Phaed. 94 C. D: νῦν οὐ πᾶν τοὐναντίον ἡμῖν φαίνεται ἐργαζομένη ἡγεμονεύουσά τε ἐκείνων πάντων καὶ ἐναντιουμένη καὶ δεσπόζουσα . . . τὰ μὲν κολάζουσα . . . ὡς ἄλλη οὖσα ἄλλῳ πράγματι διαλεγομένη (sc. ψυχή)

2 ἔνδον B e ‖ καὶ κινημένος B in marg. corr. s 5—6 κατὰ.. μέτρα P καὶ τὰ...μέτρα V, καὶ τὸ e ex coni. s 7 ἡ omis. O M, add. e ‖ συέβασα V 8 φίλων pro φιλούντων A ‖ post ἔπεισε usque λόμενον ἐπιδ. lacuna in Q, ἤπεισε in textu, ἔπεισε, ἢ ἤπειγε in marg. s 13—14 τὸ λωγοδοκοῦν N O τὸ λόγω δοκοῦν Q τὸ λογοδοκοῦν M τῷ λόγῳ in marg. s 15 verba ab ἐν ἡμῖν usque ad ἐν ἡμῖν (17) omis. O 21 ἑαυτῆς pro ἑαυτοῦ coni. s, inde w k

τὰ σωματικὰ δεσποτεία. λαβόμενος γὰρ ὥσπερ τινὸς δραπέτου δούλου τοῦ σώματος πρῶτον μὲν ἔστιξε λιμῷ καὶ δίψει καὶ ταῖς ἄλλαις κακοπαθείαις, ἔπειτ' ἢν μὴ σωφρονισθὲν τῆς αὐθαδείας ἀπόσχηται, τότε δὴ τὸν θυμὸν ὥσπερ τινὰ κατὰ πολεμίων σύμμαχον ὁ λογισμὸς προσπαραλαβὼν πικρὸς τῆς τοῦ σώματος ἀγνωμοσύνης γίνεται κολαστὴς οὐκ ἔτ' ἀξιῶν φείδεσθαι τοῦ τολμῶντος ἐναντιοῦσθαι. ὥστ' ἢ κατὰ κρημνῶν ὦσεν ἢ βρόχον ἀνῆψεν ἢ ξίφος ἐπήνεγκεν αὐτόχειρα τὸν ἄνθρωπον ἀναγκάσας γενέσθαι, ὃ φανερώτατον ἂν εἴη δεῖγμα τοῦ τὴν λογικὴν ψυχὴν οὐ μόνον ἕτερον τοῦ σώματος εἶναι, ἀλλὰ καὶ δέσποιναν καὶ τοσοῦτον ὥστε καὶ ἀπολλύναι. οὐ γὰρ ἄν, εἴ γε μὴ ἕτερον ἦν, ἠμύνετο οὐδ' ἂν ἀπέκτεινε χολωθεῖσα, καὶ | εἴ τι τῶν σωματικῶν 55 τῶν ἐν ἡμῖν κύριον ἦν, οὐκ ἂν θάνατον τοῦ σώματος, ὅτ' ἐδόκει, κατεψηφίζετο· οὐδὲν γὰρ ἂν ἑαυτὸ ἀπολλύοι, ἐπεὶ μηδ' ἔστιν ἰσχὺς αὐτῷ τινι καθ' αὑτοῦ. πᾶν γὰρ αὑτὸ τὸν δυνατὸν τρόπον σώζειν ἐπείγεται καὶ τοῖς τὴν σωτηρίαν κωλύουσιν ἀδιάλλακτα πολεμεῖ· ὥστ' εἰ μηδὲν παρὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν αἴσθησιν ἄνθρωπος ἦν, πᾶς ἂν ταῖς τοῦ σώματος ὀρέξεσιν εἵπετο καὶ ὅπως ἂν τοῦτ' εὖ πάθοι, μόνον ἐφρόντιζεν, πόλεμος δὲ πρὸς τὰς ἡδονὰς οὐδεὶς ἂν ἦν οὐδὲ τῶν μὲν ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν ἐπιθυμία, αὐτοῦ δ' ὑπεροψία καὶ καταφρόνησις.

XIII. Ἀλλ' ἴσως δόξω τισὶν οὐ μετ' ἀνάγκης ἐπὶ τὴν πολυλογίαν ταύτην ἐλθεῖν· εἶναι γὰρ δῆλον, ὡς ἔχει τι πλέον σώματος καὶ τῶν σωματικῶν ἄνθρωπος, τοῦτον δὲ

---

4 Reip. IV 440 B: *σύμμαχον τῷ λόγῳ τὸν θυμόν.* inde etiam Basil. hom. X adv. iratos c. 5 (XXXI 365 B). ceterum conferas locos, quos A. Jahn in edit. Greg. Palam. Prosop. p. 42 affert

---

3 *ἔπειτ' ἢν* A *ἐπεὶ τὴν με* NM *ἔπειτ' ἂν μὴ* in marg. s in textu *ἐπι την μέσω φρ.* wk *ἠπεὶ τὴν μεσω* Q 7 *ἔτι* Me 11 *ἐπὶ* ante *τοσοῦτον* e secundum s 13 *οὐδ' ἀπέκτεινε* N 14 *τῶν* ante *ἐν* omis. Be 14—15 *ὅτι ἐδόκει* M in marg. *ὅτε* s, inde wk 21 *ἐφρόντιζε* Be 22 *ὑπὸ* coni. s ‖ *αὐτῆς* pro *αὐτοῦ* voluit w 24 *μετὰ* N 26 *τουτο* NQMsw ‖ lacun. inter *σώματος* et *λογίζεται* (24, 1) O

εἶναι τὸν λόγον, ᾧ πάντα λογίζεται καὶ κρίνει καὶ ποιεῖ καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἕκαστα τέλος ἁρμόζει· τούτου γε μὴν οὐδὲ τὴν τῶν ἄλλων ζώων φύσιν ἄμοιρον εἶναι, κἀκεῖνα γὰρ τὰ προσήκονθ' ἑαυτοῖς κατὰ λόγον ὁρᾶται ποιοῦντα καὶ τέλος αὐτοῖς ἐστιν ἑκάστη τῶν πράξεων· οὐκ ἂν δ' οὕτως ἐποίει μὴ λόγῳ πρὸς τὸ τέλος ἀγόμενα, ἄλλως γὰρ τύχην ἀναγκαῖον ἂν ἦν, ὧν πράττουσιν, αἰτιᾶσθαι καὶ οὕτως οὐδὲν ἂν ἦν,
56 ἐν οἷς πράττουσιν, ὡρισμένον, | ἀλλ' ὅπερ ἂν ἔτυχε, τούτοις συνέβαινεν, οὗ τὸ ἐναντίον τὰ περὶ αὐτὰ φαινόμενα μαρτυρεῖ, ἀεὶ ἢ τὸ πλεῖστον πάντων, ὧν ἐπιτηδεύουσιν, ὁμοίων ἀποβαινόντων. ἐγὼ δὲ καὶ κατὰ λόγον μὲν γίνεσθαι τὰ ὑπὸ τῶν ζώων γενόμενα τίθεμαι· οὐκ ἐπὶ τούτων γὰρ μόνων, ἀλλὰ κἀπὶ τῶν ἀψύχων τὸ κατὰ λόγον ἴδοι τις ἂν τάξει τινὶ καὶ τούτων γινομένων καὶ ἐνεργούντων. οὐ μὴν αὐτὰ τὸν τῶν γινομένων λόγον ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα ἑαυτὰ κατ' ἐκεῖνον καὶ τὸ δοκοῦν ἄγειν φημί, τὸν δὲ δημιουργὸν κατὰ τὸν ἐν αὐτῷ λόγον ἕκαστον πρὸς τὸ προσῆκον αὐτῷ τέλος ἐπείγειν, αὐτὰ δ' ἀσύνετα πάντα τῆς τῶν γινομένων αἰτίας ὑπάρχειν· ἐπεὶ καὶ τὸ βέλος οὐκ οἶδε μὲν τὸν σκοπόν, παρὰ δὲ τοῦ τοξότου ἐφ' ὅπερ ἐνεχθῆναι προσῆκον ἰθύνεται καὶ οὐκ ἂν εἴποι τίς τινος τὸ βέλος στοχάζεσθαι οὐδὲ γνῶσιν ἢ βούλησιν ἔχειν τοῦ τέλους. οὕτω κατὰ λόγον μὲν ποιεῖ καὶ τὰ ζῷα· ὧν μέντοι ποιεῖ, αὐτὰ μὲν τὴν αἰτίαν οὐκ οἶδε, κινεῖται δὲ καὶ δὴ τυγχάνει παρὰ τοῦ τὰ πάντα εἰδότος ἀγόμενα. καὶ τούτου τεκμήριον τὸ μόνοις ἐκείνοις ἐπιχειρεῖν, ἃ πρὸς τὴν ἀνάγκην τοῦ εἶναι συμβάλλεται, περαιτέρω δέ τινος μηδ' ἅπτεσθαι τὴν ἀρχήν. εἰ γάρ τινα λόγον καὶ θέλησιν αὐτοῖς

---

1 Reip. IV 439 D: τὸ μέν, ᾧ λογίζεται, λογιστικὸν προσαγορεύοντες

---

5 ἑκάστης in marg. sw   10 ἢ omis. N   11 καὶ omis. P   13 κἀπὶ AN καὶ ἐπὶ OMe καὶ πὶ Q   17 αὐτῶ AN αὐτῷ Q ἑαυτῷ OMe   20 ἀνεχθῆναι B in marg. ἐνεχθῆναι s, inde wk   22 κατὰ τὸν λόγον N ‖ ποιεῖν V   25 τούτου τὸ τεκμήριον N   26 ἀνάγκην mutilat. in ἀγ Msw, coniectur. w prob. k recte ut ceteri cod. docent ‖ παραιτέρω BVsw

εἶχεν ἡ ὄρεξις, ἔπραττεν ἄν τι καὶ τῆς | ἀνάγκης ἐκτὸς τῇ 57 περὶ πάντα δυνάμει τοῦ λόγου προσχρώμενα, ὅς γε καὶ τῶν ἐναντίων καὶ γνωστικός ἐστι καὶ ἀνυστικός. οὐ τοίνυν ἄλλο τι τῶν παρὰ τὸν ἄνθρωπον ζώων ψυχὴν λογικὴν ἔχειν ὑποληπτέον, ἀλλ᾽ ἔστι τοῦτο μόνης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἴδιον.

XIV. Ἄνθρωπος τοίνυν οὐχ ἁπλῶς τῶν αἰσθήσει μόνῃ ζώντων ἐστὶ πρὸς οὐδὲν τῶν ὑπὲρ αὐτὴν πεφυκὼς διαβαίνειν, ἀλλ᾽ ἔχει μὲν αἴσθησιν καὶ ταύτῃ πόλλ᾽ ἔχει πρὸς τἄλλα ζῷα κοινά· ὃ δ᾽ αὐτὸν καθαρῶς ἄνθρωπον δείκνυσι καὶ τῶν λοιπῶν διαιρεῖ, ὁ λόγος ἐστὶ καὶ ὁ νοῦς, ὥσπερ τις ἡγεμὼν ἐν μετεώρῳ καθήμενος καὶ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ πᾶσι τοῖς περὶ τὸν ἄνθρωπον χρώμενος, ὡς ἂν ἐν οἰκίᾳ δεσπότης, πρὸς ὃν πάντα τέτακται καὶ τὰ τῶν υἱέων καὶ τὰ τῶν δούλων. λογικὴν τοίνυν καὶ νοερὰν φύσιν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ λαβοῦσα ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ σῶμα μὲν οὐκ ἂν εἴη.

Οὔτε γὰρ ἂν αὐτὴ τὸ σῶμα πρώτως ἐκίνει οὔτ᾽ ἂν ἐχώρει δι᾽ ὅλου τούτου, ἀλλ᾽ ἦν ἂν κατὰ τοὺς εἰς ἀλλήλους ἐμβαλλομένους κάδους ἑνοῦσα τῷ σώματι καὶ τῷ μὴ διὰ παντὸς διικνεῖσθαι πολλὰ τῶν τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τὸ ἔξω πᾶν ἐξ ἀνάγκης ἄψυχον καταλείπουσα. ἦν δ᾽ ἂν καὶ μέγεθος τῇ ψυχῇ κατὰ | τὰ σωμάτων μεγέθη, ὥστ᾽ εἶναι 58

---

15 Bas. de homin. structura orat. I c. 16 (XXX 24 D): τὸ τῆς ψυχῆς νοερόν τε καὶ λογικόν 19 Greg. Nyss. de anima (Mign. 217 A): ἡ δὲ ψυχὴ . . ὅλη δι᾽ ὅλου χωρεῖ . . οὐδὲ ἐν τῷ σώματί ἐστιν ὡς ἐν ἀγγείῳ ‖ Bas. hom. III in hexaemeron c. 3 (XXIX 57 C): κατὰ τὴν εἰκόνα τῶν κάδων τῶν εἰς ἀλλήλους ἐμβεβηκότων (secundum Plat. Reip. X 316 D)
21 Greg. Nyss. l. c.: ἀλλὰ διὰ παντὸς σώματος χωροῦντα . . οὐχ οἷά τε ἐστὶν ὑπὸ τῶν σωματικῶν κατέχεσθαι

---

1 ἔπραττον Be 2 πρὸς pro περὶ voluerunt sw ‖ ὥστε pro ὅς γε N, ὅστε M, in marg. ὥστε, ἐλλείπειν οὐκ ὀλίγα δοκεῖ s ὅσγε wk recte 3 post ἐναντίων inser. μόνος ὁ ἄνθρωπος s
10 τὰ ἄλλα N ‖ δείκνυσι A, deest in B, ποιεῖ coni. s, inde wk 16 λαυοῦσα V 18 ἂν prius omis. VO ‖ οὔτε ἂν O ‖ ἐκείνει NOQ ἐκείνη M, in marg. ἐκίνει s ἐκίνα w 21 τοῦ omis. B in marg. add. s 23 ὥστε NMe

λέγειν καὶ τοῖν Αἰάντοιν τὸν μὲν Τελαμώνιον μείζονα, τὸν δὲ Λοκρὸν ἐλάττονα ψυχὴν περιφέρειν. καὶ μὴν καὶ τεμνομένου τοῦ σώματος μετεῖχεν ἂν κἀκείνη τοῦ πάθους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ γινομένων εἰδῶν ἣν ἂν ἕκαστον ἐπὶ μέρους, τοιαῦτα γὰρ τὰ ἐν ὕλῃ καὶ σώμασιν. ὥστ' οὐδὲν ἂν ᾔδει καθόλου, ἀλλ' εἶχεν ἂν μόνον αἴσθησιν, ὧν νῦν ἐπιστήμην. οὕτως ὁ τὴν ψυχὴν σῶμα τιθεὶς λόγος πολλοῖς ἀτόποις ἐνέχεται. ἀλλὰ μὴν ἀσώματον οὖσαν καὶ κρατοῦσαν τοῦ σώματος καὶ τοῦτο κατὰ τὸ δοκοῦν κυβερνῶσαν, τίς μηχανὴ μὴ καὶ θανάτου κρείττω καὶ φθορᾶς αὐτὴν ὑποτίθεσθαι; ἥ τε γὰρ κατὰ τοῦ σώματος ἀρχὴ καὶ τὸ μὴ δῦσαν εἰς αὐτὸ παντελῶς βεβαπτίσθαι, ἀλλ' ἀνέχειν καὶ τὸ μὲν σῶμα χωρισθὲν ἐκείνης μηδὲν δύνασθαι πράττειν, αὐτῆς δὲ τὰς μεγίστας καὶ σεμνοτάτας ἐνεργείας καὶ ἑαυτῇ συμφύτους τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐκεῖθεν φλυαρίας παντελῶς ἀπηλλάχθαι, τεκμήριον ἐναργὲς εἶναί τινα καθ' αὑτὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν ἐνδεᾶ μὲν σώματος, δυναμένην δὲ ἐφ' ἑαυτῆς καὶ εἶναι καὶ μένειν καὶ προσέτι πράττειν τὰ ἑαυτῆς τοσοῦτον τελεώτερόν τε καὶ καθαρώτερον, ὅσον καὶ μᾶλλον ἀποδιδράσκει τὸ σῶμα
59 *καὶ ἑαυτῇ | πειρᾶται συνεῖναι. ὅταν γὰρ τοῦ σώματος καὶ τῶν περὶ τούτου φροντίδων ἑαυτὴν ἀπολύσασα ᾖ καὶ τὴν περὶ τὸν ὁρατὸν κόσμον πλάνην ἀφεῖσα τοὺς ἀφανεῖς τῶν*

---

2 Greg. Nyss. l. c. 193 B: *συμπάσχει ἡ ψυχὴ νοσοῦντι καὶ τεμνομένῳ τῷ σώματι* (Plat. Reip. X 610) 8 idem 217 A: *ἡ δὲ ψυχὴ ἀσώματος οὖσα . . κρατεῖ τὸ σῶμα . . οὐχ οἷά τε ἐστὶν ὑπὸ τῶν σωματικῶν κατέχεσθαι* 20 sq. et p. 27 cf. Phaed. 79 C: *ὅταν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν σκοπῇ, οἴχεται εἰς τὸ καθαρόν τε καὶ ἀεὶ ὄν . . . πέπαυται τοῦ πλάνου . . ἅτε τοιούτων ἐφαπτομένη*

---

3 *μετέχειν ἂν* sw 5 *γὰρ* omis. B marg. adiunxit s, inde wk 6 *ᾔδει* A, marg. adscr. s, in text. acc. w, *ᾔδη* Bk ‖ *ἂν* post *εἶχεν* omis. N 7 *σωματωθεὶς* N *σωματοθεὶς* OQM in marg. *σωματοποιῶν* s *σῶμα τιθεὶς* coni. w probavit k, recte ut ceteri codic. edocent 9 *κυνερνῶσαν* V 11 *δύσασαν* male s in marg., *καὶ τὲ δῦσαν εἰς αὐτὸ μὴ παντ.* k 13 *αὐτῆς καὶ τὰς* M, ex marg. s *αὐτὴν δὲ κατὰ τὰς* sumps. wk 15 *ἀπαλλάχθαι* N 16 *καθ' ἑαυτὴν* Be 17 *ἐνδεᾶ* B quod propter oppos. *δυναμένην δὲ* praefero, *ἀνενδεᾶ* A idem e ex coni. s 21 *τοῦτο* Be

ὄντων λόγους σκοπῇ καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐφ' ἑαυτῆς δοκιμάζῃ, τότε καθαρῶς ἑαυτῆς γινομένη καὶ τῶν ἀΰλων παραδειγμάτων ἀσώματος ἀσωμάτων ἐφαπτομένη καὶ ὥσπερ ἔνδον ἱερῶν γινομένη καταλιμπάνει μὲν ἔξω τὸ σῶμα, ὡς οὐ θεμιτὸν ἐκείνου παρεπομένου καὶ τὴν ἰδίαν ἀφροσύνην ὥσπερ τι σκότος αὐτῆς καταχέοντος τῆς ἀληθείας λαβέσθαι, ἀλλ' ὥσπερ τινὸς ἄχθους ἀπαλλαγεῖσα κούφη πρός τε τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ἀληθὲς διαβαίνει. καὶ τότε τὸν ἄνθρωπον τελεώτατον καὶ σοφώτατον καὶ ἀνδρῶν ἄριστον καὶ πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς ὀνόματα προσειπεῖν ἔξεστιν. ἀναμιγνύμενον δὲ τῷ σώματι καὶ τὰ μαθήματα αἰσθήσει καὶ φαντασίᾳ θηρεύοντα εἰκάσαις ἂν ἀνδρὶ βασιλεῖ τὴν μὲν ἁλουργῆ χλαμύδα καὶ τὸ διάδημα ἑκόντα ἀποτιθέμενον, ἀναμιγνύντα δὲ τοῖς δούλοις αὐτὸν καὶ πρὸς τὰς δουλικὰς κατιόντα διακονίας. εἰ δὲ καὶ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύοι καὶ τῶν τοῦ σώματος ἀναπιμπλῷτο κηλίδων, τότε εἰς πηλὸν ἢ βόρβορον ἑαυτὸν εἰσωθοῦντι παρεικαστέον καὶ τὴν μὲν καλὴν ὄψιν καὶ ἐπέραστον ἀφανίζοντι, εἰδεχθὲς δέ τι | καὶ βδελυρὸν ἀναλαμβάνοντι 60 *πρόσωπον.*

XV. *Εἰ τοίνυν ἡ τελείωσις ἐκ τοῦ τὸ σῶμα καταλιμπάνειν τῇ ψυχῇ περιγίνεται, τίς νοῦν ἔχων συγχωρήσειεν ἂν αὐτὴν θνητὴν εἶναι καὶ τῷ σώματι συναπόλλυσθαι τὴν καὶ πρὸ τοῦ θανάτῳ λυθῆναι εἰς ἑαυτὴν ἀπ' ἐκείνου συναγομένην καὶ ἑαυτὴν πειρωμένην τούτου χωρίζειν, ὡς οὕτω μάλιστ' ἐνὸν ἑαυτῆς ἀπολαύειν; καὶ μὴν εἰ μετὰ τοῦ σώ-*

---

2. 4 Phaed. 65C: *λογίζεται κάλλιστα, ὅταν . . . ὅτι μάλιστα αὐτὴ καθ' αὑτὴν γίγνηται ἐῶσα χαίρειν τὸ σῶμα* 11 Theaet. 152C: *αἴσθησις καὶ φαντασία* 16 Plat. Reip. II 369D: *τοὺς ἀνοσίους εἰς πηλόν τινα κατορύττουσιν*, adde adn. ad p. 42, 25 et p. 43 23—25 Phaed. 67C: *χωρίζειν ὅτι μάλιστα ἀπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν καὶ ἐθίσαι αὐτὴν καθ' αὑτὴν συναγείρεσθαι*

---

1 *σκοπεῖ* O et in marg. s ‖ *δοκιμάζει* Bs 2 *ἡ αὐτῆς* B corr. s 2 *αὐλῶν* N *ἀύλαν* M corr. s 4 *ὅς* pro *ὡς* OQM corr. Os 6 *λανέσθαι* V 8 *διαναίνει* V 12 *ἂν* omis. N 13 *καὶ* pro *δὲ* V 15—16 *ἀναπιμπλῷτο* PN *ἀναπίμπλωτο* V *ἀναπιμπλῦτο* OQM *ἀναπιμπλαῖτο* in marg. s, inde wk 17 *ἀπέραστον* B *ἀξιέραστον* in marg. s, in textu w, coni. autem w *ἐπέραστον* prob. k idem A 18 *υδελυρὸν* V 23 *θανάτου* N

ματος ταύτῃ τὸ εἶναι καὶ τούτου χωρὶς φθορὰν καὶ σκεδασμὸν ὑπομένει, πῶς ὑπερβαίνουσα πᾶν σῶμα τῶν ἀσωμάτων ἐφίεται καὶ τῇ τούτων ἐνευπαθεῖ θεωρίᾳ, κἄν τις ἐκεῖθεν ἀφέλκῃ, ἄχθεται καὶ ἀλγεῖ, ὥσπερ προσηκόντων καὶ οἰκειοτάτων ἀποσπωμένη; τὸ γὰρ ἥδεσθαι τοῖς ἀφθάρτοις συναπτομένην καὶ πάλιν λυπεῖσθαι διισταμένην συγγένειαν αὐτῇ καὶ ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἀθάνατον μαρτυρεῖ· εἰ δ' ἐκεῖνο κρεῖττον μεταβολῆς, οὐδὲ ταύτην εἰκὸς ἐνέχεσθαι τῇ φθορᾷ. πῶς δ' ἂν ἀσώματος οὖσα καὶ διὰ τοῦτο ἀκίνητος — τῶν γὰρ σωμάτων ἡ κίνησις — ὑπομεῖναι φθοράν, ἣν ἄνευ κινήσεως συμβῆναι τὸ τῶν παντελῶς ἀμηχάνων; οὐ μὴν οὐδ' ἐναντίου τινὸς πλεονεκτοῦντος πεσεῖται, οὔτε γὰρ ἔστι τι ταύτῃ μαχόμενον. καὶ εἴ τις τὴν αὐτῆς πονηρίαν ἐρεῖ
61 δυναμένην, | ὥσπερ ἰὸς σίδηρον, τὴν ψυχὴν ἀναλίσκειν, ἀλλ' οἱ πονηρότατοι τῶν σπουδαίων οὐδὲν ἧττον ζῶντες καὶ τοῦτον τὸν λογισμὸν ἐξελέγχουσιν, ὡς οὐκ ἐνὸν αὐτὴν οὐδ' ὑπὸ τῆς οἰκείας κακίας φθαρῆναι, ὑφ' ἧς μόνης εἰκὸς ἦν αὐτὴν ἀπολέσθαι. εἰ δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν εὔλογον ἐοικέναι τῷ τέλει, ᾧ παρὰ θεοῦ μόνου βουλομένου χωρὶς ὕλης ἡ γένεσις, τούτῳ καὶ παρὰ θεοῦ μόνου θέλοντος τὴν φθορὰν εἰκὸς ἐπακολουθῆσαι. ἀλλὰ μὴν „τὸ καλῶς συστὰν λύειν ἐθέλειν οὐ καλοῦ", σοφός τις ἔφη περὶ τοῦ κόσμου διαλεγό-

---

3 Phaedr. 247 D: θεωροῦσα τἀληθῆ ... εὐπαθεῖ. ita εὐπάθεια Reip. X 615 A voluptas, quam animus ex divinorum contemplatione capit, appellatur 5 Reip. X 611 E: ἐννοεῖν ὧν ἅπτεται καὶ οἵων ἐφίεται ὁμιλιῶν ὡς συγγενὴς οὖσα τῷ τε θείῳ καὶ ἀθανάτῳ Reip. VI 490 B: ἐφάπτεσθαι τοῦ τοιούτου· προσήκει δὲ συγγενεῖ Phaed. 79 D: ὡς συγγενὴς οὖσα αὐτοῦ (sc. τοῦ ἀθανάτου) 14 Reip. X 609 A sq: οἷον ... σιδήρῳ ἰὸν .... ἡ πονηρία ἕκαστον ἀπόλλυσιν 17 ibid. ὑπὸ τῆς οἰκείας κακίας 19 Plat. Tim. 41 A: Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων, ἃ δι' ἐμοῦ γενόμενα ἄλυτα ἐμοῦ γ' ἐθέλοντος .. τὸ μὲν οὖν δὴ δεθὲν πᾶν λυτόν, τό γε μὴν καλῶς ἁρμοσθὲν καὶ ἔχον εὖ λύειν ἐθέλειν κακοῦ

---

2 ἀπομένει N 4 οἰκειωτάτων NMe 8 μεταυολῆς V ‖ ἀνέχεσθαι Q 10 ὑπομεῖναι Qsw 11 συμβῆναι τω τῶν ANM συμβήναι το O 16 αὐτῇ Be 19 τοῦ θεοῦ N 20 τοῦτο B in marg. τούτῳ s, inde wk ‖ μόνον e

μενος. — χωρὶς δὲ τούτων καὶ τὴν φύσει καὶ κοινοτάτην ἐπιθυμίαν οὐκ ἔνεστι μάτην εἶναι. καὶ τεκμήριον, ὅτι τῶν ἀδυνάτων οὐδεὶς πώποτ᾽ ἠράσθη. τίς γὰρ πώποτε φρονῶν πτερῶν ἐπεθύμησεν ἢ ὑπὲρ τὰς νεφέλας ἀρθῆναι ἢ διὰ κυμάτων ὡς δι᾽ ἐδάφους περιπατεῖν, ἃ κἄν τις ὄναρ ἰδὼν διηγῆται γελῶμεν; ἀλλὰ τῶν δυνατῶν μόνον ὄρεξιν ἡ φύσις ἐνέθηκεν. τοιγαροῦν οὗ φύσει πάντες ἐφίενται, τοῦτο καὶ παρὰ τῆς φύσεως καὶ μάτην εἶναι ἀδύνατον. ἀλλὰ μὴν ἐν τῇ τοῦ ἀεὶ εἶναι ἐπιθυμίᾳ πάντες συμβαίνουσιν· οὐκοῦν ἀνάγκη τοῦτο καὶ ἔσεσθαι καὶ τὴν τοῦθ᾽ αὑτῇ συνευχομένην ψυχὴν ἀδύνατον τῆς εὐχῆς ἁμαρτεῖν.

XVI. Οὐκ ἄρα νοῦν ἐχόντων τὸ περὶ τῇ ψυχῇ τινων δεός, | μὴ μετὰ τοῦ σώματος ἀπολλύηται καὶ οὐκέτι οὐδαμοῦ ᾖ. 62
οὐ μόνον γὰρ σώζεται φθειρομένου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑαυτῆς πράττειν καθαρῶς οὐχ οἵα τε, ἂν μὴ τῶν παρὰ τοῦ σώματος κωλυμάτων ἀπαλλαγῇ. τὸ γὰρ φρονεῖν καὶ νοεῖν καὶ τοῖς θείοις καὶ ἀσωμάτοις συνάπτεσθαι, ὃ δὴ κατὰ φύσιν πάσῃ ψυχῇ καὶ πρὸς ὃ πάνθ᾽ ἃ λέγομεν καὶ διανοούμεθα τείνει, ὡς ἂν τῶν ἐν ἡμῖν ἄριστον ὂν καὶ θειότατον, τοῦτο παντελῶς φεύγει τὴν τοῦ σώματος κοινωνίαν καὶ μόνης ψυχῆς ἔργον ἐστὶ καθαρῶς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματος πρὸς ἑαυτὴν

---

7 sqq. cf. Thomae Aq. Summa theol. I qu. 75 a. 6 (quam graece vertit noster): unde omne habens intellectum naturaliter desiderat esse semper. naturale autem desiderium non potest esse inane. omnis igitur intellectualis substantia est incorruptibilis 8 Plat. Conv. 207 D: ἡ θνητὴ φύσις ζητεῖ κατὰ τὸ δυνατὸν τὸ ἀεὶ εἶναι 13 Phaed. 69 E: ἀπιστίαν, μὴ ἐπειδὰν ἀπαλλαγῇ τοῦ σώματος οὐδαμοῦ ἔτι ᾖ, ἀλλ᾽..ἀπολλύηται 16. 19—21 Phaed. 80 E: ἐὰν μὲν καθαρῶς ἀπαλλάττηται μηδὲν τοῦ σώματος συνεφέλκουσα ἅτε οὐ κοινωνοῦσα αὐτῷ . . . ἀλλὰ φεύγουσα αὐτὸ καὶ συνηθροισμένη αὐτὴ εἰς αὑτὴν . . . 19 ibid. 65 A: ἀπολύων ὅτι μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος κοινωνίας

---

1 τούτων τὴν omisso καὶ P 2 ἔνεστιν N 3 πώποτε ἠρ. N ‖ σωφρονῶν A εὐφρονῶν in marg. s in textu w 4 ἐπιθύμησεν O 6 μόνον AQ in marg. s in textu k, μόνων MNOw 10 τοῦτ᾽ αὐτῇ M τῷ ἀεὶ in marg. s inde wk, τὴν τοῦ καθ᾽ αὑτῇ V 10—11 συνεχομένην Be sed corr. O 13 ἀπολλύνεται M in marg. corr. s 14 καὶ omis. Be ‖ verba a σώζεται usque ἂν μὴ (15) omis. O 21 ἔστιν N

καὶ τὰ νοητὰ συναγούσης. εἰ γάρ ποτε καὶ ταῖς αἰσθήσεσι χρῆται κἀκεῖθεν αὐτῇ πρὸς τὸ νοεῖν γίνονταί τινες ἀφορμαί, ἀλλ' ἀρχομένη τοῦ πράγματος καὶ οἷον ἀμαθαίνουσα καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο τὴν πρώτην ἔτι φέρουσα τρίχα, τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς μαθήσεως χρῆται. ὥσπερ οἱ τῷ ψηλαφᾶν τῶν πραγμάτων τυγχάνειν πειρώμενοι, ὅταν ὄψις αὐτοῖς οὐ παρῇ, οὕτω καὶ ψυχὴ ἄρτι διὰ γενέσεως εἰς τὴν ζωὴν παριοῦσα καὶ τὸν ὀφθαλμὸν αὐτῆς πολλῇ τῇ παρὰ τοῦ σώματος ἀχλῦι καλυπτόμενον ἔχουσα καὶ οἷον βαθεῖ κάρῳ κεκρατημένον δεῖται τῶν αἰσθήσεων, αἳ ταύτην ὥσπερ καθεύδουσαν ἀφυπνίζουσιν, ὑφ' ὧν τὴν πρώτην κινηθεῖσα
63 καὶ ἑαυτὴν ἀνεγείρασα οὐκ ἔτι ταῖς αἰσθήσεσιν | ἐν ταῖς τῆς ἀληθείας ζητήσεσι χρῆται. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ταύταις ἐνίοτε τῆς ἀμαθίας ἐπιτιμᾷ, ὅταν τὸ ταύταις φαινόμενον καὶ αὐτῇ συνδοκεῖν ἀναγκάζουσιν. ὥσπερ οἱ τῶν διαγραμμάτων ὅταν ἄρχωνται μανθάνειν δεόμενοι, μετὰ δὲ τὴν ἐπιστήμην εἰς αὐτὰ πάλιν ὑποστρέφειν ἀπαξιοῦντες, οὕτω δὴ καὶ ψυχῇ ἐν σώματι μὲν ἔτ' οὔσῃ οὐδὲν ἀπεικὸς καὶ τὰς αἰσθήσεις περὶ τῶν μαθημάτων ἐπερωτᾶν, λυθείσῃ δὲ αὐτὰ τὰ νοητὰ δι' ἑαυτῶν παρόντα τὴν τῶν αἰσθήσεων χρείαν οὐκ ἀναγκαίαν ποιεῖ, ἅτε φανότατα τῇ ἑαυτῶν ὄντα φύσει καὶ τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν δι' ἑαυτῶν περιλάμποντα, οἷς συνοῦσα τρέφεταί τε καὶ εὐπαθεῖ τὴν αὐτῇ

---

4 Plat. Alcibiad. I 120 B: τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα ἔχοντες ἐν τῇ ψυχῇ (unde Method. in Symp. p. 17 et Greg. Nazianz. in Apolog. cfr. A. Jahn Bas. M. plotinizans p. 11) 9 Bas. constit. monastic. prooem. c. 2 (XXXI 1325 A): ἀχλῦι τινὶ . . ἀμαυροῦσθαι τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν cfr. 44, 7 23 Phaedr. 247 D: θεωροῦσα τἀληθῆ τρέφεται καὶ εὐπαθεῖ cfr. 28, 3

---

1 αἰσθήσεσιν N 3 ἀμαθαίνουσαν N 7 περῇ wk 8 περιοῦσα B in marg. corr. s, inde wk 10 κάρῳ in marg. s approb. wk, idem testantur nunc A et correctura O, ceteri cod. κάρα 11 καὶ ante καθ. M delevit s 15 ἀναγκάζωσιν sed ω ex correctura P. enuntiatum, quod incipit ab ὥσπερ coniunxerunt editores cum enunt. antec. et post ἀπαξιοῦντες concluserunt 16 πρῶτον post διαγραμμάτων inser. A ‖ ἄρχονται NOV 18 ἔτι N 21 φανερώτατα quod e exhibent, est coniectura s 22 δι' ἑαυτὸν QM, corr. s et O 23 αὐτὴν B corr. s

προσήκουσαν τροφὴν καὶ εὐπάθειαν, ἢ τὰς σωματικὰς ἡδονάς, εἴ τις παραβάλλειν ἐθέλοι, εἴδωλα μᾶλλον ἡδονῶν, ἢ τοῦθ' ὃ καλοῦνται μετ' ἀληθείας ἐρεῖ· αἳ μὲν γὰρ οὐσίαι μὲν οὐδαμῇ, γένεσις δὲ μόνον τὸ ὅλον εἰσίν, τό τε δεχόμενον αὐτὰς ὁ τετρημένος ἐστὶ τοῦ σώματος πίθος πάντοθεν ἐκρέων καὶ μηδὲν δυνάμενος στέγειν.

XVII. Τί τοίνυν τῷ μὴ ὄντι τὸ μὴ ὂν ἂν ἐνθείη; ἢ τί ποτ' ἂν τῶν μὴ μενόντων ἐν τῷ φεύγοντι μείνοι; ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς καὶ τὰ τῆς ἡδονῆς αἴτια καθαρῶς ὄντα καὶ τὸ ὅλον οὐσία καὶ τὸ δεχόμενον ὑγιὲς καὶ στεγανὸν κἀκείνοις ἐοικὸς καὶ ἀθάνατον. ὥστ' εἰκὸς καὶ τῶν | ἡδομένων τοὺς 64 μὲν τὰς σωματικὰς διώκοντας ἡδονὰς παίζεσθαι μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀεὶ κενοὺς ἐκείνων εὑρίσκεσθαι μηδέποτε δυναμένους κατασχεῖν ὅπερ διώκουσιν, ὡς ἂν αὐτούς τε κατόπιν σκιῶν ἐπειγομένους καὶ τοῦ σώματος, ᾧ ταῦτα πορίζουσιν, ἀπίστου τὴν φύσιν ὄντος καὶ τὸ δοθὲν οὐ κατέχοντος, τοὺς δὲ τὰς τῆς ψυχῆς ἡδονὰς προτιμῶντας ἀεί τινος ὄντος ἐν τῷ ἑαυτῶν ὄντι κορεννυμένους ἀεὶ πεπληρωμένους εἶναι καὶ ὡς ἥδιστα ζῆν· οὕτω ψυχῇ τὰ μετὰ τὸ σῶμα καὶ λυσιτελέστερα καὶ ἡδίω καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν θεῖα καὶ τῆς κρείττονος μοίρας· ὥστε καὶ κατὰ τοὺς πρώτους, οἳ πόθῳ τῶν ἡδονῶν τὸν θάνατον δυσχεραίνουσι, καὶ κατὰ τοὺς δευτέρους,

---

2 Plat. Reip. IX 587D: εἰδώλοις τῆς ἀληθοῦς ἡδονῆς cfr. 12, 27 3 Phileb. 53C: ἆρα περὶ ἡδονῆς οὐκ ἀκηκόαμεν, ὡς ἀεὶ γένεσίς ἐστιν, οὐσία δὲ οὐκ ἔστι τὸ παράπαν ἡδονῆς 4 Greg. Palam. Prosop. (Migne. CL 1369D): ὁ παρὰ τῇ ἐμῇ ψυχῇ τετρημένος καὶ μηδὲν στέγων πίθος (secundum Plat. Gorg. 493B) cfr. p. 8, 20

---

2 παραυάλλειν V 4 τὸ δὲ pro τό τε O 7 τίς w ‖ ἂν omis. w 8 ποτε ἂν Me ‖ μένοι N μένοι ἢ μεῖναι adscr. marg. s μεῖναι wk 9 κατὰ pro καὶ τὰ NM, corr. in καὶ τὰ Os, inde wk 10 οὐσίαν M corr. s ‖ καμείνοις in text. κειμένοις in marg. s corr. wk 11 ἐοικὼς NOM, ἐοικῶς in text., sed in marg. corr. s ‖ ὥστε N 18 ἑαυτῷ VNM, in marg. ἐν αὐτῷ τῷ ὄντι s inde w, ἐν αὐτῷ τῷ τω ὄντι mendose k ‖ κορενουμένους NOQ κορενομένους M, in marg. κορυννυμ. s, καὶ πληρωμένους pro ἀεὶ πλ. Bs καὶ πληριουμένους w, quod omis. k

οἷς μετὰ τὸν θάνατον οὐδὲν ἔτι δοκεῖ λείπεσθαι, οὐχ ὅπως φύσει προσιόντα τὸν θάνατον φρίττειν οὐκ ἔδει, ἀλλὰ καὶ μέλλοντος δυσχεραίνειν καὶ ἀπόντα καλεῖν, ὡς οὐκ ἐνὸν ἑτέρως ἢ τῶν ἀληθῶν ἡδονῶν ἀπολαύειν ἢ εἶναι καὶ ζῆν ἀσφαλέστερον, ἢ τοῦ θνητοῦ καὶ ἀλόγου καὶ μηδέποτε ὄντος ἀπαλλαγέντας.

Παυσάσθων τοίνυν καὶ οἱ τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς ὀδυρόμενοι καὶ οἱ μηκέτι που ἔσεσθαι μετὰ τὸ σῶμα νομίζοντες. μένει γὰρ αὐτοῖς τὸ βέλτιστον, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον
65 καὶ ὃ μόνον, ἂν σωφρονῶσιν, | εἰσίν, ἐν ᾧ τὸ τῆς θείας εἰκόνος τεθησαύρισται κάλλος ἄφθαρτον ἀπαθὲς ἀρετῆς καὶ φρονήσεως μετέχειν δυνάμενον, ᾧ μία βλάβη σαρκὶ δουλεῦσαι καὶ ταύτῃ συμπλέκεσθαι· τὸ δ' ἀπηλλάχθαι ταύτης ἐπάνοδος πρὸς ζωὴν καὶ τὸ ὂν καὶ τῆς ἱερᾶς ἀληθείας ἀπόλαυσις. ὥστε πῶς οὐκ ἐν βελτίοσιν ἐσόμεθα ὑποχωροῦντος τοῦ σώματος, ὃ τὴν ψυχὴν βρῖθον συνεπισπᾶται καὶ οὐκ ἐᾷ πρὸς τὸν ὑπερουράνιον τόπον κουφίζεσθαι;

XVIII. Ἐπεὶ καὶ χρυσίῳ ταῖς τυχούσαις ὕλαις συμπεφυρμένῳ τί ποτ' ἂν ἦν ἥδιον ἢ βέλτιον, εἴ γε φρόνησις τούτῳ παρῆν, ἢ χωρισθῆναι τῶν αὐτοῦ χειρόνων καὶ τῇ μίξει μὴ συγχωρούντων, ὅσον αὐτῷ κάλλους πρόσεστι, φαίνεσθαι;

---

13. 14. Plat. Reip. VII 521 C: ψυχῆς ... εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος ἰούσης ἐπάνοδον. ita ἐπανιέναι quoque Conviv. 211 B usurpatur
17 Phaedr. 249 A: εἰς τοὐρανοῦ τινα τόπον κουφισθεῖσαι, 247 C: τὸν ὑπερουράνιον τόπον (inde Bas. hom. in Psal. XIV c. 1 [XXIX 253 A] τὴν ὑπερουράνιον χώραν) 16 Bas. lib. de virg. c. 10 (XXX 689 A): οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἡ μολιβδὶς τῶν σαρκῶν τὸ τῆς ψυχῆς πτερὸν ἐπὶ τὰ κάτω καθέλκουσα ἢ ἡ τοῦ σώματος ἀσθένεια ... οὐκ ἐᾷ πρὸς τὰ οὐράνια, ὡς θέλει, ἀνίπτασθαι (secundum Plat. Phaedr. 246 D sq.); Phaedr. 247 B: βρίθει cfr. c. XIX extr.

---

2 οὐ ἔδει N 3 οὐ κενὸν B corr. s 5 ἢ post ἀσφαλέστερον eiec. et gravius distinx. wk 8 μηκέτι που wk ex coni. s, μήκετου OMs μὲν μήκετου N μὴ μέκετου Q μηκέτ' A
10 ὃ cfr. 33, 11 καὶ ᾧ A καὶ ὃ ᾧ B, ὃ eiecit s ᾧ w ‖ μόνῳ marg. adscr. s, ἐν ᾧ τὸ τῆς A ἐν τῷ τῆς N ἐν ω τῶ τῆς O τὸ omis. Me 12 ᾧ μηδ' βλάβη marg. μεν O βλάνη V 19 ποτε N ‖ βέλτιον ἢ ἥδιον Be

ὥστ' ἀνόητον ἂν ἦν διὰ τὸν καθαρμὸν ἐκεῖνον ἀλγεῖν, δι' ὃν σαφῶς τελειοῦται καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ φύσιν ἐπάνεισιν. οὕτω καὶ ἡμῖν οὐχ ὅτι τῶν ἡμετέρων καὶ ὧν νῦν ἔχομεν ἡμῶν ἀφαιρεῖται, διὰ τοῦτ' ἀγανακτητέον οὐδὲ ζημίαν ἐκεῖνο φέρειν εὐθὺς ἡμῖν νομιστέον, ἂν μὴ πρὸς κακοῦ ταύτην ἡμῖν τὴν ἀφαίρεσιν δείξωμεν οὖσαν· ἕως δ' ἂν τοῦ χείρονος καὶ τοῦ πρὸς τὴν εἰλικρινῆ ζωὴν ἡμᾶς δυναμένου κωλύειν ἀπαλλαττώμεθα, οὐδεμίαν ἂν ἡμῖν ὁ θάνατος ζημίαν ἐνέγκαι. οὐδὲν γὰρ ἡμῖν φοβερόν, ὃ μὴ | πρότερον τῇ ψυχῇ 66 χαλεπόν, καὶ τὸ εὐδαιμονεῖν ἡμῖν οὐδὲν ἕτερον ἢ τὴν ψυχὴν εὖ ἔχειν ἐστίν. ἡμεῖς γὰρ ἐκείνη καὶ τὰ ἐκείνης ἐσμέν, κἂν ἐκείνη μὴ δέχηται πεῖραν θανάτου, οὐδὲν τὸ κωλῦον καὶ ἡμᾶς ἀθανάτους καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι. τὸ μὲν γὰρ ἐν ἡμῖν θνῆσκον μικρόν τέ ἐστι καὶ οὐχ ὅπερ ἡμεῖς, ἀλλ' ἡμέτερον καὶ οὐκ ἂν δύναιτο τῇ ἑαυτοῦ μεταβολῇ καὶ ἡμῖν θανάτου ψῆφον ἐπενεγκεῖν, ὥσπερ οὐδ' ἄν τις τῷ σώματι τὰς τῶν ἱματίων πονηρίας λογίσαιτο οὐδ' ἂν ἐκείνων ῥηγνυμένων ἢ κατατριβομένων καὶ τοῦ σώματος εἶναι ταῦτα πάθη νομίσειεν. ὅμως εἰ τούτου τοῦ μικροῦ φθειρομένου θνητὸν ἀξιοῖ τις δι' ἐκεῖνο καλεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόσῳ δικαιότερον τοῦ μείζονος καὶ τοσοῦτον ὑπερέχοντος τὴν φθορὰν νικῶντος καὶ μένοντος ἄφθαρτον αὐτὸν καὶ ἀπαθῆ διὰ τοῦτο καλεῖσθαι, ὃ μόνον καθαρῶς ἄνθρωπος καὶ ἐν ᾧ μόνῳ τὸ φρονεῖν καὶ λογίζεσθαι, οἷς τῶν λοιπῶν ζώων ἄνθρωπος διακρίνεται; ἢ τοίνυν θνητὴν τὴν ψυχὴν ἀποδείξαντες καὶ μετὰ τοῦ σώματος ἀπιοῦσαν οἱ τὴν τελευτὴν ὅλων ἡμῶν ἀπώλειαν λέγοντες ἔχειν τινὰ λόγον αὐτοῖς καὶ τὸ τοῦ θανάτου δέος οἰέσθωσαν, ἢ ἕως ἂν θεὸς καὶ οἱ ὀρθοὶ

---

14 Bas. hom. in illud: Attende tibi ipsi, c. 3 (XXXI 204 A): *ἡμεῖς μὲν οὖν ἐσμεν ἡ ψυχὴ . . . ἡμέτερον δὲ τὸ σῶμα* (secundum Plat. Axioch. 365 E)

---

1 *ἀλγοῦν* AB, corr. Oe 4 *ἀγανακτέον* AQMs, in marg. NO, in textu *ἀναγκαῖον* N *ἀνάγκη* O 9 *φουερόν* V 13 *λέγειν* pro *λέγεσθαι* N 14 *ἐστιν* N 15 *ἑαυτοῦ* A *αὐτοῦ* Be 21 *καὶ* post *ὑπερέχοντος* inser. s, inde wk 23 *οὐ μόνον* perperam k ‖ *καθαρῶς* A in marg. w, *καθαρὸς* Be

67 λογισμοὶ καὶ φιλοσοφία καὶ τὰ καθ' ἡμέραν | περὶ αὐτὴν
φαινόμενα κρείττω φθορᾶς εἶναι τὴν ἐκείνης οὐσίαν ἀποδεικνύωσιν, ἀναθαρρούντων καὶ μὴ πρὸς τὸ χρεών, ὥσπερ εἴς τι βάραθρον, ὅθεν οὐκ ἔστιν ἀνάδυσις, ἐμπεσούμενοι διακείσθων.

XIX. Καίτοι εἰ καὶ παντελῶς ἀφανίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον συνέβαινεν ἀποθνήσκοντα, οὐδ' οὕτως ἐχρῆν τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ τρίβεσθαι ἐνθυμουμένους, ὅσων τῶν παρὰ τοῦ σώματος ἀηδῶν ὁ βίος ἐμπέπλησται καὶ ὡς κουφότερον ἀναισθήτως ἔχειν πρὸς πάντα ἢ τοσούτου καθ' ἡμέραν ἡμῖν παρὰ τοῦ σώματος ἐγειρομένου χειμῶνος ἀνέχεσθαι, ὃν μήτε πραΰνειν δυνατὸν τῇ ψυχῇ μήτε φέρειν τῆς συμπήξεως ἡμῶν ἐπ' ἐκείνην τὰ τούτου παθήματα διαβιβαζούσης. τοῦτο γὰρ τῇ ψυχῇ, μέχρις ἂν τῇ γενέσει δουλεύῃ, πάσχειν ἀνάγκη καὶ πολλὰ τῶν τοῦ σώματος ἄκουσαν εἰς ἑαυτὴν παραδέχεσθαι, ὡς ἂν μὴ παντελῶς κρατοῦσαν αὐτοῦ. ὥστ' ἀναγκαῖον ἀπέραντα πονεῖν ἡμᾶς ἀμύνοντας τῷ μηδέποτ' ἐκτὸς ἑστῶτι πολέμου νῦν μὲν τὸν λιμὸν αὐτῷ παραμυθουμένους, ἄλλοτε δὲ τὴν δίψαν σβεννύντας καὶ ποτὲ μὲν αὐτῷ προβλήματα πρὸς ψῦχος κατασκευάζοντας, ποτὲ δὲ πρὸς καῦμα μηχανωμένους αὐτῷ καταδύσεις. καὶ σιωπῶ τὰς ὑπὲρ τοῦ πορισμοῦ
68 τούτων κατά τε γῆν | καὶ θάλατταν ἀποδημίας καὶ τὰς ὑπὲρ
ὀβολοῦ πολλάκις καταράτοις ἀνθρώποις προσαγομένας θωπείας τε καὶ δουλοπρεπείας· ὃ τίνος οὐ βαρύτερον βρόχου ἀνθρώπῳ καὶ κατὰ μικρὸν ἑαυτοῦ ᾐσθημένῳ καὶ θεωροῦντι, ἀφ' οἵου ἀληθείας καὶ ἀρετῆς ὕψους εἰς οἵαν καππίπτειν βωμολοχίαν καὶ εὐτέλειαν ἀναγκάζεται; τί δ' ἂν εἴποι τις τὰς ἐν ταῖς παντοδαποῖς νόσοις ὀδύνας καὶ τὸ πολλάκις

---

2 φαινόμεναι NOM corr. Os ‖ τὴν omis. Me 4 νάραθρον V ‖ ἐμποιούμενοι B, in marg. recte ἐμπεσούμενοι s, inde wk 7 οὐδὲ Me 8 τρίβεσθαι Be συντρίβεσθαι A τρύχεσθαι ἢ ταράττεσθαι in marg. s τρύχεσθαι in marg. w 10—11 ἐχειρομένου χειμῶνος (cetera omis.) N 12 πραΰνειν AQ πραύειν NOM πραΰνειν ἢ ὑπερβαίνειν ἢ θραύειν in marg. s, πραΰνειν recte wk 14 δουλεύει NMs δουλέΒη V 15 ἄκουσα M corr. s 16 ὥστε N 18 λοιμὸν N ‖ ἄλλοτε καὶ Me 20 δὲ omis. Be 26 καπίπτειν B καταπίπτειν Ae 28 παντοδαποῖς omnes codices παντοδαπαῖς e

μὲν οὕτω τὸ σῶμα διαβιβρώσκεσθαι, ὡς μόλις τοῦ πάλαι ποτ᾽ ἀνθρώπου ἄθλιον λείπεσθαι λείψανον; ὥστε μηδ᾽ ἔχειν τοὺς ταλαιπώρους οὐ μόνον ὅ,τι τῷ λοιπῷ χρήσονται, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ οἷς ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων αὐτοῖς μερῶν τοῦ σώματος χρήσονται, μηδ᾽ ἀφ᾽ ὧν γοῦν παραμυθίας ἀκούσονται, πάντων τοὺς ἰχῶρας καὶ τὴν σῆψιν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀηδίαν φευγόντων, ὃ καὶ τῶν ὀδυνῶν τούτοις ὀδυνηρότερον, ὡς ἂν πολλάκις αὐτοὺς τῇ τῆς ὀδύνης δριμύτητι εἰς βρόχων ἢ κρημνῶν ἢ ξίφους ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν ἀναγκάσαι. εἰ δὲ δὴ καὶ δοίημεν μηδεμίαν ἀπὸ τοῦ σώματος ταραχὴν συμβαίνειν τῇ ψυχῇ, ὃ γενόμενον τῶν παραδόξων ἂν νομισθείη, τίς ἂν ἀρκέσειε διηγούμενος τὸν ἐν νεότητι καὶ ὑγείᾳ παρὰ τῶν σωμάτων ταῖς ψυχαῖς ἐγειρόμενον σάλον; | ἀτεχνῶς γὰρ 69 οὐδ᾽ ἄνθρωποι τότε συγχωροῦνται εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ὥσπερ ὑπό τινων κυμάτων τοῦ τῆς διανοίας κλύδωνος εἰς τὴν τῶν ἀλόγων ἐξωθούμενοι φύσιν. τὸ γὰρ ἀνδραποδῶδες τῆς ψυχῆς καὶ δουλεύειν ὀφεῖλον τῷ λόγῳ καιροῦ λαμβανόμενον καὶ διὰ κόρον ὑβρίζον στασιάζει μὲν πρὸς τὸν νοῦν καὶ ὑπακούειν οὐκ ἔτ᾽ ἀνέχεται· ἁρπάσαν δὲ τὴν ψυχὴν τοὺς μὲν σώφρονας τῶν λογισμῶν καὶ κοσμίους φυγαῖς καὶ ἀτιμίαις κολάζει, δι᾽ ἑαυτοῦ δὲ ποιησάμενον τὴν ἡγεμονίαν, ἐφ᾽ ὅ,τι ἂν τύχοι, φέρεται ἀρετῆς μὲν πάσης ὡς ἀδυναμίας

10 Phaed. 66 A: τοῦ σώματος ὡς ταράττοντος τὴν ψυχὴν 13 Bas. hom. in psalm. LXI c. 2 (XXIX 473 A): τὸν ἐγγινόμενον ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν σάλον 18 Plat. Reip. IV 440 B: ὥσπερ δυοῖν στασιαζόντων 21 sq. Bas. de hom. struct. orat. 2 c. 24 (XXX 37 A): ἆρ᾽ οὐ παντὸς ἀθλιώτερος, ὅτι ἄρχει μᾶλλόν σου ὁ θυμὸς τὸν λογισμὸν παρωσάμενος καὶ τὴν δυναστείαν παραλαβὼν ἄγει σε, ὅπου τύχοι

4 οὐδεὶς M corr. s 7 ὥστ᾽ pro ὡς proposuit s ὥστ᾽ ὡς inepte receperunt wk 8 ἡδονῆς s, λύπης in textu ὀδύνης in adnot. w, inde ὀδύνης recte k 9 χρημῶν M corr. s ‖ δὴ coni. wk, quod testatur A, μὴ Bs 12 ὑγείᾳ A cfr. Hatzidakis Neugr. Gr. p. 308, ὑγία B ὑγιείᾳ e 14 οὐδὲ O 17 λαμβανόμενον AN λαβόμενον QOMe 18 ὑυρίζον V 19 ἔτι N ‖ ἀρχὴν P pro ψυχήν, quod propter seq. ἡγεμονίαν reicio

καταφρονοῦν, μόνην δὲ ἀνδρίαν τὴν κακίαν οἰόμενον, καὶ λοιπὸν συνεχεῖ μέθῃ καὶ ἀκολασίᾳ καὶ πάσῃ παρανομίᾳ τὸν ἄνθρωπον παραδίδωσι πλὴν ὀνόματος μηδὲν ἄλλο συγχωροῦν αὐτῷ τοῦ προτέρου φέρεσθαι σχήματος. οὕτως οὐχ ἧττον ἐν ταῖς ἡδοναῖς ἢ ταῖς ἀηδίαις τὴν ψυχὴν ἀλγύνει τὸ σῶμα, μᾶλλον δ' αὐτῇ παρὰ τῆς ἀνέσεως μείζων ἡ βλάβη, ἐπεὶ καὶ ἡνίοχος χεῖρον ἂν πάθοι διὰ κακὴν τροφὴν καὶ κόρον σφριγώντων αὐτῷ καὶ πηδώντων ἀτάκτως τῶν ἵππων ἢ δι' ἀτροφίαν καὶ ἀσθένειαν ἡσυχῇ προϊόντων.

XX. *Πρὸς μὲν οὖν τοὺς οἰομένους μηδὲν τοῖς ἀνθρώ-
70 ποις μετὰ τὸν θάνατον λείπεσθαι, ἀλλὰ παντάπασιν | ἀπόλλυσθαι καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸν χείριστον τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων νομίζοντας τοσαῦτα ἡμῖν εἰρήσθω. ἱκανὰ δοκῶ μοι τοὺς μὴ παντάπασι βραδεῖς καταπεῖσαι, ὡς ἔστι καὶ παρὰ τοῦτον τὸν βίον ἄλλοθι ζῆν τῷ μεγίστῳ τῶν ἐν ἡμῖν καὶ θειοτάτῳ καὶ σωζομένους καὶ ὄντας. καίτοι τὰς μεγίστας τῶν ἀποδείξεων καὶ ἰσχυροτάτας παρῆκα, δι' ὧν ἦν καὶ τοὺς θείους χρησμοὺς τοῖς νῦν λεγομένοις δεῖξαι συμφθεγγομένους, οἳ τὰ μετὰ τὸν παρόντα βίον, ὅσον οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν, ἡδίω καὶ προσηνέστερα τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν προλέγουσιν ἔσεσθαι, εἰ μὴ τοῖς ἁπλουστέροις μᾶλλον καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν προχειροτέροις ἐβουλήθην πρὸς τὴν διάλεξιν χρήσασθαι.*

Λοιπὸν τοίνυν καὶ πρὸς τοὺς τρίτους εἰπεῖν τι καὶ δεῖξαι μηδὲ τοὺς ἐκείνων λογισμοὺς παραλόγου δειλίας ἀπηλλαγμένους. εἶναι μὲν οὖν ἐν ᾅδου τίσιν τῶν ἐνταῦθ'

---

7 Bas. lib. de virg. c. 8 (Mig. XXX 685 A): οὐ δεῖ ταῖς πολλαῖς τροφαῖς τοῦτον πιαίνοντα ταῖς τῶν σκιρτημάτων αὐτοῦ ἀταξίαις κακοπαθεῖν τὸν ἡνίοχον conf. c. III extr. Phaedr. 247 B: βρίθει γὰρ ὁ τῆς κάκης ἵππος μετέχων ... ὅταν μὴ καλῶς ᾖ τεθραμμένος ὑπὸ τῶν ἡνιόχων cfr. c. XVII extr. 8 Leg. 672 C: ἀτάκτως πηδᾷ

---

3 παραδίδωσιν N 6 δὲ NO 12 ἀνθρώπων s ἀνθρώπῳ wk 13 post εἰρήσθω explicit N cum subscr. τέλος τοῦ λόγου σοφωτάτου νεμεσίου cfr. praef. p. VI ‖ ἱκανὰ δὲ δοκεῖ μοὶ e ex coniect. s 17 ἰσχυρότατα M corr. s 18 νῦν omis. Me 18—19 συμφεγγομένους QOM φθεγγομένους ἢ συμφερ. in marg. s, συμφθεγγομένους wk 21 εἰ μὲ QM corr. Os 24 παραλόγης coniec. s 25 ἀπαλαγμένους sed corr. O ‖ ἐνταῦθα Me

ἁμαρτανομένων καὶ τῆς νῦν τῶν ἡδονῶν ἀμετρίας ἀηδῶν ἐκεῖ πολλῶν ἀντιδίδοσθαι πεῖραν. οὐχ ἡ τῶν σοφῶν πάντων ὁμολογία μόνον ἐρρῶσθαι τὴν δόξαν ταύτην παρίστησιν, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς θείας δικαιοσύνης ἰσότης, ἣ πάντες καὶ οἱ ἀναισχυντότατοι συγχωροῦσιν ἀκίνητον ἐν ταῖς ψυχαῖς τὸ δόγμα τοῦτο τηρεῖν, ἀναγκάζει. τῷ γὰρ ἀγαθῷ καὶ τελειοτάτῳ | θεῷ ἐνδεῖν τι τῶν ἀγαθῶν οὐχ ὅσιον οἴεσθαι. ἀγαθὸν 71 δὲ ἡ δικαιοσύνη πᾶσι μέν, μάλιστα δὲ τοῖς ἄρχειν λαχοῦσιν, ἧς ἄνευ πολλῆς ἂν τὴν ἀρχὴν ἐμπλήσαιεν πλημμελείας· μάλιστα δὲ ἄρχει θεὸς καὶ τὴν μεγίστην καὶ τελεωτάτην ἀρχήν, ὅτι μηδ' ἔχει τὸν πρὸ αὐτοῦ οὐδ' ἔστιν οὗ δεῖται, ἵν' ἡ χρεία καὶ πρὸς δουλείαν αὐτὸν ἑλκύσειεν ἐν τῷ μέρει. πάντων τοίνυν αὐτὸς προκαθήμενος καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων ἐπίσκοπος ὢν πάρεδρον ἐξ ἀνάγκης αὐτῷ τὴν δικαιοσύνην ποιήσεται, ἣ τῶν μὲν ἀγαθῶν ἀμοιβάς, τιμωρίας δὲ τῶν κακῶν ὁριεῖ, ὃ μόνης ἔργον δικαιοσύνης. εἰ τοίνυν ἀγαθὸς ὁ θεός, ἀνάγκη τοῖς μὲν ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν στεφάνους, τιμωρίας δὲ τοῖς πονηροῖς ἡτοιμάσθαι, κἂν εἰ μὴ ταύτας ἐνταῦθα τίσαιεν, ἀνάγκη τούτοις μετὰ τὴν τελευτὴν ἐκείνας τηρεῖσθαι. τὴν γὰρ δικαιοσύνην τὸ κατ' ἀξίαν παρελθεῖν οὐχ οἷόν τε.

XXI. Οὐ μήν, εἰ τοῦτ' ἀληθές, ἤδη καὶ τὸν θάνατον ἐν τοῖς κακίστοις τακτέον. εἰ μὲν γὰρ τῶν μετὰ τοῦτον ἀηδῶν οὗτος αἴτιος ἦν, εἰκότως ἄν τις αὐτὸν ἐδυσχέραινεν, ὡς δι' αὐτὸν ἄθλιος καὶ κακοδαίμων ἐσόμενος· εἰ δὲ μετὰ τὴν τελευτὴν οἱ μὲν ἐπὶ στεφάνους τρέχουσιν, οἱ δ' ἐπὶ βασάνους ὠθοῦνται, | τί τό γε συμβαῖνον λογιζώμεθα τῷ 72 θανάτῳ; μᾶλλον μὲν οὖν τῶν προσδοκωμένων ἕνεκα τὸν

---

1 μετρίας QM corr. s et O 6 ἀναγκάζειν V ἀναγκάζουσα in textu ἀναγκαζόμενοι in adnotat. w, inde k, inepte 8 λαχοῦσι A 17 ἀνάγκης μὲν M ἀνάγκη τοῖς in marg. s, inde wk 19 ἀνάγκην QM corr. s 23 τακτέον codices omnes. miro modo in textu s habet θετέον in marg. τακτέον, ut locos commutatos inter se esse censeam. inde wk τακτέον ut coniecturam Seileri repudiantes, θετέον ut genuinam lectionem retinent ‖ τουτο Be 27 λογιζόμεθα A 28 δὲ pro μὲν M corr. s in marg. 28 προσδοκώμενον B, in marg. corr. sw

βίον ἔδει κακίζειν, οὐ γὰρ τῶν ἀποθνησκόντων, ἀλλὰ τῶν κακῶς βεβιωμένων αἱ τιμωρίαι. ὥστ᾽ εἰ ταύτας ἀποστρέφεσθαι δεῖ, δικαιότερον ἂν ἐπὶ τὴν ζωὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου τὸ μῖσος μετάγοιμεν, ἀφ᾽ ἧς τὰ κακὰ προσγίνεται ταῖς ψυχαῖς, ὧν ἀπαιτούμεθα δίκας· ὁ δὲ θάνατος ἀνεύθυνος παντελῶς, ὅτι μηδ᾽ αἴτιος τῶν μετέπειτα φοβερῶν. εἰ δὲ τούτῳ τὰ μετ᾽ αὐτὸν δυσχερῆ λογιούμεθα, διὰ τί μὴ καὶ τὰς τῶν δικαίων ἀμοιβὰς ἐπὶ τοῦτον ἀνοίσομεν; αἱ γὰρ ἀπολαύσεις μετὰ τοῦτον τοῖς ἀγαθοῖς, ὥστ᾽ ἀπὸ τῶν ἑπομένων οὐ μᾶλλον κακὸν ἢ ἀγαθὸν ἔξεστιν αὐτὸν προσειπεῖν. μᾶλλον μὲν οὖν, ἂν τἀληθῆ σκοπῶμεν, τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μοίρας εὑρήσομεν ὄντα. ἐπὶ γὰρ τὰ τῆς ἀρετῆς ἆθλα παραπέμπων τοὺς δικαίως βεβιωκότας τοῖς πονηροῖς τῆς κακίας γίνεται τέλος, ἣ τοῖς νοῦν ἔχουσιν πάσης ἀλγεινότερον τιμωρίας.

XXII. *Οὐ τοίνυν τὸν θάνατον τῶν ἀπειλουμένων αἰτιατέον, ἀλλ᾽ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν τῶν ἡδονῶν δουλείαν, ὑφ᾽ ὧν τὰς ψυχὰς λωβηθέντες φοβερὸν ἡμῖν αὐτοῖς τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο ποιοῦμεν· ὡς εἰ ταύτας ἐφυλαττόμεθα, οὐδὲν ἂν ἦν τὸ κωλῦον καὶ εὐεργέτην τὸν θάνατον | 73 οἴεσθαι θᾶττον ἡμᾶς ἐπὶ τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀμοιβὰς παραπέμποντα. οὐ τοίνυν παρὰ τοῦ θανάτου τὸ δέος, παρὰ δὲ τοῦ συνειδότος ὁ τρόμος, ὅπερ συμβαίνει τοῖς τῶν δεινοτάτων ἁλοῦσι. κἀκεῖνοι γὰρ τὴν παρὰ τῶν νόμων φρίττουσι προθεσμίαν καὶ προσιούσης αἰσθανόμενοι ἀποπνίγονται δέον αὑτούς, ὧν ἐτόλμησαν, ἄγχειν. „πέμπτη“, φασί, „τετρὰς τρίτη, εἶθ᾽ ἣν*

---

26 Aristoph. Nub. v. 1134 sq.:
πέμπτη τετρὰς τρίτη μετὰ ταύτην δευτέρα
εἶθ᾽ ἣν ἐγὼ μάλιστα πασῶν ἡμερῶν
δέδοικα καὶ πέφρικα καὶ βδελύττομαι

---

2 ὥστε Me 14 ἔχουσι O 19 ὥστε pro ὡς e ex coniectura s 25 αὑτούς V αὐτούς ceteri codd. et edit. 26 ἄγχειν egregiam lectionem P solus servavit. ceteri codices ἄρχειν, de quo omnes editores desperabant. sententia autem enuntiati elicienda est ex simili p. 41, 2. de verbo ἄγχειν ad animum translato agit Creuzer in progr. Heidelb. a. 1806, de phil. vet. locis de prov. div. p. 28 sq.

ἐγὼ μάλιστα πασῶν ἡμερῶν δέδοικα καὶ πέφρικα καὶ βδελύττομαι“. σχέτλιε, καὶ τίς ἡ τῆς ἡμέρας κακία, δι' ἣν οὕτω ταύτην βδελύττῃ, ἐν ᾗ πολλοὶ θύουσι καὶ σπένδουσιν ἐπινίκια καὶ στεφανοῦνται καὶ λαμβάνουσιν ἀριστεῖα; σὺ δ' ἀκολασίαν ἀσκήσας ὥσπερ οἱ ῥητὴν παρὰ τῶν νόμων προσδεχόμενοι δέδοικας. καίτοι ἐκείνοις μὲν οὐκ ἔστιν ἀποφυγεῖν ἅπαξ κατεγνωσμένοις, ἡμῖν δὲ ἡ μετάνοια καὶ τὸ τῶν πεπραγμένων ἡμῖν αὐτοῖς ἐπιτιμήσαντας πρὸς τὸ σωφρονέστερον διαθεῖναι τὸν βίον τὴν σκυθρωπὴν λύει ψῆφον καὶ δίδωσι περὶ τῶν χρηστοτέρων ἐλπίζειν. εἰ τοίνυν τούτοις τὰ μετὰ τὸν θάνατον αἴτιον πρὸς ἀλήθειαν τοῦ δεδοικέναι τὸν θάνατον, ἡ τοῦ βίου διόρθωσις τὸ δέος παραμυθείσθω. ἐκείνη ἐφ' ἡμῖν καὶ βουληθῆναι δεῖ μόνον καὶ οὕτως ὁ μὲν φόβος οἰχήσεται, θαυμαστὴ δέ τις γαλήνη ταῖς ψυχαῖς | ἀντὶ 74
τοῦ πρὶν χειμῶνος ἀντεισαχθήσεται. ὥστε τί δεῖ κλάειν μόνον οὐκ ἐν χεροῖν τὴν τῶν δεινῶν λύσιν ἔχοντας; εἰ δέ τις δυσχερῆ τὸν μετ' ἀρετῆς βίον ἡγεῖται καὶ τὴν ἐπὶ τοῦτον ἀπὸ τῶν ἡδονῶν ἀναχώρησιν οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἔργον εἶναι νομίζει, ἔκλυσίν τινα καὶ μαλακίαν ψυχῆς τοῦ δέους τούτου δῆλός ἐστιν αἰτιώμενος. τοῖς γὰρ βουλομένοις σπουδάζειν ἀδεᾶ πάντα ἔσεσθαι καὶ αὐτὸς δήπουθεν συνομολογήσει. οὐ παρὰ τοῦ πράγματος τοίνυν ὁ φόβος, ἀλλὰ παρὰ τῆς τῶν μὴ βουλομένων ἑαυτοὺς παιδεύειν ἀβελτηρίας· ὥσπερ ἂν εἴ τις ἀποστερητὴς ἑλκόμενος ἐπὶ δικαστήριον, ἀφεὶς τὴν ὀφειλὴν διαλύσασθαι ἢ καὶ παρὰ τὸν δικαστὴν

---

2 cfr. Bas. hom. in Psalm. 48 c. 2 (XXIX 436 D): *ἵνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρα πονηρᾶ* (= Psalm. 48, 6) *πονηρὰν ἡμέραν τὴν τῆς κρίσεως λέγει* 14 Bas. hom. in illud: Attende tibi ipsi c. 7 (XXXI 213 C): *εὐθὺς οἰχήσονται φυγαδευθεῖσαι αἱ ἡδοναὶ καὶ θαυμαστή τις ἔνδον γαλήνη περὶ τὴν ψυχὴν καὶ ἡσυχία γενήσεται*

---

7 artic. ἡ omis. O 11 *τὸν* omis. Be 15 *κλάειν* optime soli A, corrupt. in *καὶ λεύειν* Q idem sed in marg. *λέγειν* O *κελεύειν* M, in marg. *κωκύειν* ἢ *καὶ λέγειν* s, inde *καὶ λέγειν* wk 17 *μετὰ ῥεπῆς* M, corr. s et O 20 *δειλος* B corr. s 22—23 *παρὰ τῆς . . ἀβελτηρίας* correxit k, *παρὰ τὴν . . ἀβελτηρίαν* codices omnes

δραμὼν ἱκετεύειν, ὁ δὲ τὴν μὲν ἐπὶ τοῦτον ὁδὸν ὡς μακρὰν αἰτιῷτο, τῶν δὲ κακῶς ἀφαιρεθέντων βούλοιτο καθήμενος ἀπολαύειν, ἔπειτα τῶν κατεγνωκότων ἢ καί τινων ἄλλων μὴ προσηκόντων κατηγοροίη. ἀνόητε, ἀπόδος, ὃ παρὰ τοὺς νόμους κατέχεις καὶ τῶν δικαστῶν φίλων ἀντὶ κολαστῶν πειραθήσῃ· ἕως δ' ἂν φιλονεικῇς, σαυτῷ τὴν αἰτίαν, ὧν πείσῃ, λογίζου.

XXIII. Οὕτως ἡμῖν ἀντὶ τῶν τρίτων οἱ πρῶτοι καὶ νῦν ἐπανίασιν ἄνδρες οἱ τῶν ἡδονῶν εἵνεκα καὶ τῆς τούτων
75 ἀπολαύσεως τὸν θάνατον | φρίττοντες· οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἢ τὰς ἡδονὰς καὶ τούτους αἰτιωμένους εὑρίσκομεν. ὑπὸ γὰρ τοῦ σφόδρα ταύταις συμπεφυκέναι οὐκ ἀνεκτὸν ἡγοῦνται πᾶν, ὃ τὴν ἡδυπάθειαν ἵστησι. τοσοῦτον δὲ τῶν προτέρων ἔχουσι πλέον, ὅσον εὐλαβείας τινὸς σχήματι περιστέλλουσι τὴν ἀκολασίαν. οὓς οὐ χαλεπὸν ἐξελέγχειν, οἷς λέγουσι, ῥᾳδίως ἁλισκομένους. εἰ γάρ, ὦ τάν, ἡ τῶν κολάσεων ὑποψία φοβερὸν ἐργάζεταί σοι τὸν θάνατον, τί μὴ πρὸς ὀλίγον τὰς ἡδονὰς ἔξω ῥίψας οὕτω πιέζοντος ἄχθους τὴν ψυχὴν ἀπαλλάττεις καὶ ἡδονῶν ἡδονὰς ἀνταλλάττῃ τῶν ἐπικινδύνων τὰς ἀσφαλεῖς καὶ τῶν μικρῶν τὰς μεγίστας καὶ τῶν προσκαίρων τὰς αἰωνίους; ἐκείναις μὲν γὰρ δουλεύων καὶ τὸν παρόντα βίον μεστὸν ἀηδίας ἀνύσεις τρέμων ἀεὶ τὴν δίκην καὶ δεδιὼς καὶ ταύτῃ μηδεμίαν αἴσθησιν λαμβάνων τῶν λεγομένων ἡδονῶν κἀν τῷ μέλλοντι τῶν νῦν προσδοκωμένων ἡ πεῖρά σε καταλήψεται. ἂν δὲ μικρὸν ἀνανήψῃς καὶ τοῦ σώφρονος ἅψῃ βίου, κἀν τῷ μέλλοντι μετ' εὐφροσύνης διάξεις οὐ τῶν δυσχερῶν μόνον ἐκποδὼν
76 γενομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγαθῶν | πάντων μετ' ἀφθονίας σοι παραγενομένων. ἀλλ' ὡς ἔοικε, τοῦ παραυτίκα ἡδέος γευόμενος τῆς ἐλευθερίας ἐπιλανθάνῃ καὶ συνεχεῖ τρόμῳ

---

4 προσηκόντως e ex coniect. s 13 τρόπων pro προτέρων V 14 εὐλαβίας O Q εὐλαβίης M corr. s 19 ἀνταλλάττῃ A Q O ἀπαλλάττῃ bis posuit M ἀντικαταλλάττῃ in marg. s, inde w k 21 προκαίρων M corr. s ‖ γὰρ omis. V 24 ἡδέων pro ἡδονῶν A 26 βίον Q M corr. s 27 διόξεις Q M corr. s ‖ ἐμποδὼν B corr. s 28 εὐφθονίας B corr. s (εὐ et ἀ inter se commixta ut 2, 23) 30 γευόμενος ex coni. scripsi γενόμενος codd. et edit. ‖ ἐπιλανθάνῃ A Q O ἐπιλανθάνει M e

συζῆν ἀνέχῃ· βουλόμενος δὲ τῶν ὀνειδῶν ἀπαλλάττειν σαυτὸν τῷ θανάτῳ λογίζῃ τὸ δέος δέον σαυτὸν ἐπὶ τῇ τῶν αἰσχίστων ἥττῃ κρημνίζειν. — συμπεραίνουσι τοίνυν δύο ταυτὶ φαίνεται αἴτια τοῦ τὸν θάνατον δεδιέναι· ἢ γὰρ ἀμαθίᾳ τινὶ τοῦτο συμβαίνει μηδὲν εἶναι παρὰ τὸ σῶμα τῶν ἀνθρώπων ἑαυτοὺς οἰομένων, ἤ, εἴ τι καὶ παρὰ τοῦτ᾽ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, τῷ σώματι τοῦτο καὶ συνεῖναι καὶ συναπόλλυσθαι. καὶ διὰ τοῦτο τῆς τελευτῆς προσιούσης ταράττονται, ὡς ἂν οὐδενὸς αὐτοῖς μετὰ τὸν θάνατον ὄντος λοιποῦ, οἳ ταῖς ἡδοναῖς ἑαυτοὺς παραδόντες ἀλγοῦσι τούτων χωρίζεσθαι μέλλοντες, οὐδεμίαν ἄλλην ἄλλοθι τῶν τῆς σαρκὸς ἡδονῶν ἡδίω καὶ καθαρωτέραν εὑρήσειν ἐλπίζοντες. ὥστ᾽ εἰκότως δακρύοντες χωροῦσι πρὸς τὸ χρεών, ὡς ἂν αὐτοῖς παντάπασι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ τέλους ἀπολλυμένου.

XXIV. *Τούτοιν* δὲ τοῖν δυοῖν ὑπ᾽ ἀλλήλων ἡ γένεσις. ἡ μὲν γὰρ τῶν ἡδονῶν δουλεία τὴν ψυχὴν τῷ σώματι παντελῶς ἀναμίξασα οὐ συγχωρεῖ ταύτην εἰλικρινῶς ἑαυτὴν κατιδεῖν, ἀλλ᾽ ἀεὶ τῷ μίγματι συντυγχάνων ὁ ἄνθρωπος | καὶ 77
ὅλης δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος συμπεφυρμένης τῆς ψυχῆς αἰσθανόμενος, ὥσπερ πολλῷ τῷ τῶν ἀτιμοτέρων μετάλλων γένει χρυσίον ὀλίγον καὶ δι᾽ ἐπιστήμης ἔνδειαν μεταλλευτοῦ φαύλου δίκην ἀλλήλων οὐ δυνάμενος ταῦτα χωρίζειν, τῷ

---

16. 19 Bas. hom. in Psalm. VII c. 3 (XXIX 236 A): τοῦ ... κατὰ σάρκα ζῶντος συμπεφυρμένου ταῖς τοῦ σώματος ἡδοναῖς ἡ ψυχὴ οἷον ἐν βορβόρῳ τοῖς πάθεσι τῆς σαρκὸς ἐγκεκύλισται (sec. Plat. Phaed. 83 D: ἑκάστη ἡδονὴ . . προσηλοῖ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα) 17 Bas. de hom. struct. orat. I c. 1 (XXX 12 A): ὁ νοῦς ὁ ἡμέτερος ἄλλα ὁρῶν, ἄλλως ἑαυτὸν οὐ βλέπει (simile Cic. Tusc. I 67 animus se non videns alia cernit) 19 cfr. c. XVIII in.

---

3 κακίζειν pro κρημνίζειν in marg. s w ‖ συμπαραίνουσι V 6 ὃ pro ἢ OM corr. in marg. O et s 9 οἳ PQ οἱ VOMs, καὶ ante ἀλγοῦσι inseri vult s, substituerunt autem καὶ pro οἱ wk 12 εὑρήσμειν M εὑρίσκειν typis exprimendum curavit εὑρήσειν marg. adscr. s 17 ἑαυτὴν ex corr. s ἑαυτὸν codices 21 χρυσίον ὀλίγον AQO χρυσίον ὀλίγον M ὀλίγον in marg. s χρυσίου ὀλίγου wk

φαινομένῳ προστίθεται καί φησιν ἄνθρωπον εἶναι τὸν δυνάμενον ὅσον πλεῖστον ἡδονῶν ἐμφορεῖσθαι, τοῦτο μόνον ὅ,τι φάγοι καὶ πίοι καὶ λαγνεύσειε κέρδος ἡγούμενος, ὃ Σαρδανάπαλον ἐπιγράψαι τῷ μνήματι λέγεται, τοῦτ' αὐτὸς ἀνεξάλειπτον ἐγγράφων ἐν τῇ ψυχῇ· ὅπερ οὐκ ἂν ἔπαθεν, ἐγκρατείᾳ κολάζων τὰς ἡδονὰς καὶ κέρδος ἀλλὰ μὴ ζημίαν ἡγούμενος, εἴ τι τούτων ἀφέλοι. οὕτω γὰρ αὐτὸν κατὰ μικρὸν λύων τοῦ σώματος καὶ ἑαυτὸν συνεθιζόμενος βλέπειν οὐκ ἂν ἠγνόησεν ἑαυτόν, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας καὶ τῶν ἀσωμάτων γινόμενος θεωρὸς καὶ κατανοῶν, ὡς οὐδὲν αὐτῷ τὸ σῶμα πρὸς τὴν θεωρίαν ἐκείνην λυσιτελεῖ, εὕρισκεν ἂν ἐνταῦθα τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπηλλαγμένην τοῦ σώματος καὶ καθ' ἑαυτὴν εἶναι δυναμένην καὶ πρὸ θανάτου καὶ τοσοῦτον μᾶλλον καλλίω καὶ ἐρρωμενεστέραν, ὅσον ἧττον μετεῖχε τοῦ σώματος.

XXV. Καὶ οὕτω τῇ τοιαύτῃ καταστάσει συνεθιζόμενος
78 οὐκ ἂν ἤλγει διισταμένων | αὐτῷ τῶν μερῶν οὐδ' ἂν ἐδεδίει περὶ ἑαυτοῦ πεπεισμένος μενεῖν αὐτῷ τὴν ψυχήν, ἐξ ὧν ἐπεπείρατο. οὕτως καὶ αἱ ἡδοναὶ τὴν ψυχὴν ἀναμιγνῦσαι τῷ σώματι τὴν αὐτῆς αἴσθησιν ἀφαιροῦνται καὶ δειλίας ἐμπιπλῶσι καὶ ἀμαθίας· διὰ ταύτην δ' αὖθις τὴν ἄγνοιαν μᾶλλον ταῖς ἡδοναῖς καὶ τῷ παρ' ἐκείνων ῥύπῳ συμφύρεται καὶ πέρας οὐδὲν αὐτῇ τῆς κακοδαιμονίας γίνεται ταύτης διὰ μὲν τὰς ἡδονὰς ἀμαθαίνουσα, ὑπὸ δὲ τῆς ἀμαθίας τῷ τῶν ἡδονῶν βαράθρῳ κρημνιζομένῃ. καὶ εἰκότως· ἐρᾷ

---

3 sq. Epigramma notissimum a Cydonii manu ipsa scriptum exstat in cod. Vatic. 123   19 cfr. p. 41, 16 sq.
25 Bas. serm. de leg. libr. gent. c. 7 (XXXI 584 B): ὡς ἐν

---

2 πλεῖστον codices, πλείστων e ex corr. s   6 μὴ ζημίαν AQ μὴ ζϊμίαν O μὴ δεμίαν M, itaque lacunam opinati βλάβην addiderunt swk   10 τὸ σῶμα ante λυσιτελεῖ ponunt A
13 τοσοῦτον QO τοσοῦτο A τοσούτου M τοσούτῳ marg. s, inde wk   19 omis. καὶ A   21 ἐμπιπλῶσι recte codices et w, ἐμπιπλᾶσι ex coniectura sk   24 ἀμαθαινούσῃ e ex coni. s
25 κρυμνιζομένῃ sw κρημνιζομένῃ k

μὲν γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ πᾶς ἄνθρωπος ἐκείνου τε ἕνεκα πάντα καὶ λέγει καὶ διανοεῖται καὶ πράττει. οὐδεὶς γὰρ οὕτω γένοιτ' ἂν κακοδαίμων, ὥσθ' ἑαυτοῦ καὶ ὧν ἐπιτηδεύει τὸ κακὸν τέλος ποιεῖσθαι. ἂν μὲν οὖν ἐπιστήμῃ καὶ μελέτῃ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν λάβοι, ὥσπερ ἡγεμόνι χρώμενος τῷ παρ' ἐκείνου φωτὶ ὁρᾷ μὲν ἀκριβῶς, οἷ δεῖ σπεύδειν, ἄνευ δὲ πλάνης τὸν δρόμον συντείνων τυγχάνει τοῦ ποθουμένου ὠδῖνός τε λήγει καὶ θαρρεῖ περὶ ἑαυτοῦ ὡς οὐδὲν ἔτι οὐσίας καὶ ζωῆς στερησόμενος τῇ τῆς οὐσίας καὶ ζωῆς αἰτίᾳ συμφύς. ἂν δὲ διά τινα κάκην ἀγνοήσῃ τὸν ἑαυτοῦ πόθον, ὥσπερ γονέα οἱ πολὺν χρόνον τῶν οἰκείων διοικισθέντες καὶ βαρβάροις δουλεύσαντες, | τὸ μὲν τἀγαθὸν ποθεῖν οὐδ' οὕτως 79
αὐτὸν ἀπολείπει ἅτε συγγεγενημένον αὐτῷ. ζητῶν δ' ὧν λαβόμενος ἀναπαύσει τὸν ἔρωτα, ἀγνοίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπὶ τὰ εἴδωλα τούτου καὶ τὰς ὁμοιότητας ἵεται, ἀληθείας τε καὶ ἐπιστήμης ἀποπεσὼν ἐπὶ τὰς δόξας φέρεται καὶ τὸ ψεῦδος, ἀκρατῶς τε τοῖς σώμασι καὶ τοῖς δι' αὐτῶν γινομένοις ἐπιπηδᾷ τῆς σκιᾶς ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς λαμβανόμενος. ὥστ' ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ μὲν τιμᾷ τὸ ἡδὺ καὶ τούτῳ προσπλέκεται, ἀντὶ δὲ τῆς ἐκεῖθεν ἀληθείας χαίρει τῷ ψεύδει καὶ οὕτω δι' ἄγνοιαν ταῖς ἀκαθάρτοις ἡδοναῖς σπένδεται καὶ ταύταις ὁμολογεῖ διὰ βίου δουλεύσειν, αὐτὰς εἶναι τὸ ἀγαθὸν παντελῶς πεπεισμένος. καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ἐσχάτη κακοδαιμονία καὶ ὁ βόρβορος καὶ τὸ σκότος, ᾗ κείσεσθαι τοὺς ἀμυήτους

βορβόρῳ ταῖς ἡδοναῖς Bas. de virg. c. 40 (XXX 749 B): εἰς τοῦτο ἐμπέσῃ βάραθρον et εἰς βάθος κακῶν ἐμπεσεῖν. cf. 27, 16. ceterum plura de βόρβορος animi impuritatis symbolo invenies apud A. Jahn. in S. Meth. Plat. p. 115 n. 715 24 Phaed. 69 C: ἀμύητος ... ἐν βορβόρῳ κείσεται cfr. p. 34, 4

---

1 ἐκείνου δὲ k 5 λάβῃ A correct. puto, sed cfr. ind. p. 46 9 στερησόμενος A στερησώμενος QOM στερηθησώμενος in marg. s στερηθησόμενος wk 10 κακὴν M recte marg. add. κάκην s inde sumpsit w, κακίαν k 11 γονέας wk 13 δ' οὐ VQ 15 ἵεται P ἴεται ceteri codices et e 17 σώμασιν O 19 προσπλάκεται V 21 editiones omnes δὴ ἄγνοιαν vitiose 22 δουλεύσειν A idem coni. wk, δουλεύειν Bsw ‖ τάγαθὸν VQ 24 νορβόρβορος V

ἡ ἀληθὴς ἔχει φήμη. ὃ δεῖ πάντα ἄνδρα φυλαττόμενον τόν γε ὡς ἀληθῶς εὐδαιμόνως ζησόμενον, φίλον μὲν ἀεὶ πρὸς δύναμιν γίνεσθαι ἀληθείᾳ καὶ ἐπιστήμῃ, ἐχθρὸν δὲ ταῖς τοῦ σώματος ἡδοναῖς, ἵνα μήτε δι᾿ ἀμαθίαν ἄλλοθι πλανώμενος ζητῇ τἀγαθὸν καὶ οἰόμενος εὑρηκέναι πρὸ ἐκείνου τὸ ἡδὺ θεραπεύῃ μήτε διὰ τὸ ταῖς ἡδοναῖς ἐπικλύζεσθαι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα καὶ δι᾿ ἀφροσύνην τυφλοῦ-
80 σθαι ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀληθῶν ἡδονῶν διαγάγῃ τὸν βίον. | εἰ δ᾿ οὕτως ἑαυτὸν ῥυθμίσειε καὶ τῇ καλλίστῃ τῶν ἁρμονιῶν τὰ αὑτοῦ διὰ πάντων ἁρμόσειεν, ἀθάνατον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εὑρήσει καὶ εἴσεται καὶ τὸ λοιπὸν οὐ μόνον ἀδεῶς πρὸς τὸν θάνατον ἥξει, ἀλλὰ καὶ μέλλοντος ἀνιάσεται καὶ παρὰ θεοῦ τοῦτον εὔξεται, ἵν᾿ οὕτως ἡδίονος αὐτῷ γένοιτο βίου λαβέσθαι.

---

7 Phaed. 99 E: μὴ τὴν ψυχὴν τυφλωθείην βλέπων . . . τοῖς ὄμμασι. de animi oculo cfr. Jahn. S. Method. Plat. p. 42 n. 270

---

1 φημη optime A ἔμη OQ ἐμὴ M γνώμη cum s ceteri 5 πρὸς pro πρὸ QM corr. s et O 9—10 ἁρμηνιῶν M corr. s 10 αὐτοῦ P 11 εὑρήσῃ OM, in textu εὑρίσκει in marg. εὑρήσει s 12 ἥξει A et marg. O ἴξει Bsw ἔξει marg. sw, inde k 13 ἵνα O.

Indiculus grammaticus.

α pro ε quod α acceptum fuit pro ε apud Graecos inferioris aetatis in syllabis, quibus ictus impositus non est, ante conson. liq. α invenitur in nonnullis codicibus: 9, 18 *παιδαραστῇ* Q 24, 26 *παραιτέρω* B V 16, 16 *παραιτέρω* A 41, 3 *συμπαραίνουσι* V 24, 20 *ἀνεχθῆναι* B 28, 8 *ἀνέχεσθαι* Q; contra ε pro α, cum titubarent librarii, his locis: 8, 11 *περεικάζειν* M 30, 6 *περιοῦσα* B 20, 20 *περιέναι* N 4, 23 *ἀστραγγέλους* N, cfr. Buresch Mus. Rhen. 46 (1891) p. 217 et Hatzidakis Einltg. p. 149

accus. c. inf. pro simpl. inf. 1, 6 *ὥσπερ κακοὶ δειλοὺς πολέμων ἀπέχεσθαι παραινοῦντες* 41, 17 *συγχωρεῖ ταύτην ἑαυτὴν κατιδεὶν* 41, 5 *μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρώπων ἑαυτοὺς οἰομένων*, cfr. A. Nuth de Marci Diaconi Vita Porphyrii diss. Bonn. 1897 p. 58

adiect. verb. annectitur genetivus: 20, 7—8 *τῶν ἐναντίων ποιητικὸν καὶ εὑρετικόν* 25, 3 *τῶν ἐναντίων γνωστικὸς καὶ ἀνυστικός*·

aoristi primi et secundi inter se ita confunduntur, ut alterius terminationes alteri stirpi adiciantur: 33, 9 *ἐνέγκαι ἂν* (optat.), idem in epistolis (Isocr. Demetr. Cyd. et Michael. Glycae aliquot epist. ed. Christ. Fr. Matthaei Mosquae 1776) III p. 35 *εἰσηνέγκαμεν* IV p. 36 *ἐξήνεγκαν* (3 pers. plur.), contra 31, 8 *μείνοι* cfr. Nuth l. c. p. 36 et Hatzid. Einltg. in Neugr. Gr. p. 176, 192[1]

articulus additur pronominibus *πολύς*: 5, 13 *πολὺ τὸ διάφορον* 17, 21 *πολλὴν τὴν ἁβρότητα* 21, 11 *πολὺς ὁ πόλεμος* 30, 6 *πολλῇ τῇ ἀχλύι* 41, 20 *πολλῷ τῷ γένει*, cfr. Ast ad Plat. Phaedr. p. 332 *ποῖος*: 18, 16 *ποίας τῆς ἀνάγκης*, *ὅσος*: 34, 8 *ὅσων τῶν ἀηδῶν*

augmentum in singulis codicibus deest hic: 1, 12 *καταπτηχέναι* N 26, 15 *ἀπαλλάχθαι* N 29, 4 *ἐπιθύμησεν* O 20, 12 *παρασκεύασται* V *παρασκευάσθαι* QOM 15, 16 *παρασκευάσται* MNO

ἀρκεῖν c. partic. 35, 12 *τίς ἀρκέσειε διηγούμενος*

ἀπεχθάνομαί τινι odio persequor aliquem p. 20, 2 *τῷ δὲ δουλεύειν ἀπηχθημένης*, cfr. de Boor in ed. Theophylacti indice p. 362

ἀφανίζειν delere 4, 25. 34, 6 deformare 27, 18

contracta verba ex verbis in -*μι* exeuntibus ficta: 10, 22 *καθιστῶντι* 42, 21 *ἐμπιπλῶσι* 27, 16 *ἀναπιμπλῷτο*, coniunctivus *πεινᾷ* 18, 28 cfr. Lobeck. ad Phrynich. p. 61

comparativus et superlativus coniuncti 15, 15 *βέλτιον καὶ ἀκριβέστατον* 2, 8 *ἀηδέστερον καὶ φοβερώτατον* (si recte correctum est). comparativo iungitur *μᾶλλον*: 42, 14 *τοσοῦτον μᾶλλον καλλίω*

δείκνυμι c. part. 33, 6: *δείξωμεν οὖσαν*, c. inf. 34, 2 *εἶναι ἀποδεικνύωσιν*

εὔχομαι ἵνα: 44, 13 *εὔξεται, ἵνα γένοιτο*

futura inferioris Graecitatis usitata 44, 2 *ζησόμενον* 8, 9 *φάγεται*. fut. pass. pro med. 40, 6: *πειραθήσῃ*

ἵνα pro *ὥστε* 37, 11 *οὐδ' ἔστιν, οὗ δεῖται, ἵν' ἡ χρεία ἑλκύσειεν* cfr. Wyttenbach. ind. Plut.

καταδέχομαι moleste aliquid suscipere 10, 11 cfr. Krumbacher. Sitzungsber. der bayr. Acad. 1892 p. 286

κεκληρωμένος habens: 2, 17 *ὡς μόνῳ τὴν ἀθανασίαν . . κεκληρωμένῳ*

λέγεται Σοφοκλέα 13, 1 et 42, 4: *Σαρδανάπαλον λέγεται*

μέλλων c. inf. praes. 14, 15 *μέλλοντας κινδυνεύειν* 41, 10 *χωρίζεσθαι μέλλοντες*, c. inf. futuri 6, 6 *μέλλων βαδιεῖσθαι* 18, 12 *μέλλουσι βιώσεσθαι*

modi contra normam adhibentur hi:

indicativus pro coni. 30, 13: *ὅταν ἀναγκάζουσιν* BV 4, 24 *ὅταν ἀφαιροῦνται* B cfr. Hatzidakis l. c. 216

coni. pro optativo: 16, 20 *ὥστ' ἂν ἴδῃς*

optativus pro coni.: 35, 22 *ἐφ' ὅ,τι ἂν τύχοι, φέρεται* 43, 5 *ἂν λάβοι, ὁρᾷ* 44, 13 *εὔξεται, ἵνα γένοιτο*. 15, 9 *εἶναι, ἐφ' ὅτι ἂν τύχοι* incerta tamen haec exempla sunt, cum *η* et *οι* persaepe confundantur. certius iudicandum de his: 37, 11—12 *οὐδ' ἔστιν . . . ἵνα . . ἑλκύσειεν* 42, 3 *πίοι* etc. pro *ἂν* c. coni. 44, 9—11 *εἰ . . ῥυθμίσειε καὶ ἁρμόσειεν, εὑρήσει* (pro *ἐὰν* c. coni.). cfr. Hatzid. l. c. 264

ἂν omissum in enuntiato irreali et in priore positum 24, 8 *ὅπερ ἂν ἔτυχε, τούτοις συνέβαινεν* cfr. Hatzid. l. c. p. 219

negatio *μὴ* pro *οὐ* in enunt. caus. *ὅτι μηδὲ*: 16, 13 et 38, 6, *μή* et *οὐ* coni. 37, 11 *ὅτι μηδ' . . . οὐδ'* 29, 13 *δέος, μὴ . . οὐκέτι. μηδὲ—μηδὲ* pro *μήτε—μήτε*: 9, 7. 9; 35, 2. 5

participium pro infin. post verbum dicendi 28, 13 *ἐρεῖ δυναμένην*, participii subiectum omissum 6, 17 *ἡμετέρας . . οὐ χρωμένων* (sc. *ἡμῶν*) 14, 13 *τῷ σώματι καὶ οἰχομένου συνδιαλύεσθαι* 29, 14 *σώζεται φθειρομένου* 32, 3 *μέλλοντος δυσχεραίνειν* 38, 25 *προθεσμίαν καὶ προσιούσης αἰσθανόμενοι* 44, 12 *μέλλοντος ἀνιάσεται*

participii structura laxior 27, 12 *ἀνδρὶ βασιλεῖ . . ἀποτιθέμενον* 34, 14 *τῇ ψυχῇ ἀνάγκη ἄκουσαν παραδέχεσθαι ὡς ἂν κρατοῦσαν*

particula *δὲ* post negationem 3, 26 *ἄλλο οὐδέν, ὅτι δὲ* 17, 18. 21 *οὐ μόνον, ὁ δὲ λόγος* 24, 14. 16 *οὐ μὴν .. τὸν δὲ* 38, 22 *οὐ παρὰ ... παρὰ δὲ,* partic. *μὲν* cumulata: 31, 3 *αἱ μὲν γὰρ οὐσίαι μὲν*

pronomen *αὐτὸς* pro reflexivo: 1, 6; 3, 7 *πείθουσιν αὐτοῖς κοινωνεὶν* 18, 6 *τῶν αὐτοῦ πραγμάτων* 19, 23 *ἐν αὐτοῖς* 20, 18 *τῆς ἐν αὐτοῖς ἀλογίας* 23, 16 *πᾶν γὰρ αὐτὸ σώζειν ἐπείγεται* 30, 6 *ψυχὴ .. τὸν ὀφθαλμὸν αὐτῆς* 29, 21 *ψυχῆς ἔργον ἐστί ... αὐτὴν συναγούσης* 33, 2 *πρὸς τὴν αὐτοῦ φύσιν* 37, 11. 14 *θεὸς ... πάρεδρον αὐτῷ ποιήσεται* 44, 10 *τὰ αὐτοῦ, αὐτὸς* cum *ἴδιον* coniunctum 12, 8 *ἴδιον αὐτῶν*[1]), *αὐτὸς* obiectum suscipit 7, 22 *ἀναιροῦντα τὸν θάνατον πάντες αὐτὸν χαλεπώτατον οἴονται* 13, 9 *τὸν θάνατον φρίττοντας καὶ κακὸν ἔσχατον οἰομένους αὐτὸν* 14, 18 *ψυχὴν ἔχομεν μένειν δυναμένην οὐδεμίαν οἰχομένου τοῦ σώματος αὐτὴν ὑπομένουσαν βλάβην* 12, 27 *τούτους κόπτεσθαι εἴδωλον αὐτοὺς καρπουμένους.* pronomen *ποῖος* pro *τίς* 18, 16: *ὑπὸ ποίας τῆς ἀνάγκης.* pronomen *τις* aliis annectitur pronominibus 21, 12 *πᾶς τις* 23, 16 *αὐτῷ τινι*

παντοδαπής 9, 20, *παντοδαπός* 2. 34, 28

παραμελεῖσθαι c. acc. 6, 8

συμβουλεύειν consulere 10, 2

tempora varia coniuncta: 16, 7 *ἀσκεῖ .. τέθεικε ... κατεστήσατο* 8, 4 *νενευκότος .. ἐπιλαθομένου* 32, 13 *δουλεῦσαι .. συμπλέκεσθαι* 13, 14 *ἀντιλήψεσθαι καὶ διακεῖσθαι*

timendi verba 3, 27 *τί γὰρ κωλύει .. κακίζειν* 33, 12 *οὐδὲν τὸ κωλύον .. λέγεσθαι* 26, 10 *τίς μηχανὴ μὴ ὑποτίθεσθαι* 14, 24 *δεδιέναι, μὴ λάθῃ* 14, 15 *δεδιέναι .. κινδυνεύειν*

ὑπομένω superesse 14, 26 *θάνατον τὸ ἀθάνατον ὑπομείνῃ,* contra circumscribitur verbum finitum: 14, 23 *ὑπομένουσαν βλάβην* = *βλαβεῖσαν* 28, 1 *φθορὰν καὶ σκεδασμὸν ὑπομένει* = *φθείρεται καὶ σκεδάννυται* 28, 10 *ὑπομεῖναι φθοράν* = *φθαρείη*

ὑπάρχειν = *εἶναι* 24, 19

υ et *β* inter se confunduntur in V: 4, 8; 10, 10; 12, 2; 14, 19; 15, 8; 21, 18; 22, 7; 25, 16; 26, 9; 27, 6; 8, 18; 28, 8; 31, 2; 32, 12; 33, 9; 34, 4. 14; 35, 17; 43, 24 cfr. Hatzidakis l. c. 33

χαίρει c. part. *παραμένον* 13, 7

χεθῆναι aor. cfr. Veitch s. v.

1) cfr. Ed. Kurtz, „Zwei griech. Texte über die hl. Theophano" Petersb. 1898 p. 17, 29.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W TORUNIU

Biblioteka Główna UMK
300020638707

Demetrius Cydonius